

जिल्ला अदालत नियमावली, २०५२

नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित मिति

२०५२।६।३०

संशोधन

१. जिल्ला अदालत (पहिलो संशोधन) नियमावली, २०५६	२०५६।४।५
२. जिल्ला अदालत (दोस्रो संशोधन) नियमावली, २०५८	२०५८।६।१
३. जिल्ला अदालत (तेस्रो संशोधन) नियमावली, २०५९	२०५९।४।२०
४. जिल्ला अदालत (चौथो संशोधन) नियमावली, २०६०	२०६०।८।१
५. जिल्ला अदालत (पाँचौं संशोधन) नियमावली, २०६३	२०६३।४।१५
६. जिल्ला अदालत (छैठौं संशोधन) नियमावली, २०६४	२०६४।१२।४
७. जिल्ला अदालत (सातौं संशोधन) नियमावली, २०६६	२०६६।५।१
८. जिल्ला अदालत (आठौं संशोधन) नियमावली, २०६७	२०६७।४।३
९. जिल्ला अदालत (नवौं संशोधन) नियमावली, २०६८	२०६८।२।२
१०. जिल्ला अदालत (दशौं संशोधन) नियमावली, २०७०	२०७०।४।१४
११. जिल्ला अदालत (एघारौं संशोधन) नियमावली, २०७१	२०७१।८।७

न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ३१ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी सर्वोच्च अदालतले देहायका नियमहरू बनाएको छ ।

परिच्छेद - १

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ: (१) यी नियमहरूको नाम “जिल्ला अदालत नियमावली, २०५२” रहेकोछ ।

(२) यस नियमावलीको, -

(क) नियम ८१ र ८२ बाहेक अरु नियमहरू संवत् २०५२ साल मार्ग १ गतेदेखि प्रारम्भ हुनेछन् ।

→(ख) नियम ८१ र ८२ सर्वोच्च अदालतले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी तोकिएको मितिदेखि तोकिएको अदालतको हकमा प्रारम्भ हुनेछन् ।^७

२. **परिभाषा:** विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस नियमावलीमा, –

- (क) “अदालत” भन्नाले जिल्ला अदालत सम्झनु पर्दछ ।
- (ख) “ऐन” भन्नाले न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ सम्झनु पर्दछ ।
- (ग) “न्यायाधीश” भन्नाले अदालतको जिल्ला न्यायाधीशलाई सम्झनु पर्छ र सो शब्दले अतिरिक्त जिल्ला न्यायाधीशलाई समेत जनाउनेछ ।
- (घ) “स्त्रेस्तेदार” भन्नाले न्यायाधीशको सामान्य निर्देशन तथा नियन्त्रणमा रही अदालतको प्रशासनसम्बन्धी एवं प्रचलित कानूनमा स्त्रेस्तेदारले गर्ने भनी तोकिएको काम गर्न तोकिएको व्यक्ति सम्झनु पर्दछ ।
- (ङ) “तहसिलदार” भन्नाले न्यायाधीशको सामान्य निर्देशन तथा नियन्त्रणमा रही फैसला कार्यान्वयनसम्बन्धी एवं प्रचलित कानूनमा तहसिलदारले गर्ने भनिएका काम गर्न तोकिएको व्यक्ति सम्झनु पर्दछ ।
- (च) “कानून व्यवसायी” भन्नाले प्रचलित कानूनबमोजिम कानून व्यवसायीमा दरिएको व्यक्ति सम्झनु पर्दछ ।
- (छ) “पक्ष” भन्नाले मुद्दा मामिलाको वादी प्रतिवादी समेत सम्झनु पर्दछ ।
- (ज) “फिरादपत्र” भन्नाले फौजदारी मुद्दामा अभियोगपत्र समेतलाई जनाउनेछ ।
- ▲(झ) “मेलमिलाप” भन्नाले मुद्दाकापक्षहरू बीचको विवादमा मान्य सहमतिमा पुग्न निष्पक्ष र तटस्थ तेस्रो पक्षबाट सहजकर्ताको रूपमा कार्य गर्ने संवाद र वार्ताको स्वेच्छिक र गोपनीय प्रक्रिया सम्झनु पर्छ ।

→ तेस्रो संशोधनद्वारा संशोधित ।

७ कास्की। चितवन, कपिलवस्तु र सिराहामा २०६०।४।१ देखि (ने.रा. २०६०।३।२), मोरङ र बाँके जिल्लामा २०६१।४।१ देखि (ने.रा. २०६१।३।२१) र काठमाण्डौंमा २०६२।४।१ देखि (ने.रा. २०६२।३।२७) लागू ।

▲ पाँचौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

- ▲(ज) “मेलमिलापकर्ता” भन्नाले मुद्दाका पक्षहरूलाई विवादित कुनै वा सबै विषयवस्तुमा मेलमिलाप गराउने उद्देश्यले सहजकर्ताको रूपमा कार्य गर्नको लागि पक्षहरूले रोजेको व्यक्ति वा संस्था सम्झनु पर्छ र सो शब्दले पक्षहरूको सहमतिमा अदालतले तोकेको मेलमिलापकर्तालाई समेत जनाउनेछ ।
- ▲(ट) “मेलमिलाप कार्यमा संलग्न संस्था” भन्नाले मुद्दामा संलग्न पक्षहरूलाई मेलमिलाप गराउने उद्देश्यले कानून बमोजिम स्थापित संघ संस्था सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद-२

इन्साफ सम्बन्धी काम र अन्य काम

३. इन्साफसम्बन्धी काम: अदालतमा दायर भएका मुद्दाहरूमा इन्साफ गर्ने र मुद्दाको दायरी लगत कट्टा गर्ने काम न्यायाधीशले मात्र गर्नेछ ।

► ३क. देवानी र फौजदारी इजलासको गठन: (१) सर्वोच्च अदालतले आवश्यक ठानेको अदालतमा नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी छुट्टाछुट्टै देवानी इजलास र फौजदारी इजलास गठन गर्न सक्नेछ । त्यसरी इजलास गठन भएपछि देवानी मुद्दा देवानी इजलासले र फौजदारी मुद्दा फौजदारी इजलासले कारवाही र किनारा गर्नेछ ।⁺

(२) उपनियम (१) बमोजिम छुट्टाछुट्टै फौजदारी र देवानी इजलास गठन भएका अदालतमा प्रधानन्यायाधीशले त्यस्ता इजलाससँग सम्बन्धित मुद्दा हेर्नका लागि न्यायाधीश तोक्न सक्नेछ ।

(३) कुनै अदालतमा एउटाभन्दा बढी देवानी इजलास वा एउटाभन्दा बढी फौजदारी इजलास गठन भएका रहेछन् भने मुद्दा दर्ता भएपछि सम्बन्धित मुद्दा हेर्नको लागि तोकिएका न्यायाधीशमध्ये कसको इजलासले कुन मुद्दा हेर्ने भन्ने निश्चित हुने गरी जिल्ला न्यायाधीशले गोलाबाट तोक्नेछ । यसरी मुद्दा तोकिएपछि सो मुद्दाको बाँकी कारवाही र किनारा सोही न्यायाधीशको इजलासले गर्नेछ ।

▲ पाँचौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

► तेस्रो संशोधनद्वारा थप ।

+ नियम ३क. काठमाडौं जिल्ला अदालतमा २०६२ साल साउन १ गते देखि, (ने.रा.प. २०६२।३।२७) मोरङ र बाँके जिल्ला अदालतमा २०६१ साल साउन १ गतेदेखि (ने.रा.प. २०६१।३।२१) र कास्की, चितवन, कपिलवस्तु र सिराहा जिल्ला अदालतमा २०६० साल साउन १ गतेदेखि लागू (ने.रा.प. २०६०।३।२) ।

(४) उपनियम (३) बमोजिम मुद्दा तोकिकिदा लगाउका मुद्दाहरू भएको अवस्थामा मुद्दाको कारबाही र किनारा गर्दा मूल मुद्दा फौजदारी र अन्य लगाउ मुद्दा देवानी वा मूल मुद्दा देवानी र अन्य लगाउ मुद्दा फौजदारी भएमा मूल मुद्दा रहेको इजलासबाट अन्य लगाउका मुद्दा समेत हेरिने गरी तोकिनेछ ।

स्पष्टीकरण: यस उपनियमको प्रयोजनको लागि “मूल मुद्दा” भन्नाले सबैभन्दा पहिले दर्ता भएको मुद्दा सम्झनु पर्छ । तर दुबै मुद्दा एकै मितिमा दर्ता भएकोमा देवानी मुद्दालाई मूल मुद्दा मानिनेछ ।

(५) छुट्टाछुट्टै फौजदारी र देवानी इजलास गठन भएका अदालतमा कुनै इजलाससँग सम्बन्धित न्यायाधीश सात दिन वा सोभन्दा बढी समय अनुपस्थित हुने भएमा सम्बन्धित पुनरावेदन अदालतका मुख्य न्यायाधीशले सोही अदालतमा रहेको अर्को इजलाससँग सम्बन्धित न्यायाधीशले मुद्दा हेर्ने गरी तोकिदिन सक्नेछ । यसरी मुद्दा हेर्ने न्यायाधीश तोकिएको अवस्थामा यथाशीघ्र सो कुराको जानकारी मुख्य न्यायाधीशले प्रधानन्यायाधीशलाई दिनु पर्नेछ ।

(६) छुट्टाछुट्टै फौजदारी र देवानी इजलास गठन भएको अदालतमा कुनै इजलाससँग सम्बन्धित न्यायाधीश अनुपस्थित रहेमा उपस्थित रहेको अर्को इजलासको न्यायाधीशले बयान, वकपत्र, थुनछेक-आदेश र मिलापत्रको काम गर्नेछ । यसरी कारबाही गर्दा देवानी मुद्दा हेर्ने न्यायाधीश अनुपस्थित भएमा भएसम्म देवानी मुद्दा हेर्ने अर्को न्यायाधीशले र फौजदारी मुद्दा हेर्ने न्यायाधीश अनुपस्थित भएमा भएसम्म फौजदारी मुद्दा हेर्ने अर्को न्यायाधीशले नै सो काम कारबाही गर्नेछ । सम्बन्धित इजलासका एकभन्दा बढी न्यायाधीश भएको अवस्थामा भने जिल्ला न्यायाधीशले गोलाद्वारा त्यस्तो मुद्दा हेर्ने न्यायाधीश तोकनेछ ।

(७) देवानी र फौजदारी इजलासबीच कार्य बोझमा असमानता देखिएमा सम्बन्धित पुनरावेदन अदालतका मुख्य न्यायाधीशले अर्को इजलाससँग सम्बन्धित न्यायाधीशले मुद्दा हेर्ने गरी तोकन सक्नेछ । यसरी न्यायाधीश तोकिएको कुराको जानकारी मुख्य न्यायाधीशले प्रधानन्यायाधीशलाई यथाशीघ्र दिनु पर्नेछ ।

(८) छुट्टाछुट्टै फौजदारी तथा देवानी इजलास गठन भएका अदालतको कुनै इजलाससँग सम्बन्धित न्यायाधीशले हेर्ने गरी तोकिएको मुद्दा मुलुकी ऐन, अदालती

बन्दोबस्तको महलको ३० नं. बमोजिम वा अन्य कुनै कारणले हेर्न नमिल्ने भएको अवस्थामा त्यस्तो मुद्दा सोही अदालतको अर्को इजलासमा सार्न सकिनेछ ।

७३ख. अतिरिक्त समय काम गर्ने अदालत तोक्न सक्ने: (१) प्रधान न्यायाधीशले कुनै अदालतलाई अतिरिक्त समय काम गर्ने अदालतको रूपमा समेत तोक्न सक्नेछ र त्यस्तो सूचना सर्वोच्च अदालतले नेपाल राजपत्रमा प्रकाशन गर्नेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम तोकिएको अदालतले सर्वोच्च अदालतको सहमति लिई फैसला गर्ने बाहेक अतिरिक्त समयमा गर्ने काम र समयको निर्धारण गर्नेछ ।

(३) उपनियम (१) बमोजिम तोकिएको अदालतले त्यस्तो समयमा काम गर्ने न्यायाधीश समेतको जनशक्तिको व्यवस्था आफैले मिलाउने छ ।

→४. इन्साफसम्बन्धी काम बाहेक अन्य काम: (१) इन्साफ गर्ने र न्यायाधीशले गर्ने भनी कानूनमा व्यवस्था भएको बाहेक अदालतले गर्नुपर्ने अन्य कामहरू यस नियमावलीमा तोकिए बमोजिमको कर्मचारीले र त्यसरी नतोकिएको हकमा जिल्ला न्यायाधीशले वा निजले अख्तियार दिएको कर्मचारीले गर्नेछ ।

(२) सेस्तेदार, तहसिलदार वा अदालतका अन्य कर्मचारीले यो नियमावली वा प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम तोकिएको प्रशासनिक वा व्यवस्थापन प्रकृतिको काम गर्दा जिल्ला न्यायाधीशको निर्देशन र नियन्त्रणमा रही गर्नु पर्नेछ ।

□४क. अदालत व्यवस्थापन समिति: (१) अदालतमा रहेका मुद्दा मामिला, इजलास, अभिलेख सूचना, भौतिक तथा वित्तीय स्रोत जस्ता, विषयहरूमा आवश्यक अध्ययन गरी व्यवस्थापन गर्न देहायबमोजिमको अदालत व्यवस्थापन समिति रहनेछ:

(क) न्यायाधीश – अध्यक्ष

▶(ख) एकभन्दा बढी न्यायाधीश भएका अदालतमा

रहेका अन्य सबै न्यायाधीशहरू – सदस्य

(ग) जिल्ला सरकारी वकिल कार्यालयको जिल्ला न्यायाधिवक्ता वा

⊕ एघारौं संशोधनद्वारा थप ।

→ तेस्रो संशोधनद्वारा संशोधित ।

□ पहिलो संशोधनद्वारा थप ।

▶ तेस्रो संशोधनद्वारा थप ।

सो नभएको स्थानमा पुनरावेदन सरकारी वकिल

कार्यालयको सो सरहको एक जना अधिकृत – सदस्य

(घ) तहसिलदार – सदस्य

(ङ) श्रेस्तेदार – सदस्य-सचिव

(२) उपनियम (१) बमोजिमको समितिको बैठकमा सम्बन्धित अदालतको बार इकाईको अध्यक्षलाई आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।

(३) उपनियम (१) बमोजिमको समितिको बैठकसम्बन्धी अन्य व्यवस्था समिति आफैले निर्धारण गरेबमोजिम हुनेछ ।

■४ख. जिल्ला न्याय क्षेत्र समन्वय समिति: (१) जिल्ला अदालतको काम कारबाहीलाई सुव्यवस्थित ढंगले सञ्चालन गर्न, जिल्ला तहका न्यायक्षेत्रका विभिन्न निकायहरू बीचको काम कारबाहीमा समन्वय गरी न्यायपालिकाको रणनीतिक योजना, पैसला र आदेशको कार्यान्वयनका लागि सहयोग जुटाउन र अदालतको सुरक्षा व्यवस्थालाई समेत समन्वय गर्न देहाय बमोजिमको एक जिल्ला न्याय क्षेत्र समन्वय समिति रहनेछ:

(क) जिल्ला न्यायाधीश – अध्यक्ष

(ख) प्रमुख जिल्ला अधिकारी – सदस्य

(ग) जिल्ला न्यायाधिवक्ता, जिल्ला सरकारी वकील
कार्यालय – सदस्य

(घ) प्रमुख, जिल्ला प्रहरी कार्यालय – सदस्य

(ङ) अध्यक्ष, सम्बन्धित बार एकाई – सदस्य

(च) कारागार प्रमुख – सदस्य

(छ) जिल्ला न्यायाधीशले मनोनीत गरेको जिल्लास्थित नागरिक
समाजको प्रतिनिधि एकजना – सदस्य

(ज) श्रेस्तेदार – सदस्य-सचिव

■ आठौँ सशोधनद्वारा थप ।

(२) उपनियम (१) को खण्ड (छ) बमोजिमको सदस्यको पदावधि दुई वर्षको हुनेछ ।

(३) एकभन्दा बढी न्यायाधीश रहेका जिल्ला अदालतका हकमा अन्य न्यायाधीश, जिल्ला स्थित स्थानीय निकाय, अन्य कार्यालयका प्रमुखलाई अध्यक्षले आवश्यकतानुसार जिल्ला न्याय क्षेत्र समन्वय समितिको बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

(४) जिल्ला न्याय क्षेत्र समन्वय समितिले आफ्नो काम कारबाहीको त्रैमासिक प्रतिवेदन केन्द्रीय न्याय क्षेत्र समन्वय समिति र सम्बन्धित पुनरावेदन तहको न्याय क्षेत्र समन्वय समिति समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

(५) जिल्ला न्याय क्षेत्र समन्वय समितिको बैठकमा अदालतमा विचाराधीन कुनै मुद्दाको सम्बन्धमा कुनै पनि पदाधिकारीको व्यक्तिगत आचरणको विषयमा र अन्य कुनै निकायसँग असम्बन्धित एउटै निकायको नितान्त आन्तरिक विषयमा छलफल गरिने छैन ।

परिच्छेद - ३

अदालतका कर्मचारी र तिनीहरूको काम कर्तव्य

५. कर्मचारीहरू: अदालतमा न्यायाधीश मातहत देहायका कर्मचारीहरू रहनेछन्-

- (क) सेस्तेदार
- (ख) तहसिलदार
- (ग) इजलास सहायक
- (घ) सुपरीवेक्षक
- (ङ) अभिलेख संरक्षक
- (च) फाँटवाला र
- (छ) अन्य कर्मचारीहरू ।

६. शाखाहरू: (१) अदालतमा साधारणतया देहायका शाखाहरू रहनेछन् -

- (क) प्रशासन शाखा

- (ख) तहसिल शाखा
- (ग) मुद्दा शाखा
- ♣(ग१) रिट निवेदन शाखा,
- (घ) अभिलेख शाखा
- ♣(घ१) सूचना प्रविधि शाखा
- (ङ) लेखा शाखा र
- (च) अन्य शाखाहरू
- (२) प्रशासन शाखा: स्नेस्तेदारको प्रत्यक्ष नियन्त्रणमा रहने यो शाखा अन्तर्गत कर्मचारी प्रशासन फाँट, मुद्दा दर्ता फाँट, नक्सा फाँट, दर्ता चलानी फाँट र जिन्सी फाँट समेत रहनेछन् ।
- (३) तहसिल शाखा: स्नेस्तेदारको प्रत्यक्ष नियन्त्रणमा रहने यो शाखा अन्तरगत आवश्यकता अनुसार तहसिल फाँट, असुलतहसिल फाँट र जिन्सी धरौटी अभिलेख तथा संरक्षण फाँट समेत रहनेछन् ।
- ⊛ (४) मुद्दा शाखा: (क) सुपरीवेक्षकको नियन्त्रणमा रहने यो शाखा अन्तर्गत आवश्यक सङ्ख्यामा मुद्दा फाँट र म्याद तामेली फाँट रहनेछन् ।
- (ख) खण्ड (क) बमोजिम फाँट खडा गर्दा मुद्दा सङ्ख्याको अनुपात मिलाई बालबालिका, वृद्ध, अशक्त, असहाय अवस्थाका मानिसको मुद्दा र थुनुवा भएको मुद्दाका लागि आवश्यकता अनुसारको सङ्ख्यामा छुट्टै फाँट खडा गरिनेछ ।
- (ग) कार्यबोझका दृष्टिले छुट्टै अनुगमन तथा निरीक्षण फाँट खडा गर्न आवश्यक देखिएमा अनुगमन तथा निरीक्षण फाँट खडा गर्न सकिनेछ ।
- (५) अभिलेख शाखा: अभिलेख संरक्षक मातहत रहने यो शाखामा आवश्यक सङ्ख्यामा देवानी अभिलेख फाँट र फौजदारी अभिलेख फाँटहरू रहनेछन् ।

♣ नवौं सशोधनद्वारा थप ।

♣ छैठौं सशोधनद्वारा थप ।

⊛ चौथो संशोधनद्वारा संशोधित ।

८(५क) सूचना प्रविधि शाखा: श्रेस्तेदारको प्रत्यक्ष नियन्त्रणमा रहने यो शाखाबाट अदालतमा सूचना प्रविधिको प्रयोगलाई नियमित र व्यवस्थित गर्ने काम हुनेछ ।

(६) लेखा शाखा: अदालतको विनियोजित बजेट, राजश्व सेस्ता, नगद, धरौटी, अभिलेख समेतको सम्पूर्ण आर्थिक कारोबार तथा सोको लेखापरीक्षण र बेरुजु फछ्यौट समेतका कामहरू यस शाखाबाट हुनेछन् ।

(७) फाँटहरू: माथि उल्लिखित प्रत्येक ाँटमा कारबाई चालु अवस्थामा रहेका सामान्यतया दुईसय थानसम्म मुद्दाका मिसिलहरू जिम्मा लिने गरी एक जना फाटवाला र निजभन्दा एकतह मुनिका सामान्यतया दुई जनासम्म सहायक कर्मचारी रहनेछन् ।

७. श्रेस्तेदारको काम कर्तव्य: (१) यस नियमावलीमा अन्यत्र उल्लेख भएको काम र कर्तव्यका अतिरिक्त श्रेस्तेदारको काम र कर्तव्य देहायबमोजिम हुनेछन् -

(क) अदालतमा दर्ता गर्न ल्याएको फिरादपत्र, प्रतिउत्तरपत्र, पुनरावेदनपत्र लगायतका लिखतहरू हेरी जाँची रीत पुगेको भए आवश्यक कोर्ट फी दस्तुर आदि लिई दर्ता गर्ने वा दर्ता गर्न नमिल्ने भए कारण जनाइ दरपीठ गर्ने,

(ख) मुद्दामा पेश भएका नकल कागजलाई सक्कलसँग भिडाई ठीक देखिएमा प्रमाणित गर्ने । सक्कलमा केही कफियत देखिएमा सो कैफियत जनाइ सम्बन्धित पक्षको सहीछाप गराइ राख्ने,

(ग) फिरादपत्र, प्रतिउत्तरपत्र, पुनरावेदनपत्र र निवेदनपत्रको साथमा पेश हुन आएको कागज ठीक छ छैन जाँच्ने,

(घ) आदेशानुसार झिकाइएको व्यक्ति र साक्षीहरूलाई पठाउने समाव्हान वा इतलायनामा वा म्याद ▶वा वारेन्ट र म्यादीपूर्जी जारी गरी तामेल गर्ने गराउने,

(ङ) मुद्दा मामिलामा कानूनबमोजिम मनासिब माफिकको कारण जनाइ तारिख तोकी दिने,

८ छैठौं संशोधनद्वारा थप ।

▶ तेस्रो संशोधनद्वारा थप ।

- (च) मुलुकी ऐन, अदालती बन्दोबस्तको महलको ५३ नं. बमोजिमको तारिख किताब अनिवार्य रूपमा राख्न लगाइ सोबमोजिम तारिख तोक्न लगाउने,
- (छ) कानूनले थामिने म्याद तारिख थामी पाउँ भनी निवेदनपत्र परेमा कानूनबमोजिम आदेश दिने,
- (ज) मुलुकी ऐन, जग्गा मिच्नेको महलको १० नं. र अंशबण्डाको महलको ३१ नं. बमोजिम बाली रोक्का गरी पाउँ भन्ने निवेदन परेमा कारबाई गरी कानूनबमोजिमको आदेश दिने,
- (झ) प्रचलित कानूनबमोजिम वारिस लिने र मुद्दा सकार गराउने,
- (ञ) इजलासबाट भएको आदेशबमोजिमको काम कारबाई चाँडो कार्यान्वयन गर्ने, गर्न लगाउने,
- (ट) इजलासबाट भएको आदेशबमोजिम धरौट वा जमानत लिने,
- (ठ) फरार हुनेको हुलिया सहितको फरारी लगत किताब राख्ने र कानूनले पटक कायम गर्नु पर्ने अपराधीको पटके अभिलेख राख्ने,
- (ड) अभिलेख शाखाको कामको रेखदेख गरी समय समयमा सडाउनुपर्ने मिसिल कागजात सडाउने,
- (ढ) अदालतमा आएको सम्पूर्ण कागजपत्र बुझ्ने, भर्पाई दिने र आवश्यकता अनुसार लेखापढी गर्ने,
- (ण) मास्केवारी, वार्षिक प्रतिवेदन, वार्षिक बजेट इत्यादि प्रशासकीय कागजहरू तयार पार्ने र न्यायाधीश समक्ष पेश गरी भएको आदेशबमोजिम गर्ने,
- (ण१) न्यायाधीशको नियन्त्रण र निर्देशनमा रही अदालतको आर्थिक प्रशासन सञ्चालन गर्ने,
- ◆(त) नियम बमोजिम काम तोकिएका कर्मचारी लगायत अन्य कर्मचारीहरूमा कार्यबोझको अनुपात संभव भएसम्म मिल्ने गरी काम बाँडफाँड गरिदिने,

○ सातौं संशोधनद्वारा थप ।
◆ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

- (थ) कर्मचारीहरूको सरुवा, बढुवा हुँदा सम्बन्धित कर्मचारीबाट बरबुझारथ गराउने,
- (द) अदालतको कार्यमा प्रयोग हुने कानूनका किताब, मसलन्दका सामान, फर्निचर, कार्यालय सामान लगायत जिन्सी सामान र अदालतको छाप जिम्मा लिने र आवश्यकता अनुसार दुरुपयोग हुन नपाउने गरी प्रयोग गर्ने, गराउने,
- (ध) नियमबमोजिम राख्नु पर्ने दर्ता किताब समेतका सेस्ता दुरुस्त राख्ने, राख्न लगाउने,
- (न) अदालतका कर्मचारीको बिदा, कामको मूल्याङ्कन, प्रोत्साही पुरस्कार, प्रचलित नेपाल कानूनबमोजिम विभागीय कारवाही र सजाय लगायतका कर्मचारी प्रशासनसम्बन्धी प्रारम्भिक कारवाही चलाई जिल्ला न्यायाधीश समक्ष पेश गरी निकास भएबमोजिम गर्ने र सोको अभिलेख राख्ने ।
- (प) फाँटवालाले पेश गरेको मुद्दाको टिपोट जाँची दस्तखत गरी मिसिल सामेल राख्ने,
- (फ) फाँटवालाले म्याद तामेल गर्ने काम तदारुखताकासाथ गरे गराएको छ, छैन निरीक्षण गरी, नगरेको भए गर्न लगाउने,
- (ब) कर्मचारीहरूको वैयक्तिक अभिलेख राख्ने,
- (भ) भई आएका आदेश तथा निर्देशनहरू सिलसिलेवार ढड्डुले सुरक्षित राख्ने,
- (म) सामान्यतया महिनाको एकपटक फाँटहरूको निरीक्षण गरी गराइ अनुसूची-१ को ढाँचामा अभिलेख मिसिल सामेल राख्ने ।
- (य) ☒.....

→ तेस्रो संशोधनद्वारा संशोधित ।

☒ दोस्रो संशोधनद्वारा झिकिएको ।

□(र) मुद्दाका पक्ष र साक्षीहरूलाई यस नियमावली एवं प्रचलित कानूनको अधीनमा रही समाव्हान, इतलायनामा, म्यादी पूर्जा, म्याद वा सूचना जारी गर्ने, तामेल भई आएको म्याद रीतपूर्वक भएको वा बेरीत भएको जाँची बेरीतको देखिए बदर गरी पुनः रीतपूर्वक तामेल गराउने ।

❖(ल) बालबालिका, वृद्ध, अशक्त, असहाय अवस्थाका मानिसको मुद्दा र थुनुवाको मुद्दाका लागि खडा भएका फाँटको काम कारबाही सम्बन्धमा प्रत्येक महिना अनुगमन र निरिक्षण गरी सोको प्रतिवेदन जिल्ला न्यायाधीश समक्ष पेश गर्ने ।

~(व) अदालतमा सूचना प्रविधिको प्रयोग सम्बन्धमा आवश्यक कार्य गर्ने गराउने ।

□(१क) सेस्तेदारले न्यायाधीशको अनुपस्थितिमा नेपाल सरकार वादी हुने फौजदारी मुद्दाहरूमा कानूनबमोजिम तहकिकात गर्ने सिलसिलामा अभियुक्तलाई प्रहरी हिरासतमा राख्न म्याद थप दिने विषयमा निकासो दिन सक्नेछ ।

(२) मुलुकी ऐन, अदालती बन्दोबस्तको १९४ नं. बमोजिम कैद वा जरिबाना बापत धरौट वा जमानतमा छाड्नु पर्ने कुरा पर्न आएमा सेस्तेदारले इजलासमा पेश गरी भएको आदेशबमोजिम गर्नुपर्नेछ ।

(३) यस नियमावलीमा उल्लेख भएकोमा बाहेक अन्य कुनै विषयमा कुनै अडबड परेमा सेस्तेदारले आदेशको लागि न्यायाधीश समक्ष पेश गरी न्यायाधीशको आदेशानुसार गर्नुपर्छ ।

(४) उपनियम (१) को खण्ड (क), (ख), (ज), (झ), (ट), (त), (थ) र (प) तथा उपनियम (२) र (३) मा उल्लिखित काम बाहेक यस नियमावलीमा सेस्तेदारले गर्ने भनि तोकिएको कुनै काम न्यायाधीशको पूर्व स्वीकृति लिई सेस्तेदारले आवश्यकतानुसार आफूभन्दा ❖..... मुनिको कर्मचारीलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

-
- पहिलो संशोधनद्वारा थप ।
❖ चौथो संशोधनद्वारा थप ।
~ छैठौँ संशोधनद्वारा थप ।
❖ दोस्रो संशोधनद्वारा झिकिएको ।

◆(५) यस नियमावलीबमोजिम स्नेस्तेदारले गर्नु पर्ने कामहरू निजको अनुपस्थितिमा निजभन्दा मुनिको वरिष्ठ कर्मचारीले गर्नेछ ।

८. तहसिलदारको काम र कर्तव्य: (१) यस नियमावलीमा अन्यत्र उल्लेख भएको काम र कर्तव्यको अतिरिक्त तहसिलदारको काम र कर्तव्य देहायबमोजिम हुनेछन् -

- (क) फैसला कार्यान्वयन सम्बन्धमा परेका निवेदनहरू हेरी जाँची रीत पुगेको भए आवश्यक दस्तुर लिई दर्ता गर्ने वा दर्ता गर्न नमिल्ने भए कारण जनाइ दरपीठ गर्ने,
- (ख) फैसलाबमोजिम भरिभराउ गर्ने, चलन चलाउने, बण्डा छुट्याउने र सोसम्बन्धी अन्य काम गर्ने,
- (ग) फैसला कार्यान्वयनको सिलसिलामा वारिसनामा लिने, सकार गराउने र दरखास्त दिई तारिखमा रहेको पक्षले गुज्रेको तारिख थामी पाउँ भनी दरखास्त दिएमा कानूनबमोजिमको आदेश गर्ने,
- (घ) अदालतबाट रोक्का भएको वा अरू अदालतबाट रोक्का भै आएको जायजथाहरू अन्य अड्डा अदालतमा दाखिल चलान गर्नुपर्ने भएमा समयमै दाखिल चलान गर्ने,
- (ङ) अदालतको र अरू अदालतबाट आएको फैसलाबमोजिम दण्ड जरिवानाको लगत कसी अरू अदालतमा लगत जाने जति अरू अदालतमा लगत कस्न पठाउने र आफ्नै अदालतमा लगत कस्न पर्ने जति कसी असुल फछ्यौट गर्ने ।
- (च) फैसला वा आदेशबमोजिम रोक्का भएको जायजात कानूनबमोजिम लिलाम गर्ने ।
- (छ) फैसला कार्यान्वयनको सम्बन्धमा परेका कानून बमोजिम मिलापत्र हुन सक्ने मुद्दाका निवेदनहरू कानून बमोजिम मेलमिलापकर्ता समक्ष पठाउन आदेश गर्ने र मेलमिलाप हुने भएमा मिलापत्र गराउने ।

◆ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

■ आठौँ संशोधनद्वारा थप ।

(२) यस नियमावलीमा उल्लेख भए बाहेक कुनै विषयमा कुनै अडबड परेमा तहसिलदारले आदेशको लागि न्यायाधीश समक्ष पेश गरी न्यायाधीशको आदेशानुसार गर्नुपर्छ ।

◆(३) तहसिलदारको अनुपस्थितिमा निजले गर्नु पर्ने कामहरू न्यायाधीशले तोकेको कर्मचारीले गर्नेछ ।

९. इजलास सहायकको काम र कर्तव्य: यस नियमावलीमा अन्यत्र उल्लेख भएको काम कर्तव्यको अतिरिक्त इजलास सहायकको काम र कर्तव्य देहायबमोजिम हुनेछन् -

- (क) इजलासमा पेश हुने मुद्दाका मिसिलहरू जिम्मा लिई मुद्दा सुनाउने,
- (ख) फैसला भएका, फैसला सुनाउन तारिख तोकिएका र लगातार सुनुवाइ हुँदै गरेका मुद्दाका मिसिल आफ्नो जिम्मामा राख्ने,
- (ग) सुनुवाइ भएका मुद्दाको फैसला वा आदेश तयार गर्ने कार्यमा न्यायाधीशलाई सहयोग गर्ने,
- (घ) राय किताब जिम्मा लिने ।

१०. अभिलेख संरक्षकको काम र कर्तव्य: अभिलेख संरक्षकको काम र कर्तव्य देहायबमोजिम हुनेछन्-

- (क) छिनुवा मिसिलहरू जिम्मा लिई पञ्जिकाबमोजिमको कागजपत्र भए नभएको जाँची साल सालको देवानी फौजदारी छुट्याई सुरक्षित राख्ने,
- (ख) मुद्दा फैसला हुँदा हाजिर नभएका पक्षलाई पुनरावेदनको म्याद जारी गरेको र फैसलाबमोजिमको काम कार्यान्वयन भएको निस्सा मिसिल सामेल छ, छैन सो समेत जाँची मिसिल जिम्मा लिने र पुनरावेदन परे पुनरावेदन सुन्ने अदालतमा मिसिल पठाउने कारबाई गर्ने,
- (ग) कानूनबमोजिम सडाउने कागज, मिसिल छुट्याई सेस्तेदारलाई जँचाइ निजको रोहबरमा कागज र मिसिल सडाउने र सडाइएका मिसिलको अभिलेख राख्ने,
- (घ) नक्कलको लागि दरखास्त परेमा रीत पुन्याई नक्कल दिने,

◆ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

- (ड) सालसालको छिनुवा मिसिल अभिलेख किताबमा जनाइ प्रमाणित गरी राखे,
- (च) कुनै अदालतबाट मिसिल झिकाइएमा कानूनबमोजिम रीत पुन्याई अभिलेख किताबमा जनाइ सात दिनभित्र चलान गर्ने, कुनै अडचन भए त्यसको जानकारी सम्बन्धित अदालतलाई दिन सेस्तेदार समक्ष पेश गर्ने,
- (छ) दायरी मिसिल बाहेकका अन्य अदालतमा पठाउनुपर्ने र अन्य अदालतबाट आएका छिनुवा मिसिल अभिलेख किताबमा जनाइ अभिलेख शाखाबाट मात्र बुझ्ने बुझाउने गर्ने ।

११. सुपरिवेक्षकको काम र कर्तव्य: यस नियमावलीमा अन्यत्र उल्लेख भएका काम र कर्तव्यको अतिरिक्त सुपरिवेक्षकको काम र कर्तव्य देहायबमोजिम हुनेछन् -

- (क) मुद्दा शाखाका चालू मिसिलमा भएका आदेशहरू यथाशीघ्र कार्यान्वयन गर्न लगाउने,
- (ख) निरीक्षणबाट औल्याइएका त्रुटिहरू यथाशीघ्र सुधार गर्न लगाउने,
- (ग) किनारा भएका मुद्दाका मिसिलहरूमा फैसलाबमोजिम जारी गर्नुपर्ने म्याद, सूचना, पूर्जा जारी गरी तहसिल शाखामा लगत कस्न दिई फैसला तयार भएका मितिले पन्ध्र दिनभित्र अभिलेख संरक्षकलाई बुझाउन लगाउने,
- (घ) इतलायनामा, समाह्वान, म्यादी पूर्जा, म्याद, सूचना लगायतका तामेलदार मार्फत तामेल गराउन पर्ने म्याद यथाशीघ्र तामेल गर्न लगाउने,
- (घ१) मुद्दामा प्रमाण बुझ्ने आदेश भएका मिसिल कागजात झिकाउने र काम सम्पन्न भएपछि फिर्ता गराउने ।
- (ड) सुपरिवेक्षणको क्रममा देखिएका त्रुटि र अडचनहरू यथाशीघ्र सेस्तेदार समक्ष पेश गरी निजको निर्देशनबमोजिम समाधान गर्ने,
- (च) न्यायाधीश वा सेस्तेदारले दिएका निर्देशनहरू यथाशीघ्र कार्यान्वयन गर्ने,

१२. फाँटवालाको काम र कर्तव्य: यस नियमावलीमा अन्यत्र उल्लेख भएको काम कर्तव्यका अतिरिक्त फाँटवालाको काम र कर्तव्य देहायबमोजिम हुनेछन् -

► तेस्रो संशोधनद्वारा थप ।

- (क) फिरादपत्र, प्रतिउत्तरपत्र, निवेदनपत्र र अन्य मुद्दासम्बन्धी लिखतहरू बुझिलिने, मुद्दाको मिसिलको तायदाती फाराम बनाइ क्रमसङ्ख्या अनुसार लिखतहरू चढाउने,
- (ख) फिरादपत्र, निवेदनपत्रमा मुद्दाको विवरणपत्र राख्ने,
- (ग) फिरादपत्र वा मुद्दाको रूपमा कारवाही हुने निवेदनपत्र दर्ता भई न्यायाधीशको आदेश भएपछि प्रतिवादीलाई समाहान वा इतलायनामा पठाउने,
- (घ) अदालतको म्यादमा वा पक्राउमा परिआउने प्रतिवादीको बयान वा थुनछेकको आदेशको लागि इजलास समक्ष पेश गर्न इजलास सहायकलाई मिसिल जिम्मा दिने,
- (ङ) इजलासमा पेश भई फैसला भएको, लगातार सुनुवाइ भई रहेको र फैसला सुनाउने तारिख तोकिएको मिसिल बाहेक सुनुवाइको लागि पेश गर्न इजलास सहायकको जिम्मा दिएका मिसिल सोही दिन इजलास सहायकबाट आफ्नो जिम्मामा लिने,
- (च) मुद्दा किनारा भएपछि इजलास सहायकबाट मिसिल जिम्मा लिई मिसिलमा रीतपूर्वक कागज रहेको छु छैन जाँच्ने र फैसलाबमोजिम जारी गर्नुपर्ने म्याद, सूचना, पूर्जा समेत जारी गरी तहसिल शाखामा लगत कस्न दिई फैसला तयार भएको मितिले पन्ध्र दिनभित्र पञ्जिका दुरुस्त गराएर सेस्तेदारको निस्सा लगाइ उक्त पञ्जिका सहितको मिसिल तुरुन्त अभिलेख शाखामा बुझाइ दिने,
- (छ) लगतबमोजिम भरिभराउ र चलन चलाउने निवेदन परेमा अनुसूची-२ बमोजिमको ढाँचामा विवरणपत्र र अनुसूची-३ बमोजिमको ढाँचामा आदेशपत्र तयार गरी तहसिलदार समक्ष पेश गर्ने र भएको आदेश अनुसार गर्ने,
- (ज) आऽनो फाँटको दर्ता किताब तयार गरी मुद्दाको लगत राख्ने,
- (झ) आऽनो फाँटमा दाखिल गर्न ल्याएका निवेदन आदि बुझी लिई न्यायाधीश वा सम्बन्धित अधिकारी समक्ष पेश गर्ने,

- (ज) फैसला वा आदेश कार्यान्वयन गराउन सेस्तेदार र तहसिलदारलाई सहयोग गर्ने,
- (ट) आफ्नो जिम्माको चालू मिसिलको कागजपत्रको नक्कल रीत पुऱ्याई दिने ।

१३. सेस्तेदार र तहसिलदारको आदेश उपरको उजुरी: (१) यस नियमावलीबमोजिम सेस्तेदार वा तहसिलदारले दिएको आदेश उपर चित्त नबुझ्ने व्यक्तिले पन्ध्र दिनभित्र सम्बन्धित इजलास समक्ष उजुरी दिन सक्नेछ ।

(२) अदालतको कुनै कर्मचारीले गरी दिनुपर्ने काम गरी नदिएमा वा ढिला गरी दिएमा वा गरी दिन आलटाल गरेमा मर्कापर्ने व्यक्तिले न्यायाधीश समक्ष मौखिक उजुरी समेत गर्न सक्नेछ ।

(३) उपनियम (१) र (२) बमोजिमको उजुरी उपर छानबिन गर्दा सम्बन्धित कर्मचारीले जानाजानी बदनियतपूर्ण कार्य गरेको देखिन आए न्यायाधीशले त्यस्तो कर्मचारी उपर सेवासम्बन्धी प्रचलित कानूनबमोजिम विभागीय सजायको कारबाई प्रारम्भ गर्ने आदेश दिन सक्नेछ ।

परिच्छेद-४

लिखतमा पुऱ्याउनु पर्ने रीतसम्बन्धी कुराहरू

१४. लिखतहरूमा पुऱ्याउनु पर्ने सामान्य रीत: (१) अदालतमा दर्ता गर्न ल्याएका फिरादपत्र, प्रतिउत्तरपत्र, मुद्दाको रूपमा कारबाई हुने निवेदनपत्र, लिखित जवाफ र अन्य निवेदनपत्रहरू (यस पछि यस परिच्छेदमा "लिखत" भनिएको) मा:-

- (क) फुलस्केप आकारको नेपाली सादा कागजमा बायाँतर्फ पाँच सेन्टीमिटर किनारा छोडिएको, पहिलो पृष्ठमा शिरतर्फ दश सेन्टीमिटर ठाउँ छोडिएको र एक पृष्ठमा बत्तीस पङ्क्तिमा नबढाई कागजको एकापट्टि मात्र पक्की कालो मसीले स्पष्ट बुझिने गरी लेखिएको, टाइप गरिएको वा मुद्रण गरिएको हुनुपर्छ ।
- (ख) प्रत्येक लिखतमा लिखत दर्ता गर्न ल्याउनेको नाम, थर, ठेगाना, उमेर र त्यस्तो लिखतमा विपक्षी बनाइएको प्रत्येक व्यक्तिको

→ तेस्रो संशोधनद्वारा संशोधित ।

नाम, थर, गाउँ विकास समिति वा नगरपालिका, वडा नं., गाउँ टोल, ►मार्गको नाम, टेलिफोन नम्बर, फ्याक्स नम्बर, इमेल ठेगाना, कुनै कार्यालयमा काम गर्ने कर्मचारी भए सो कार्यालयको नाम, पद र कार्यालय रहेको स्थान भएसम्म ब्लक नम्बर र सजिलैसँग फेला पार्न सकिने परिचयात्मक विवरण तथा अर्काको घरमा डेरा गरी बसेको भए घरधनीको नाम समेत खुलेको ठेगाना र थाहा भएसम्म तिनीहरूको उमेर, बाबुको नाम र विवाहिता महिलाभए पतिको नाम समेत उल्लेख हुनुपर्छ ।

→(ग) लिखत दर्ता गर्न ल्याउने प्रत्येक व्यक्तिले प्रत्येक पृष्ठको शिर पुछारमा छोटकरी दस्तखत गरी आखिरमा लेखात्मक तथा ल्याप्चे सही छाप समेत गरेको हुनुपर्छ ।

तर लेखपढ गर्न नजान्नेका हकमा ल्याप्चे सहिछाप मात्र गरेको भएपनि रीतपूर्वक भएको मानिनेछ ।

(घ) कुनै कानून व्यवसायीले लिखतको मसौदा गरेको भए त्यसको बाँयापट्टि किनारामा निजले मसौदा गरेको भनी र लिखत दर्ता गर्न ल्याउने व्यक्ति बाहेक अरूले मसौदा गरेको भए यो लिखतको मसौदा मैले गरेको हुँ मैले घुस, कीर्ते, जालसाजीमा सजाय पाएको छैन भनी आफ्नो पूरा नाम, थर, ठेगाना उल्लेख गरी लिखतको पहिलो पृष्ठको बायाँ किनारामा त्यस्तो मसौदा गर्ने व्यक्तिले दस्तखत गरेको हुनुपर्छ ।

(ङ) लिखतको आखिरी प्रकरणमा यसमा लेखिएको व्यहोरा ठीक साँचो छ, झुठ्ठा ठहरे कानूनबमोजिम सहुँला बुझाउँला भन्ने वाक्य रहेको हुनुपर्दछ ।

(च) खण्ड (ङ) मा उल्लिखित वाक्य मुनि दायाँ किनारामा लिखत दर्ता गर्न ल्याउने व्यक्तिले →हस्ताक्षरको सही र ल्याप्चे सही गर्नुपर्छ र

-
- तेस्रो संशोधनद्वारा थप ।
 - तेस्रो संशोधनद्वारा संशोधित ।

त्यसको मुनि लिखत दर्ता गर्न ल्याएको साल, महिना गते र वार उल्लेख गर्नुपर्दछ ।

(२) लिखतमा विषयहरू सिलसिलेवार रूपमा प्रकरण छुट्याई उचित र संयमपूर्ण भाषामा लेखिएको हुनुपर्छ ।

(३) लिखतको पेटबोलीमा परेका प्रत्येक व्यक्तिको नाम, थर, ठेगाना र आवश्यक अन्य परिचयात्मक विवरण खुलेको हुनुपर्छ ।

(४) लिखतमा उल्लिखित प्रत्येक ठाउँको पूरा विवरण हुनुपर्छ ।

◆(५) लिखत दर्ता गर्न ल्याउने वा अदालतमा कागज गर्न आउने कुनै पनि व्यक्तिले आफ्नो नाम, थर वतन यकिन खुलेको नागरिकता वा अन्य कुनै प्रमाण पेश गर्नु पर्छ । तर सो सम्बन्धी प्रमाण एक पटक पहिले पेश भई मिसिल संलग्न रहेको अवस्थामा पटक पटक पेश गर्नु पर्ने छैन ।

१५. लिखत दर्ता र दरपीठ: (१) अदालतमा दर्ता गर्न ल्याएको लिखत कानूनबमोजिम दर्ता हुनेमा दर्ता किताबमा लिखत दर्ता गर्न ल्याउनेको दस्तखत वा सहीछाप गराइ त्यसको दर्ता नम्बर र मिति जनाइ दर्ता गर्न ल्याउने व्यक्तिलाई दिनुपर्छ । तारिखमा रहने व्यक्तिलाई तारिख मात्र दिएपुग्छ ।

(२) रीत नपुगेकोमा यो रीत पुऱ्याई ल्याउनु भनी लिखतको पहिलो पृष्ठमा लेखी सेस्तेदारको दस्तखत गरी अदालतको छाप लगाइ फिर्ता दिनुपर्छ ।

⊛(३) हदम्याद वा म्याद गुजारी दर्ता गर्न ल्याएको लिखत वा अदालतले हेर्न नपर्ने वा नहुने लिखत वा कानून विपरीत देखिएको लिखतको हकमा दर्ता गर्न नमिल्ने मनासिब कारण भए लिखतको पहिलो पृष्ठको पछाडिपट्टिको शीरमा “यो लिखत दरपीठ गरिएको छ” भन्ने सम्मको व्यहोरा जनाइ सेस्तेदारको दस्तखत र अदालतको छाप लगाइ छुट्टै कागजमा दरपीठ गर्नुपर्ने आधार र कारण उल्लेख गरी सो प्रतिमा समेत सेस्तेदारको दस्तखत र अदालतको छाप लगाइ एक प्रति सम्बन्धित पक्षलाई फिर्ता दिनुपर्छ र त्यस्तो लिखतको एक प्रति अदालतमा राख्नुपर्छ ।

◆ पाँचौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

⊛ चौथो संशोधनद्वारा संशोधित ।

१६. लिखत साथ पेश हुने प्रमाणः अदालतमा पेश हुनु पर्ने प्रत्येक लिखत प्रमाणको सक्कल र नक्कल साथै पेश गर्नुपर्छ । प्रचलित कानूनबमोजिम त्यस्तो सक्कल वा नक्कलमा कुनै कैफियत जनाउनुपर्ने भए सो समेत जनाइ सम्बन्धित मिसिलमा राखिनेछ ।

→१७. लिखत संशोधनः अदालतमा दर्ता भइसकेको लिखतमा लेख, टाइप वा मुद्रणको सामान्य त्रुटि सच्याउनका लागि सम्बन्धित पक्षले निवेदन दिन सक्नेछ । त्यस्तो निवेदन परेमा अदालतले लिखत संशोधन हुन मनासिब देखेमा संशोधनको आदेश गरी मुद्दामा तारेखमा रहेका अर्को पक्षलाई जनाउ दिनु पर्नेछ ।

तर त्यस्तो लिखतमा परेको जुन कुरा सच्याउनका लागि निवेदन परेको छ त्यसबाट सम्पूर्ण कारवाही र इन्साफमा असर पर्ने देखिएमा अदालतले यस्तो निवेदनलाई पूरकको रूपमा स्वीकार नगर्ने आदेश दिन सक्नेछ ।

१८. दर्ता दस्तुरः यस नियमावलीमा वा अन्य प्रचलित कानूनमा कुनै लिखत दर्ता गर्न कुनै दस्तुर नलाग्ने भनि लेखिएकोमा दस्तुर लाग्ने छैन । यति दस्तुर लाग्छ भनी उल्लेख भएकोमा सोबमोजिम दस्तुर नबुझाएमा लिखत दर्ता हुने छैन ।

*परिच्छेद-४क

रिट निवेदनपत्र सम्बन्धी विशेष व्यवस्था

१८क. बन्दीप्रत्यक्षीकरणको निवेदनः (१) बन्दीप्रत्यक्षीकरणको निवेदनपत्रमा देहायका कुराहरू स्पष्ट रूपले खुलाएको हुनु पर्छः-

- (क) बन्दीलाई कसले वा कहिलेदेखि र कुन परिवन्दबाट बन्दी बनाएको हो ?
- (ख) बन्दीलाई अन्न पानी बन्द गरिएको छ छैन ?
- (ग) बन्दी कुन स्थानमा थुनामा रहेको छ ?
- (घ) थुनाको सम्बन्धमा पहिले वा अन्य कुनै अदालतमा निवेदन दिएको छ छैन ? भए त्यसको परिणाम के भएको छ ?

→ तेस्रो संशोधनद्वारा संशोधित ।

* नवौँ संशोधनद्वारा थप ।

(२) उपनियम (१) अन्तर्गतको निवेदनपत्रमा बन्दीको सहीछाप परेको हुनुपर्छ । तर बन्दीले सहीछाप गर्न नसक्ने कारण भएमा अन्य कुनै व्यक्तिले निजको हकमा निवेदनपत्र दिन सक्नेछ ।

१८ख. प्रारम्भिक आदेश: (१) नियम १८क. बमोजिम परेको निवेदनपत्रबाट बन्दीलाई कानून विपरीत थुनामा राखेको जस्तो देखिन आएमा निवेदनपत्रको सुनुवाई हुने मिति तोक्यो बन्दीलाई थुनाबाट किन छाड्न नपर्ने हो सो कुरा स्पष्ट गरी लिखित जवाफ र साथमा बन्दीलाई समेत लिई उपस्थित हुनु भनी अदालतले प्रत्यर्थीका नाममा आदेश दिन सक्नेछ ।

(२) उपनियम (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि देहायका अवस्थामा अदालतले बन्दीलाई उपस्थित गराउने आदेश दिने छैन :-

(क) बन्दी शारीरिक वा मानसिक रूपले अस्वस्थ देखिएमा,

(ख) बन्दी भौगोलिक दृष्टिले टाढा भएमा, वा

(ग) अन्य कुनै कारणबाट अदालतले बन्दीलाई उपस्थित गराउन आवश्यक वा उपयुक्त नसम्झेमा ।

(३) निवेदनपत्रमा प्रत्यर्थी बनाइएका व्यक्ति वा कार्यालयको निवेदनपत्रसँग कुनै सम्बन्ध देखिन नआएमा त्यस्तो व्यक्ति वा कार्यालयका सम्बन्धमा अदालतले कारण देखाउने आदेश जारी नगर्न पनि सक्नेछ ।

(४) निवेदनपत्र वा लिखित जवाफको पेटवालीबाट अन्य कुनै व्यक्ति वा कार्यालयलाई पनि प्रत्यर्थी बनाउनु पर्ने देखेमा अदालतले त्यस्तो व्यक्ति र कार्यालयलाई पनि कारण देखाउने आदेश जारी गर्न सक्नेछ ।

१८ग. विशेष आदेश दिन सक्ने: बन्दीप्रत्यक्षीकरणको निवेदनपत्रबाट कारबाही उठेको मुद्दाहरूमा अदालतले अवस्थानुसार अन्तिम आदेश गर्नु अघि देहायका आदेशहरू पनि गर्न सक्नेछ:-

(क) विपक्षी बनाएको व्यक्ति, निकाय वा अधिकारीलाई अदालतले तोकेको शर्तमा बन्दीलाई छाडी दिनु भन्ने,

(ख) विपक्षीको हिरासतबाट बन्दीलाई अदालतको हिरासतमा राख्नु भन्ने ।

१८घ. खानतलासीको पूर्जा: (१) बन्दीप्रत्यक्षीकरणको निवेदनपत्रबाट चलेको कारबाहीमा तथ्यको यथार्थता यकीन गर्न अदालतले देहायको अवस्थामा खानतलासीको पूर्जा (सर्व वारेण्ट) जारी गर्न सक्नेछ:-

- (क) बन्दी अमानुषिक तवरबाट थुनिएका छ वा निजलाई शारीरिश यातना दिएको छ भन्ने कुरा अदालतले विश्वास गर्नु पर्ने कुनै कुरा भएमा,
- (ख) अदालतको आदेशलाई छल्ने मनसायले बन्दीलाई अन्यत्र सार्ने सम्भावना भएकाले खानतलासी हुनु आवश्यक छ भनी निवेदकले मनासिव कारण देखाएमा, वा
- (ग) यस्तै अन्य कुनै कारणबाट खानतलासीको आदेश जारी हुनु आवश्यक वा उपयुक्त छ भन्ने अदालतलाई लागेमा ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम खानतलासीको आदेश जारी गर्दा अदालतले बन्दी थुनामा रहेको भनिएको वा त्यस्तो आशंका भएको ठाउँहरूको खानतलासी लिई बन्दी पत्ता लगाई उपस्थित गराउन आफ्नो वा नेपाल सरकारको सेवामा रहेको कुनै कर्मचारीको नाममा आदेश जारी गर्न सक्नेछ । त्यस्तो आदेश जारी गर्दा अदालतले आवश्यक वा मनासिव देखेमा त्यस्तो कर्मचारी वा निवेदकलाई प्रतिनिधित्व गर्ने व्यक्ति तथा स्थानीय निकायका पदाधिकारी समेत रहेको खानतलासी टोली गठन गरी सो टोलीलाई खानतलासी गर्ने अधिकार दिन सक्नेछ ।

(३) उपनियम (१) बमोजिम खानतलासी आदेश प्राप्त गर्ने व्यक्ति वा टोलीले अदालतको निर्देशन बमोजिम थुनामा रहेको व्यक्तिले खोजी गर्नेछ र थुनिएको व्यक्ति फेला परेमा प्रतिवेदन सहित बन्दीलाई अविलम्ब अदालत समक्ष उपस्थित गराउनु पर्नेछ ।

(४) उपनियम (२) बमोजिम खानतलासी गर्न आदेश प्राप्त गर्ने कर्मचारीले बन्दीलाई चिन्न सक्दैन भन्ने कुराको अदालतले विश्वास गर्नु पर्ने कारण भएका अदालतले सो पूर्जा तोकिएको अर्को कुनै व्यक्तिलाई सो खानतलासी पूर्जा तामेल गराउने कार्यमा सहयोग गर्न आदेश दिन सक्नेछ ।

१८ङ. साक्षी प्रमाण: बन्दीप्रत्यक्षीकरणको निवेदनपत्रको सम्बन्धमा अदालतले आवश्यकतानुसार प्रमाण बुझ्न सक्नेछ ।

१८८. बन्दीलाई छाड्ने: अदालतले देहायका अवस्थामा बन्दीलाई थुनाबाट छोड्ने आदेश दिन सक्नेछ:-

- (क) सूचनामा तोकिएको दिन वा पेशीको दिन प्रत्यक्षीले कुनै कारण नदेखाएमा,
- (ख) कारण देखाए पनि सो कारण मनासिव नदेखिएमा, वा
- (ग) बद्रियतका साथ वा प्रवृत्त धारणा बनाई वा कानून विपरीत थुनामा राखेको देखिएमा ।

१८९. बन्दीलाई स्थानान्तर गर्न नहुने: नियम १८६. बमोजिमको सूचना तामेल भएपछि बन्दीलाईइ अदालतको अनुमतिले बाहेक एक स्थानबाट अर्को स्थानमा स्थानान्तर गर्नु हुँदैन ।

१९०. निषेधाज्ञाको निवेदनपत्र: (१) ऐनको दफा ७ को उपदफा (२) अन्तर्गन निषेधाज्ञाका लागि निवेदनपत्र दिँदा नियम १४ मा उल्लिखित कुराहरूका अतिरिक्त देहायका कुराहरू खुलागनु पर्छ:-

- (क) अदालतको अधिकारक्षेत्र सम्बन्धी कुरा,
- (ख) नागरिक हकमा आघात हुने आशंका भएमा नागरिक अधिकार ऐन, २०१२ को कुन दफाद्वारा प्रदत्त हकमा कसरी आघात हुने सम्भावना छ सो कुरा,
- (ग) निवेदकले मागेको उपचार र
- (घ) सो उपचार पाउन सक्ने आधारहरू ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम निवेदनपत्रको व्यहोराबाट अदालतको विचारमा प्रत्यर्थीले गरे विराए जस्तो (प्राइमाफेसी कश) देखिन आएमा तोकिएको तारिखको दिन निवेदनपत्रमा माग गरिए बमोजिमको आदेश जारी हुनु नपर्ने कुनै कारण भए सो कारण देखाउन लिखित जवाफ लिई आफै वा आफ्नो प्रतिनिधी वा कानून व्यवसायीद्वारा उपस्थित हुनु भनी प्रत्यर्थीको नाममा आदेश जारी गर्नु पर्छ ।

(३) उपनियम (२) बमोजिम प्राप्त हुन आएको लिखित जवाफमा विचार हुँदा अन्य कुनै व्यक्तिलाई बुझ्नु पर्ने देखिएमा अदालतले त्यस्तो व्यक्तिलाई पनि बुझ्न सक्नेछ ।

१८३. समानान्तर अधिकारक्षेत्रको प्रयोग गरी उपचार माग गरे नगरेको कारण: (१)

बन्दीप्रत्यक्षीकरणको निवेदन दिँदा वा लिँदा सो विषयमा सर्वोच्च अदालत वा पुनरावेदन अदालतमा कुनै निवेदन दिएको वा कानून कारवाही चलाएको छ वा छैन भन्ने व्यहोरा स्पष्ट खुलाउनु पर्छ ।

(२) निषेधाज्ञाको निवेदन दिँदा वा लिँदा सो विषयमा पुनरावलोकन अदालतमा कुनै निवेदन दिएको वा कानूनी कारवाही चलाएका छ वा छैन भन्ने व्यहोरा छ वा छैन खुलाउनु पर्छ ।

(३) उपनियम (१) वा (२) बमोजिम खुलाइएको विवरणप पछि मुद्दा कारवाही गर्दै जाँदा झट्टा वा गलत देखिन आएमा त्यस्तो निवेदन खारेज गर्न सकिने छ ।

१८४. अन्तरिम आदेश: (१) नियम १८४. अन्तर्गत गरेको कुनै निवेदनपत्रका सम्बन्धमा अदालतले उचित र आवश्यक देखेमा निवेदनपत्रको टुंगो नलागेसम्मको अवधिको लागि आवश्यक र उपयुक्त आदेश जारी गर्न सक्नेछ ।

तर,

(१) अदालतले आवश्यक देखेमा खास अवधि तोकी अन्तरिम आदेश जारी गर्न वा सो अन्तरिम आदेशलाई निरन्तरता दिनु पर्ने वा नपर्ने सम्बन्धमा छलफलका लागि अर्को पक्ष झिकाउन सक्नेछ ।

(२) अन्तरिम आदेशको सम्बन्धमा छलफल हुँदा आफ्नो हितमा अन्तरिम आदेश जारी भएका कारणले रिट निवेदनको अन्तिम निर्णय पश्चात् अर्को पक्षलाई क्षति हुने अवस्था देखिएमा प्रचलित कानून बमोजिम क्षतिपूर्ति व्यहोर्ने लिखित प्रतिवद्धता व्यक्त गरेमा इजलासले शर्त सहितको अन्तरिम आदेश जारी गर्न सक्नेछ ।

(३) एक पक्षीय सुनुवाई गरी अन्तरिम आदेश जारी भएकोमा वा कुनै कारणले अर्को पक्षले आफ्नो कुरा प्रस्तुत गर्न मौका नपाएकोमा त्यस्तो अन्तरिम आदेश रद्द गरी पाउनको लागि सो पक्षले निवेदन दिन सक्नेछ र अदालतले उचित र आवश्यक देखेमा अघि दिएको अन्तरिम आदेश रद्द गर्त वा त्यसमा आवश्यक संशोधन गर्न सक्नेछ ।

(४) कुनै निवेदन अन्तरिम आदेश जारी वा खारेजीका लागि पेश भएको भए तापनि सो विषयमा निर्णय नै हुन उपयुक्त छ भन्ने इजलासलाई लागेमा

इजलासले निर्णय गर्न सक्नेछ र अन्तरिम आदेशको लागि पेश गरिएको कारणले मात्र त्यस विषयमा निर्णय गर्न बाधा पर्ने छैन ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम जारी गरिएको अन्तिम आदेश निवेदनपत्रको अन्तिम टुंगो लागेपछि स्वतः रद्द भएको मानिने छ ।

(३) अन्तरिम आदेश जारी वा रद्द गर्ने सम्बन्धमा छलफलका लागि सूचना दिई कुनै पक्षलार्थ झिकाइएकोमा तोकिएको दिन कुनै कारणले छलफल हुन नसकी अर्को दिन छलफल हुने भएमा सो प्रयोजनका लागि छलफल सम्पन्न नभएसम्म झिकाइएको पक्षलाई तारेखमा राखिनेछ । छलफल प्रयोजनका लागि पटक-पटक सूचना जारी गरिने छैन ।

४) पहिले जारी भएको अन्तरिम आदेशलाई निरन्तरता दिने वा नदिने सम्बन्धमा छलफल गराउन अर्को पक्ष झिकाउने गरी आदेश भएकोमा निवेदक पक्षको कारणबाट सो दिन छलफल हुन नसकेमा तत्पश्चात् सो अन्तरिम आदेश निष्क्रिय हुनेछ ।

(५) यस नियम बमोजिम अदालतले अन्तरिम आदेश जारी गर्दा वा अन्तरिम आदेश जारी गर्न अस्वीकार गर्दा त्यसको कारण स्पष्ट रूपमा उल्लेख गर्नु पर्छ ।

१८८. निवेदनपत्रको नक्कल: निवेदकले निवेदनपत्रको साथमा सबै प्रत्यर्थीको लागि चाहिने निवेदनपत्रको नक्कल र संलग्न लिखतहरूको दुई प्रति नक्कल समेत दाखेल गर्नु पर्छ ।

१८९. कम्प्युटर फ्लपी वा सी.डी. पेश गर्नु पर्ने: कम्प्युटर टाइप गरी तयार गरिएको निवेदन लिखित जवाफ आदि दायर गर्ने पक्षबाट श्रेस्तेदारले सम्बन्धित फ्लपी वा सी.डी. पेश गर्न लगाउन सक्नेछ । यसरी फ्लपी वा सी.डी. पेश गर्न पर्ने गरी तोकिएकोमा सो पेश गर्नु सम्बन्धित पक्षको कर्तव्य हुनेछ ।

१९०. सूचना तामेली: बन्दीप्रत्यक्षीकरणको निवेदनमा कारण देखाउनको लागि जारी हुने सूचना निवेदनपत्रमा प्रत्यर्थी बनाइएका व्यक्तिहरूलाई बाटाका म्यादबाहेक बढीमा तीन दिनभित्र र निषेधाज्ञाका हकमा बढीमा पन्ध्र दिनभित्र लिखित जवाफ दिन कानून बमोजिम सूचना तामेल गरिने छ ।

१९१. निवेदनपत्र र लिखित जवाफको ढाँचा: अदालतमा दिइने निवेदनपत्र अनुसूची ३क. र लिखित जवाफ अनुसूची ३ख को ढाँचामा हुनु पर्छ ।

१९२. म्याद तारेख थमाउने सम्बन्धी व्यवस्था: प्रचलित कानूनमा अनुसूची ३क. लेखिएको भए तापनि यस परिच्छेद अन्तर्गत दिएक निवेदनपत्रबाट कारबाही भएका मुद्दामा मनासिव

कारणबाट म्याद तारेख गुज्रेको देखिएमा म्याद र तारेख दुवै गरेर बन्दीप्रत्यक्षीकरणका मुद्दा भए एकपटकमा बढीमा सात दिनसम्मको र निषेधाज्ञा भएमा एक पटकमा बढीमा पन्ध्र दिनसम्मको म्याद तारेख थमाइदिन सकिने छ ।

तर,

- (१) तारेखमा हारिर हुनु पर्ने व्यक्तिको कोही मरी किरियामा बस्नु परेको वा महिला भए सुत्केरी भएको कारणबाट म्याद तारेख गुज्रेमा किरिया समाप्त भएको वा सुत्केरी भएको मितिले वा अन्य कुनै व्यहोराले यातायातको साधन नचलेको वा भूकम्प जस्ता दैवी प्रकोप परेको कारणले तारेख गुज्रेमा बाटो खुलेको वा यातायात चलेको वा दैवी परेकोमा सो भएको मितिले बाटाको म्याद बाहेक पन्ध्र दिनभित्र हारिर भई प्रमाण सहिति निवेदन पत्र दिएमा म्याद तारेख थामिन सक्नेछ ।
- (२) नियम ३५ मा लेखिएको कुरामा सोही बमोजिम हुनेछ ।
- (३) अन्तरिम आदेश जारी वा खारेजीका लागि हुने छलफलको कुरामा म्याद तारेख थमाउन र स्थगित गर्न पाइने छैन ।

१८त. तामेलीमा राख्ने: निषेधाज्ञा वा बन्दीप्रत्यक्षीकरणको निवेदन गर्ने निवेदकले तारेख गुजारी बसेमा कानून बमोजिम थामन पाउने म्याद गुज्रेपछि त्यस्तो निवेदन तामेलीमा राखिनेछ ।

१८थ. दस्तुर: (१) बन्दीप्रत्यक्षीकरणको आदेशको लागि दिइने निवेदनपत्रमा कुनै दस्तूर लाग्ने छैन ।

(२) निषेधाज्ञाको आदेश जारी गरी पाउ“ भन्ने निवेदनपत्र दिँदा एकसय रूपैयाँ दस्तुर लाग्नेछ ।

(३) यस नियमावली बमोजिम लिखित जवाफ पेश गर्दा पचास रूपैयाँ दस्तुर लाग्नेछ ।

तर सरकारी कार्यालयबाट पेश हुने लिखित जवाफमा कुनै दस्तुर लाग्ने छैन ।

परिच्छेद-५

फिरादपत्र र प्रतिउत्तरपत्रसम्बन्धी व्यवस्था

१९. फिरादपत्रमा खुलाउनुपर्ने कुराहरू: (१) फिरादपत्र अनुसूची-४ मा तोकिएको ढाँचामा देहायका कुराहरू खुलाइ दिनुपर्नेछः-

- (क) वादीको नाम, थर, वतन र निजको बाबुको नाम,
- (ख) प्रतिवादीको र थाहा भएसम्म निजको बाबुको नाम, थर र नियम १४ को उपनियम (१) को खण्ड (ख) अनुसारको स्पष्ट वतन,
- (ग) अदालतको नाम,
- (घ) फिराद गर्नु परेको व्यहोरा र वस्तुस्थिति,
- (ङ) कुन ऐन अन्तर्गत अदालतको अधिकारक्षेत्रभित्र पर्ने हो सो कुरा,
- (च) कोर्ट फी तिर्नु पर्नेमा बिगो खुलाइ त्यसको आधारमा कानून अनुसारको कोर्ट फी बुझाएको निस्सा,
- (छ) बिगो खुल्न नसकेकोमा कोर्ट फीसम्बन्धी कानूनबमोजिमको व्यहोरा,
- (ज) वादीको दाबी र सोसँग सम्बन्धित कानून,
- (झ) हदम्यादसम्बन्धी कुरा,
- (ञ) सम्बन्धित प्रमाणहरू,
- (ट) कुन कार्यविधि कानून अर्तगत कारबाई हुने भन्ने कुरा, र
- ^१(ठ) घर जग्गासम्बन्धी मुद्दामा आंशिक रूपमा मात्र दाबी गरी फिराद गरेको भए त्यस्तो दाबी गरिएको जग्गाको चार किल्ला, कतातर्फबाट दाबी लिइएको हो सो कुरा र अन्य आवश्यक विवरण ।

(२) कुनै नेपाल कानूनमा कुनै उजुरी दिने सम्बन्धमा विशेष ढाँचा तोकिएको वा विशेष कुराको पालन गर्नु पर्ने व्यवस्था भएकोमा त्यस्तो उजुरी दिँदा ती कुराहरूको अधीनमा रही दिनुपर्नेछ ।

^१ पहिलो संशोधनद्वारा थप ।

^२ तेस्रो संशोधनद्वारा संशोधित ।

१९क. अभियोगपत्रमा प्रतिवादीको स्पष्ट वतन खुलाउने: (१) नेपाल सरकार वादी भई दायर हुने अभियोगपत्रमा प्रतिवादीको र थाहा भएसम्म निजका बाबुको नाम, थर, वतन, भए घर नम्बर, प्रतिवादीको उमेर, पेशा, हुलिया, अन्य परिचयात्मक विवरण (जस्तो नागरिकता, पासपोर्ट आदि खुल्न सकेसम्मका विवरण) तथा खुल्न आएसम्म ई-मेल, फ्याक्स, टेलिफोन नम्बर जस्ता अभिलेख हुन सक्ने विद्युतीय सञ्चारका माध्यमसम्बन्धी ठेगाना खुलाइएको हुनुपर्छ ।

(२) अभियोगपत्रमा प्रतिवादी बनाइएको अभियुक्तलाई मुद्दा दायर गर्दाको अवस्थामा अदालतमा उपस्थित नगराइएको भए उपस्थित गराउन नसक्नुको उपयुक्त कारण खोली निजको वतन अभियोगपत्रमा उल्लेख भएकै वतन हो भन्ने देखिने मनासिब आधार सहित अभियोगपत्र दर्ता गर्न ल्याउनुपर्छ ।

(३) प्रतिवादीको स्पष्ट वतन खुलाइ नल्याएको अभियोगपत्र दर्ता गर्नु हुँदैन ।

तर एकभन्दा बढी प्रतिवादी भएको मुद्दामा कसैको वतन स्पष्ट खुलेको र कसैको वतन खुलाइएको रहेनछ भने वतन खुलाइएका प्रतिवादीका हकमा सम्म मुद्दामा कारबाही किनारा हुने, वतन नखुलाइएकाको हकमा मुद्दा दर्ता नै नहुने भनी कारण सहितको व्यहोरा जनाइ दरपीठ गरी सोको जनाउ सम्बन्धित जिल्ला सरकारी वकिल कार्यालयलाई दिनु पर्छ ।

(४) अदालतमा दायर भएको कुनै सरकारवादी हुने फौजदारी मुद्दामा अभियोगपत्रमा खुलाइएको वतन वास्तविक वतन नभएको कारणबाट म्याद तामेल हुन सकेको रहेनछ भने त्यस्ता प्रतिवादीका हकमा मुद्दा तामेलीमा राख्न सकिनेछ । पछि त्यस्तो प्रतिवादीको यकिन वतन स्पष्ट खुलाइ मुद्दामा कारबाही किनारा गरी पाउँ भनी सम्बन्धित जिल्ला सरकारी वकिल कार्यालयबाट निवेदन पर्न आएमा तामेलीबाट जगाइ बाँकी कारबाई र किनारा गर्नुपर्छ ।

२०. फिरादपत्र दर्ता गर्ने र भर्पाई दिने: फिरादपत्र दर्ता हुन आएपछि रीत बेरीत जाँची त्यसमा दस्तुर वा कोर्ट फी आदि लिनुपर्ने भए लिई उसै दिन दर्ता कित्ताबमा दर्ता गरी फिरादपत्रवालालाई त्यसको निस्सा वा तारिख उसै दिन दिनुपर्छ ।

२१. रीत नपुगेको फिरादपत्र: यस नियमावली वा कुनै कानून अनुसारको रीत नपुगेको फिरादपत्रको पीठमा रीत नपुगेको रीत पुन्याउनको लागि सात दिनसम्म समय दिई

^३ चौथो संशोधनद्वारा थप ।

सेस्तेदारको आदेशले फिर्ता दिनुपर्नेछ । रीत पुगेको रहेछ वा सात दिनसम्म रीत पुग्याई ल्याएछ भने सेस्तेदारले दर्ता गर्न आदेश दिनुपर्छ ।

४२२. समाहान वा इतलायनामा तामेल गराउने: (१) फिरादपत्र दर्ता भएपछि सेस्तेदारले प्रतिवादीलाई समाहान, इतलायनामा, म्याद वा सूचना पठाउने आदेश उसै दिन गरी म्याद तामेल गराउनको लागि तीन दिनभित्र सम्बन्धित फाँटमा पठाउनु पर्नेछ ।

(२) म्याद तामेल गर्ने कर्मचारीले सो म्याद तामेल गर्न बुझी लिएको मितिले बाटाको म्याद बाहेक पन्ध्र दिनभित्र तामेल गरी तामेली प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपनियम (२) बमोजिमको अवधिभित्र म्याद तामेल गर्न नसकेको मनासिब कारण देखाउन नसकेमा त्यस्तो तामेलदार उपर प्रचलित कानूनबमोजिम विभागीय कारबाही र सजाय हुनेछ ।

(४) समाहान, इतलायनामा, म्याद वा सूचना तामेल गर्न खटिएको कर्मचारीले कुनै मनासिब कारणले सो म्याद तामेल गर्न नसकेमा वा तामेल गर्न नसक्ने कुनै मनासिब कारण देखिएमा सेस्तेदारले जिल्ला न्यायाधीशलाई पूर्व जानकारी गराइ अदालतको अन्य जुनसुकै कर्मचारीलाई खटाइ तामेल गराउन सक्नेछ ।

४२२क. विद्युतिय माध्यम वा पत्रिकामा सूचना प्रकाशन गरेर वा अन्य सरकारी अड्डा वा स्थानीय निकाय समेतबाट पनि म्याद तामेल हुन सक्ने: (१) मुलुकी ऐन, अदालती बन्दोबस्तको महलको ११० नं. बमोजिम तोकिएको प्रक्रियाबाट म्याद तामेल हुन नसकेमा देहायबमोजिम म्याद तामेल गराउन सकिनेछ । यसरी तामेल भएको म्याद रीतपूर्वक तामेल भएको मानिने छ ।

(क) म्याद तामेल गरिनु पर्ने व्यक्तिको कुनै टेलिक्स, फ्याक्स, ई-मेल वा अभिलेख हुन सक्ने विद्युतिय माध्यमको ठेगाना भए सो माध्यमबाट,

(ख) मुद्दाको प्रकृति हेरी प्रतिवादीले म्याद तामेली भएको जानकारी सहजरूपमा पाउन सक्ने मनासिब आधार र कारण छ भनी इजलासबाट आदेश भएमा कुनै राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा सूचना प्रकाशित गरेर वा विद्युतीय माध्यम रेडियो तथा टेलिभिजनबाट सूचना प्रसारण गरेर ।

४ तेस्रो संशोधनद्वारा संशोधित ।

५ पाँचौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।

यसरी म्याद तामेल गर्दा लाग्ने खर्च वादीबाट असुल गरी पछि कोर्ट फि सरह भराइ दिनु पर्छ ।

(ग) अन्य सरकारी अड्डा वा स्थानीय निकाय मार्फत तामेल गर्न पठाउँदा सो म्याद तामेल हुन सक्ने मनासिव आधार छ भन्ने सम्झी ईजलासबाट आदेश भएमा सो अड्डा वा निकायबाट समेत म्याद तामेल गर्न गराउन सकिनेछ ।

^६२२ख. अदालत स्वयम्ले म्यादी पुर्जी वा समाव्हान तामेल गर्न सक्ने: मुलुकी ऐन, अदालती बन्दोबस्तको महलको ९४ नं. बमोजिम जारी हुने म्यादी पुर्जी सम्बन्धित प्रहरी कार्यालयबाट तामेल भई आएकोमा सो म्याद बेरीतको भएको वा अन्य कुनै कारणले पुनः म्यादी पुर्जी जारी गरी तामेल गराउनु पर्ने हुन आएमा अदालतकै कर्मचारीद्वारा पनि तामेल गराउन सकिनेछ ।

स्पष्टीकरण: यसरी अदालतकै कर्मचारीबाट म्यादी पुर्जी तामेल गराइएको अवस्थामा पनि मुलुकी ऐन, अदालती बन्दोबस्तको महलको ९४ नं. बमोजिम जारी भएको वारेण्टबमोजिमको मानिसलाई पक्राउ गर्ने लगायतका प्रहरी कार्यालयले निर्वाह गर्नुपर्ने कर्तव्य सो कार्यालयले पूरा गर्नुपर्छ ।

^७२२ग. म्याद तामेल गर्दा रोहवरमा राख्न सक्ने: मुलुकी ऐन अदालती बन्दोबस्तको महलको ११० नं. बमोजिम म्याद तामेल गर्न जाँदा सम्बन्धित गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाको सदस्य वा सचिव भेटाउन नसकेमा सम्बन्धित गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकामा रहेका सरकारी अड्डाका कम्तीमा राजपत्र अनंकित तृतीय श्रेणी वा सो सरहका कर्मचारी रोहवरमा राखि म्याद तामेल गर्न सकिनेछ ।

^८२३. तामेली आएपछि गर्नु पर्ने कारबाही: समाव्हान वा इतलायनामाको तामेली आएपछि स्नेस्तेदारले रीतपूर्वक तामेल भएको छ वा छैन हेरी आवश्यक भए फाँटवालाको प्रतिवेदन समेत लिई रीतपूर्वक वा बेरीतका जाँची बेरीतको देखिए बदर गरी पुनः रीतपूर्वक तामेल गर्न लगाइ रीतपूर्वकको तामेली प्रति मिसिल साथ राखी पेश गर्नु पर्दछ । यसरी तामेल भई आएको म्याद अर्को अड्डाबाट तामेल गर्न पठाईएको म्याद भए पनि सो म्याद समेत रीतपूर्वक तामेल भएको छ वा छैन भन्ने हेरी बेरीतको देखिए बदर गरी पुनः म्याद

^६ चौथो संशोधनद्वारा थप ।

^७ पाँचौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

^८ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

^९ तेस्रो संशोधनद्वारा थप ।

जारी गरी रीतपूर्वक तामेल गराइ वदर भएको तामेली म्यादको प्रति र पछि रीतपूर्वक तामेल भएको म्याद समेत स्त्रेस्तेदारले सम्बन्धित अदालतमा पठाइदिनु पर्छ । यसरी जारी गरिने म्यादको ढाँचा पहिले जारी भएको म्यादकै ढाँचामा व्यहोरासम्म सामान्य हेरफेर गरी मिलाई जारी गर्न सकिनेछ ।

^{१०} **२३क.प्रतिउत्तर पत्र लिने:** (१) जारी भएको समाहान वा इतलायनामामा तोकिएको म्यादभित्र प्रतिउत्तरपत्र दिन ल्याए स्त्रेस्तेदारले रीतपूर्वक भए वा नभएको जाँची रीतपूर्वकको भए प्रतिउत्तर दर्ता गरी मिसिल सामेल राखी इजालास समक्ष पेश गर्नु पर्दछ ।

(२) प्रतिउत्तरपत्र दिंदा अनुसूची-४क को ढाँचामा दिनु पर्दछ ।

^{११} **२३ख.तारिख दिने:** (१) वादी प्रतिवादीलाई तारिख तोक्दा सो तोकिएका तारिखका दिन गरिने कामको व्यहोरा तारिख भर्पाई र तारेख पर्चांमा खुलाइ मुद्दाका दुवै पक्षलाई एकै मिलानको मिति, समय उल्लेख गरी तारिख तोक्नु पर्छ ।

(२) तोकिएको तारिखको समयमा मुद्दाका दुवै पक्ष उपस्थित भएमा दुवै पक्षलाई राखी मुद्दामा गर्नु पर्ने कारबाही गर्नु पर्छ । तारिखमा तोकिएको समयमा मुद्दाका कुनै पक्ष उपस्थित हुन नआए पनि मुद्दामा गर्नु पर्ने कारबाही गर्न, अर्को पक्षलाई तारिख दिन वा मुद्दाको सुनुवाइ गर्न रोकिने छैन । तोकिएको समयमा हाजिर हुन नआई ढिलो गरी हाजिर हुन आउने मुद्दाको अर्को पक्षलाई तारिख दिंदा पहिले तारिख लिई गएको पक्षलाई तोकिएको मिति र समयकै मिलान हुने गरी तारिख तोक्ने गर्नुपर्छ ।

^{१२} **२३ग. मुद्दामा लगातार कारबाही र सुनुवाई गरिने:** (१) यस नियमावलीमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि अनुसूची-४ख. बमोजिमका मुद्दाहरू अदालतमा अभियोगपत्र पेश भएपछि अभियोग लगाइएका सबै प्रतिवादीहरू उपस्थित गराइएकोमा निजहरूको वयान गराइ अदालतले आदेश दिएमा लगातार प्रमाण परीक्षण गरिनेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिमका मुद्दाहरूमध्ये सरकार वादी फौजदारी मुद्दाका हकमा अदालतले तोकेको दिनमा अभियोजनकर्ताले समेत साक्षी गवाह पेश गर्नु पर्नेछ ।

(३) प्रतिवादीले वयान गर्दा खुलाएका साक्षी प्रमाणहरू तत्कालै निजले उपस्थित गराउन वा प्रमाण पेश गर्न सक्ने भएमा सुनुवाईलाई निरन्तरता दिई प्रमाण परीक्षण गरिनेछ ।

^{१०} पहिलो संशोधनद्वारा थप ।

^{११} तेस्रो संशोधनद्वारा थप ।

^{१२} आठौँ संशोधनद्वारा थप ।

(४) उपनियम (१) र (३) बमोजिमको कार्यविधि पूरा भएपछि थप प्रमाण परीक्षण गर्न आवश्यक नभए अदालतले तत्कालै निर्णय गर्न सक्नेछ ।

२४. **प्रमाण बुझ्ने आदेश:** प्रतिउत्तरपत्र परी वा सो सरहको बयान भएपछि पेश भएको मुद्दामा दाखिल भएका लिखत र प्रमाणहरू हेरी छल गरी के कति कुरामा निर्णय दिनु पर्ने हो आदेशमा उल्लेख गरी त्यसको लागि कुन कुन प्रमाण बुझ्नु पर्ने हो प्रष्ट गरी मुलुकी ऐन, अदालती बन्दोवस्तको महलको १८४ क नं. को अधीनमा रही प्रमाण बुझ्ने आदेश गर्नुपर्छ ।

२५. **सद्दे कीर्ते सुनाउनु पर्नेमा गर्नुपर्ने कारबाई:** मुद्दाको कुनै पक्षले दाखिल गरेको कागज सद्दे कीर्तेमा सुनाउनुपर्ने भएमा सद्दे कीर्तेमा सुनाइ बयान गराउनको लागि न्यायाधीश समक्ष पेश गर्नुपर्छ र सो सद्दे कीर्तेमा सुनाइने सकल कागज इजलासमा चाहिने अवस्थामा बाहेक अरू समयमा स्नेस्तेदार र फाँटवालाको छापले सिलबन्दी गरी निजहरूको दस्तखत गराइ सुरक्षित रूपमा मिसिल साथ राख्नुपर्छ ।

२६. **बुझ्नुपर्ने कारबाई:** मुद्दाको कुनै पक्षले मुलुकी ऐन, अदालती बन्दोवस्तको महलको ७७ नं. बमोजिम कुनै नयाँ प्रमाण पेश गर्न माग गरी निवेदनपत्र दिएमा सो निवेदन उसै दिन न्यायाधीश समक्ष पेश गरी भएको आदेशानुसार गर्नुपर्छ ।

२७. **लिखत जाँच:** (१) कुनै अड्डा अदालतमा पेश भएको लिखत सद्दे कीर्ते छुट्याउनु पर्ने भै रेखा वा हस्ताक्षर विशेषज्ञलाई जाँच गराउनु परेमा ल्याप्चे कीर्ते वा लेख कीर्ते भन्नेबाट चाहिने दस्तुर दाखिल गर्न लगाइ रेखा वा हस्ताक्षर विशेषज्ञलाई अदालतले दिनुपर्नेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिमको लिखत कीर्ते ठहरिएमा सद्दे भन्नेबाट कीर्ते भन्नेलाई ल्याप्चे वा हस्ताक्षर जचाउँदा लागेको दस्तुर भराइ दिनुपर्छ ।

^{१३}२८. **साक्षी बुझ्ने:** (१) साक्षीको नाममा समाह्वान जारी गर्न न्यायाधीशबाट आदेश भएपछि फाँटवालाले समाह्वान तयार गरी तामेल गर्न पठाउनुपर्छ ।

(२) मुलुकी ऐन, अदालती बन्दोवस्तको महलको ११५ नम्बरबमोजिम साक्षीको नाममा समाह्वान जारी गर्दा अदालतमा हाजिर हुने दिन किटान गरी म्याद पठाउनुपर्छ र सो मुद्दाको पक्षलाई सोही मिलानको तारेख तोक्नुपर्छ ।

^{१३} तेस्रो संशोधनद्वारा संशोधित ।

२९. साक्षी बकाउने: (१) तारिखको दिन अदालत लागनासाथ सो दिन हाजिर रहेका पक्ष विपक्षसँग उनीहरूको साक्षीको नामावली लिई मिसिलसाथ राखी बकपत्र गराउनका लागि इजलास सहायकले न्यायाधीश समक्ष पेश गर्नुपर्छ ।

(२) साक्षी बुझ्न तोकिएको दिन अपरान्ह एक बजेसम्म पनि अर्को पक्ष उपस्थित नभए उपस्थित पक्षको साक्षीको बकपत्र गराउने कार्य रोक्नु हुँदैन ।

^{१४}(३) साक्षीको बकपत्र गराउँदा निज साक्षीले कुनै खास प्रकारको हाउभाउ देखाएमा वा स्वभाविक मानवीय क्रियाकलापभन्दा फरक क्रियाकलाप प्रदर्शन गरेमा सो कुरा न्यायाधीशले बकपत्रमा जनाइ सही गरी राख्नुपर्छ ।

^{१५}(४) साक्षीको बकपत्र गराउँदा कुनै साक्षीलाई अनुचित, असम्बद्ध वा बेइज्जत गर्ने वा झिझ्याउने किसिमका प्रश्न सोधिएकोमा प्रतिपक्ष तर्फबाट आपत्ति नगरिएको अवस्थामा पनि अदालत स्वयम्ले त्यस्तो प्रश्न सोध्न मनाही गर्नुपर्छ ।

^{१६}(५) नेपाल सरकार वादी भएको गम्भीर प्रकृतिको फौजदारी मुद्दामा प्रतिवादीको उपस्थिति वा अन्य कुनै मनासिब कारणले कुनै साक्षीलाई बकपत्र गर्न अनुचित दबाव परेको वा दबाव पर्ने प्रबल सम्भावना छ भन्ने कुरा अदालतलाई लागेमा त्यस्ता प्रतिवादीको उपस्थितिलाई अप्रत्यक्ष तुल्याउने र निज प्रतिवादीको कानून व्यवसायी तथा निजले रोजेको मानिसको रोहबरमा बकपत्र गराउने गरी अदालतले आवश्यक व्यवस्था मिलाउन सक्नेछ ।

परिच्छेद-६

मुद्दासम्बन्धी

^{१७}३०. मुद्दा बाँडफाँट र साप्ताहिक मुद्दा पेसी सूची: (१) एकभन्दा बढी न्यायाधीश भएको अदालतमा मुद्दा दर्ता भएपछि कसको इजलासले कुन मुद्दा हेर्ने भन्ने निश्चित हुने गरी जिल्ला न्यायाधीशले मुद्दा सङ्ख्याको अनुपात मिलाई गोलाबाट मुद्दा तोक्नेछ । यसरी मुद्दा तोकिएपछि सो मुद्दाको बाक्की कारवाही र किनारा सोही न्यायाधीशको इजलासले गर्नेछ ।

^{१४} चौथो संशोधनद्वारा थप ।

^{१५} चौथो संशोधनद्वारा थप ।

^{१६} चौथो संशोधनद्वारा थप ।

^{१७} चौथो संशोधनद्वारा संशोधित ।

(२) यस नियम लागू हुँदाका अवस्थामा अदालतमा दायर रहेका मुद्दा सङ्ख्याको अनुपात मिलाई जिल्ला न्यायाधीशले गोलाद्वारा मुद्दा बाँडफाँट गर्नेछ ।

(३) एक जनाभन्दा बढी न्यायाधीश रहेको अदालतका कुनै न्यायाधीश अदालतमा अनुपस्थित रहेमा निजको इजलासबाट गर्नुपर्ने बयान, बकपत्र, मिलापत्र, रोक्का फुकुवा जस्ता काम उपस्थित रहेको अर्को न्यायाधीशले गर्नेछ । तीन वा सोभन्दा बढी न्यायाधीश रहेको अदालतमा दुई वा सोभन्दा बढी न्यायाधीश अदालतमा उपस्थित रहेको अवस्थामा अनुपस्थित न्यायाधीशले गर्ने काम गर्नका लागि गोलाद्वारा न्यायाधीश तोकिनेछ । कुनै न्यायाधीश सात दिनभन्दा बढी अवधि अदालतमा उपस्थित नहुने भएमा उपस्थित रहेको न्यायाधीशले फैसला गर्ने लगायत निजले गर्ने सबै काम कारबाही गर्न सक्नेछ ।

(४) स्नेस्तेदारले आगामी हप्ताको लागि पेसीको तारिख तोकिएको मुद्दाहरूको सूची मुद्दाको दर्ताक्रम अनुसार तयार गरी प्रत्येक हप्ताको बुधवारसम्ममा जिल्ला न्यायाधीशसमक्ष पेश गर्नेछ र उक्त मुद्दा पेसी सूचीमा मुद्दाका पक्ष विपक्षहरूको नाम, मुद्दाको नाम र नम्बर, मुद्दा पेसी हुने दिन र मुद्दामा कानून व्यवसायी नियुक्त भएको भए निजको नाम समेत उल्लेख गरी शुक्रवारसम्ममा सूचना पाटीमा टाँस गरी सक्नुपर्नेछ । यसरी पेसी सूची तयार गर्दा एक जनाभन्दा बढी न्यायाधीश रहेको अदालतमा प्रत्येक न्यायाधीश पिच्छेको साप्ताहिक पेसी सूची छुट्टाछुट्टै तयार गर्नुपर्नेछ ।

(५) डिसमिस, मिलापत्र र मुलुकी ऐन अदालती बन्दोबस्तको महलको ९२ नं. बमोजिम खारेज हुने बाहेक साप्ताहिक मुद्दा पेसी सूचीमा नपरेको कुनै पनि मुद्दा सो हप्तामा इजलास समक्ष पेश हुनेछैन ।

३१. दैनिक मुद्दा पेसी सूची: ^{१५}(१) नियम ३० बमोजिम साप्ताहिक पेसी सूचीमा परेका मुद्दाहरू एकभन्दा बढी न्यायाधीश रहेको अदालतमा न्यायाधीश पिच्छेको मुद्दा छुट्ट्याई स्नेस्तेदारले दैनिक मुद्दा पेसी सूची तयार गरी सूचना पाटीमा टाँस लगाउनु पर्नेछ र एकप्रति सम्बन्धित न्यायाधीशलार्इ दिनुपर्नेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम दैनिक पेसी सूची तयार गर्दा मुद्दा दर्ताको मितिको आधारमा देहायको क्रममा तयार गर्नुपर्नेछ -

(क) अघिल्लो दिन हेर्दाहिदै बाँकी रहेका मुद्दा,

(ख) थुनुवा भएका मुद्दा,

^{१५} चौथो संशोधनद्वारा संशोधित ।

- (ग) सामान्य कार्यविधि प्रयोग हुने मुद्दाको लगाउ बाहेकका संक्षिप्त कार्यविधि ऐन, २०२८ अन्तर्गतको कार्यविधि प्रयोग हुने मुद्दा,
- (घ) बेवारिस बाल-बालिकाको मुद्दा,
- (ङ) पचहत्तर वर्ष माथिको बुढा, बुढी वा शारीरिक अशक्तता भएको व्यक्ति तारिखमा रहेको मुद्दा,
- (च) स्वास्थ्यमानिस वादी भएको न्वारान गराइ पाउं वा नाता कायम गराइ पाउं भन्ने मुद्दा,
- (छ) पूर्व आदेशानुसार पेसीको निश्चित मिति तोकिएको मुद्दा,^{१९}
- ^{२०}(छ१) अंश वा माना चामलसम्बन्धी मुद्दा,
- (ज) मुद्दा दर्ताको क्रम अनुसार अन्य मुद्दाहरू ।

^{२१}(२क) उपनियम (१) बमोजिम पेसी सूची तयार गर्दा मुलतबीबाट जागेका मुद्दा तथा सर्वोच्च अदालत वा पुनरावेदन अदालतको निर्णयबमोजिम पुनः इन्साफको लागि दर्ता भएको मुद्दाको सुरु दर्ता मितिलाई नै आधार मानी क्रम निर्धारण गर्नुपर्छ ।

(३) दायर हुन आएको अभियोगपत्र साथ वा अदालतबाट जारी भएको म्याद, पूर्जा, वारेण्टबाट हाजिर हुन वा पक्राउ भै आएको व्यक्तिको हकमा तत्काल बयान गराइ थुनछेकको कारबाई गर्नुपर्ने मुद्दा भने दैनिक मुद्दा पेसी सूचीमा नचढेको भएपनि कारबाई गर्नसकिनेछ ।

(४) उपनियम (१) अनुसार दैनिक मुद्दा पेसी सूची तयार गर्दा अधिल्लो दिन हेर्दा हेर्दै बाकी रहेको मुद्दा, अधिल्लो दिन हेर्ने न्यायाधीशलाई तोकिएको तर भोलिपल्ट निज न्यायाधीश अनुपस्थित भए त्यस्तो मुद्दा नियमानुसार पुनः अर्का पेसी चढाइ पेश हुनेछ ।

(५) मुद्दा पेसी हुने दिन सेस्तेदारले अदालत खुलेको एक घण्टाभित्र मुद्दाको मिसिल सरोकारवाला न्यायाधीश छेउ वा इजलासमा पठाउन लगाउन पर्नेछ र मुद्दाको छलफल टुडुई फैसला वा आदेश लेखिने भएमा बाहेक त्यस दिनको काम समाप्त भएपछि इजलास सहायकले सो मिसिल सम्बन्धित फाँटवालालाई फिर्ता बुझाइ दिनुपर्नेछ ।

^{१९} चौथो संशोधनद्वारा “र” अक्षर भिकिएको ।

^{२०} चौथो संशोधनद्वारा थप ।

^{२१} तेस्रो संशोधनद्वारा थप ।

^{२२}३१क. आधा अंश रोक्का गर्ने: मुलुकी ऐन, जबरजस्ती करणीको महलको १० नम्बर बमोजिमको दाबी भएको मुद्दामा अभियोग पत्रसाथ प्रतिवादीको अंशमा पर्ने सम्पत्ति विवरण प्राप्त नभएको अवस्थामा मुद्दा दर्ता भएपछि अदालतले सम्बन्धित सरकारी वकील कार्यालय, पीडित वा जाहेरवाला तथा प्रतिवादी पक्राउ परेको भए निजबाट समेत अंश विवरण पेश गर्न लगाउनु पर्नेछ । यसरी अंश भागमा पर्ने सम्पत्ति विवरण पेश हुन आएको मुद्दामा तत्काल प्राप्त प्रमाणबाट प्रतिवादीले कसुर गरेको विश्वास गर्न सकिने मनासिब आधार भएमा प्रतिवादीको आधा अंश अदालतले रोक्का राख्नु पर्नेछ ।

^{२३}३१ख. नक्कल मिसिल खडा गर्ने: नेपाल सरकार बादी हुने फौजदारी मुद्दामा प्रतिवादी फरार रहेको कारणबाट थुनछेकसम्बन्धी कार्य पूरा हुन बाँकी रहेको वा कानूनबमोजिम मुलतबी रहेको अवस्थाको मुद्दाको मिसिल कुनै कारणले माथिल्लो अदालतमा पठाउनु पर्ने भएमा अदालतले मुख्य मुख्य कागजको नक्कल मिसिल खडा गरेर मात्र सक्कल मिसिल माथिल्लो अदालतमा पठाउनु पर्नेछ ।

३२. मिलापत्रको व्यवस्था: (१) दैनिक पेसी सूचीमा चढी इजलास समक्ष पेश भएका मुद्दामा सुनुवाइ हुनु अगावै मिलापत्र गर्ने समय पाउँ भनी दुवै पक्षले संयुक्त निवेदन दिएमा वा मुद्दाको सुनुवाइ सुरु भई बहस, छलफल भै सकेपछि पनि मिलापत्र हुन सक्ने सम्भावना छ भन्ने मुद्दा हेर्ने न्यायाधीशलाई लागेमा मिलापत्र गर्न अर्का तारिख तोक्ने गरी आदेश गर्न सक्नेछ ।

(२) मिलापत्र गर्न तोकिएको तारिखका दिन मुद्दाका पक्षहरू, तिनीहरूका कानून व्यवसायी भए कानून व्यवसायी र मुद्दाका पक्षहरूले आफूले पत्याएको व्यक्ति ल्याए निजलाई समेत राखी यथासम्भव अघि मिलापत्र गर्न भनी तारिख तोक्ने आदेश गर्ने न्यायाधीशले छलफल गराइ दुवै पक्ष सहमत भए मिलापत्र गराइ दिनुपर्छ । सहमत हुन नसके सोही व्यहोराको आदेश गरी अर्का पेसी तोकी कानूनबमोजिम गरी फैसला गरी दिनुपर्छ ।

^{२४}(३) मुद्दामा म्याद वा तारिख गुजारी बसेका पक्षहरू मिलापत्र गर्ने प्रयोजनको लागि उपस्थित हुन आएमा अदालतले अनुमति दिई त्यस्ता म्याद वा तारेख गुजारी बसेकाहरूलाई समेत सामेल गराइ मुद्दामा मिलापत्र गराउन सकिनेछ ।

२२ तेस्रो संशोधनद्वारा थप ।

२३ चौथो संशोधनद्वारा थप ।

२४ चौथो संशोधनद्वारा थप ।

^{२५}(४) मुद्दामा प्रतिउत्तरपत्र चुत्ता भैसकेपछि अदालतले मुद्दाका पक्षहरूकाबीच मिलापत्र गराउनेतर्फ पहल गर्नुपर्छ ।

^{२६}३२क. मेलमिलापकर्ताको सूची: (१) मेलमिलाप गराउने प्रयोजनका लागि तालिम, अनुभव, आचरण, निष्पक्षता तथा निष्ठा समेतका कुराहरू विचार गरी कुनै पूर्व न्यायाधीश वा कानून व्यवसायी वा स्थानीय निकायका पदाधिकारी वा समाजसेवी वा वहालवाला वा सेवा निवृत्त सरकारी अधिकृत वा प्राध्यापक वा शिक्षक वा मेलमिलाप कार्यमा संलग्न रही आएका व्यक्ति वा संस्थाहरूको नाम, वतन, पेशा, अनुभव, तालिम आदिको विस्तृत विवरण खुलाइ सेरस्तेदारले सम्भावित मेलमिलापकर्ताको सूची तयार गर्नेछ ।

तर मेलमिलाप सम्बन्धी तालिम नलिएका वा नैतिक पतन देखिने फौजदारी अपराधमा सजाय पाएको व्यक्तिको नाम समावेश गरिने छैन ।

(२) मेलमिलापकर्ताको सूची सूचीकृत गर्ने, सो सूचीमा थप नाम समावेश गर्ने तथा सूचीबाट नाम हटाउने (अद्यावधिक गर्ने) कार्य एक जना मात्र न्यायाधीश कार्यरत रहेको अदालतमा जिल्ला न्यायाधीशबाट र एकजना भन्दा बढी न्यायाधीश कार्यरत रहेको अदालतमा पूर्ण बैठकबाट हुनेछ ।

(३) उपनियम (२) बमोजिम तयार गरिएको मेलमिलापकर्ताको सूची अदालतले प्रकाशित गर्नेछ ।

(४) सूचीमा आफ्नो नाम समावेश गरी पाउँ भनी उपनियम (१) मा उल्लेखित व्यक्तिले सेस्तेदार समक्ष निवेदन दिन सक्नेछ । यसरी निवेदन पर्न आएमा उपयुक्तताको विचार गरी मेलमिलापकर्ताको सूचीमा नाम समावेश गर्न सकिनेछ ।

^{२७}३२ख.मेलमिलापकर्ताको सूची अद्यावधिक गर्ने:(१) अदालतले प्रत्येक वर्ष मेलमिलापकर्ताको सूची अद्यावधिक गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम मेलमिलापकर्ताको सूची अद्यावधिक गर्दा देहायको अवस्थामा मेलमिलापकर्ताको नाम सूचीबाट हटाइने छ:

(क) मृत्यु भएमा,

(ख) आफ्नो नाम सूचीबाट हटाई पाउँ भनी निवेदन दिएमा,

^{२५} चौथो संशोधनद्वारा थप ।

^{२६} पाँचौं संशोधनद्वारा थप ।

^{२७} पाँचौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

- (ग) नियम ३२छ को उपनियम (४) बमोजिम सूचीबाट हटाउने आदेश भएमा,
- (घ) नैतिक पतन देखिने फौजदारी अपराधमा सजाय पाएमा,
- (ङ) सूचीकृत भएको संस्था खारेज वा विघटन भएमा,

(३) अदालतले उपनियम (२) बमोजिम मेलमिलापकर्ताको सूचीबाट नाम हटाएमा सो सम्बन्धी सूचना प्रकाशित गर्नेछ ।

^{२८} ३२ख१ मेलमिलापमा पठाउने: (१) मुद्दामा दुवै पक्ष उपस्थित भएको पहिलो तारिखकै दिन कानून बमोजिम मिलापत्र हुन सक्ने मुद्दाका पक्षहरूलाई मेलमिलाप गर्न श्रेस्तेदारले उत्प्रेरित गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम दुवै पक्षले लिखित सहमति जनाएमा श्रेस्तेदारले बढीमा एक महिनाको समय दिई त्यस्तो मुद्दा मेलमिलापकर्ताको सूचीमा सूचीकृत भएका व्यक्ति वा संस्था समक्ष मेलमिलापको लागि पठाउनेछ ।

^{२९} ३२ग. मेलमिलापका लागि पठाउने: (१) कानून बमोजिम मिलापत्र हुन सक्ने कुनै मुद्दामा पक्षहरूका बीच मेलमिलाप गराउनु उपयुक्त छ भन्ने सम्बन्धित इजलासलाई लागेमा र मेलमिलाप प्रक्रिया अपनाउन पक्षहरूको सहमति भएमा त्यस्तो मुद्दा मेलमिलापकर्ताको सूचीमा सूचीकृत भएका व्यक्ति वा संस्था समक्ष मेलमिलापको लागि पठाउने गरी ईजलासले आदेश गर्न सक्नेछ ।

(२) एक पटक मेलमिलापका लागि तोकिएको मुद्दामा मेलमिलाप हुन नसकेको अवस्थामा पनि मुद्दाका सबै पक्षको सहमित भएमा र पुनः मेलमिलाप प्रक्रिया अपनाउन उपयुक्त र मनासिव छ भन्ने ईजलासलाई लागेमा दोस्रो पटक पनि मेलमिलापका लागि पठाउने आदेश गर्न सकिनेछ ।

(३) मेलमिलाप गराउने गरी आदेश गर्दा विवादित विषयवस्तुको जटिलता, मुद्दामा संलग्न पक्षहरूको संख्यात्मक स्थिति, विवादित विषयको प्रकृति, मेलमिलापमा लाग्ने स्वाभाविक समय आदि कुरालाई विचार गरी मेलमिलापको लागि एकै पटक वा पटक पटक गरी बढीमा तीन महिनासम्मको समय प्रदान गर्न सकिनेछ ।

^{२८} आठौँ संशोधनद्वारा थप ।

^{२९} पाँचौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।

(४) सामान्यतया एक जना मेलमिलापकर्ताबाट मेलमिलाप गराउने गरी आदेश दिनु पर्नेछ ।

तर मुद्दाका पक्षहरूले एकजना भन्दा बढी मेलमिलापकर्ताबाट मेलमिलाप गराइ पाउँ भनी अनुरोध गरेमा वा मुद्दाको जटिलता तथा संलग्न पक्षहरूको संख्या समेतको दृष्टिले एकजना भन्दा बढी मेलमिलापकर्ताबाट मेलमिलाप गराउनु उपयुक्त छ भन्ने अदालतलाई लागेमा दुवै पक्षको सहमतिले बढीमा तीन जना मेलमिलापकर्ताबाट मेलमिलाप गराउने गरी आदेश दिन सकिनेछ ।

(५) एक जना मात्र मेलमिलापकर्ता तोकिएकोमा मेलमिलाप प्रक्रिया सञ्चालनका क्रममा मेलमिलापकर्ताले दुवै पक्षको सहमतिले थप मेलमिलापकर्ता तोक्नका लागि अदालतसँग लिखित अनुरोध गर्न सक्नेछ । यसरी अनुरोध भई आएमा तीन जनामा नबढने गरी मेलमिलापकर्ता तोक्न सकिनेछ ।”

^{३०} **३२घ.मेलमिलापकर्ताको छनौट:** (१) मुद्दाका दुवै पक्षले रोजेको व्यक्ति वा संस्थालाई मेलमिलापकर्ताको रूपमा तोकिनेछ । तर पक्षहरूका बीच सहमति हुन सकेन र पक्षहरूले अदालतबाट नै मेलमिलापकर्ता तोकौ पाउ” भनी अनुरोध गरेमा अदालतबाटै मेलमिलापकर्ता तोक्न सकिनेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम मेलमिलापकर्ताको छनौट गराउने कार्य यस नियमावलीको अधीनमा रही स्वेच्छेदारले गर्नेछ ।

(३) मुद्दाका पक्षले मेलमिलापकर्ताको सूचीमा नाम समावेश नभएका व्यक्ति वा संस्थालाई मेलमिलापकर्ताको रूपमा तोक्न अनुरोध गरेमा त्यस्तो व्यक्ति वा संस्थाको नाम मेलमिलापकर्ताको सूचीमा समावेश गर्ने प्रक्रिया पूरा गरेपछि मात्र मेलमिलापकर्ताको रूपमा तोक्नु पर्नेछ ।

^{३१} **३२ङ.मेलमिलापकर्ता परिवर्तन:** (१) एक पटक मेलमिलापकर्ता तोकेपछि देहायका अवस्थामा बाहेक अर्को मेलमिलापकर्ताको छनौट गर्न वा तोक्न पाइने छैन:-

(क) मेलमिलापकर्ताको मृत्यु भएमा, वा

(ख) तोकिएको मेलमिलापकर्तालाई सम्बन्धित पक्षहरूले आपसि सहमतिको आधारमा परिवर्तन गर्न चाहेमा, वा

^{३०} पाँचौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।

^{३१} पाँचौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।

- (ग) कुनै पक्षले मेलमिलापकर्ता प्रति अविश्वास व्यक्त गरी अदालतमा निवेदन दिएमा, वा
- (घ) मेलमिलापकर्ताले मुद्दाको विषयवस्तु उपर निजको स्वार्थ रहेको जानकारी गराएमा, वा
- (ङ) मेलमिलापकर्ताले मेलमिलापको कार्य गराउने सिलसिलामा मेलमिलाप सम्बन्धी आधारभूत कुराहरू विपरीत आचरण वा कार्य गरेको देखिएमा, वा
- (च) तोकेको मेलमिलापकर्ताले अन्य कुनै कारणले मेलमिलापकर्ताको रूपमा काम गर्न नसक्ने भएमा ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम परिवर्तित मेलमिलापकर्ताले सामान्यतया: पहिले तोकिएको समयभित्रै आफ्नो कार्य सम्पन्न गर्नु पर्नेछ । तर पहिले तोकिएको समयवधि थोरै मात्र बाँकी रहेको र थप समय प्रदान गर्नु पर्ने पर्याप्त र मानसिव कारण भएमा थप एक महिनासम्मको समय प्रदान गर्न सकिनेछ ।

^{३२}३२च. मेलमिलापकर्ता समक्ष पठाउने कार्यविधि: (१) कुनै मुद्दा मेलमिलापकालागि मेलमिलापकर्ता समक्ष पठाउने आदेश भएमा देहायका कुराहरू सहित मुद्दाका पक्षहरूलाई मेलमिलापकर्ता समक्ष उपस्थित हुन मिति तोक्यो सोही व्यहोरा मेलमिलापकर्ता समक्ष लेखी पठाउनु पर्नेछ:

- (क) मुद्दाको सार संक्षेप वा मुख्य मुख्य कागजातको प्रतिलिपि,
- (ख) मुद्दाका पक्ष वा वारेस भए निजहरू समेतको नाम, थर, वतन र उपलब्ध भएसम्म टेलिफोन नं., ईमेल ठेगाना, तथा फ्याक्स नम्बर,
- (ग) मेलमिलाप सम्बन्धी कार्य गर्ने स्थान ।

(२) मेलमिलापकर्ताले मुद्दा सम्बन्धी कुनै खास कागजपत्रको प्रतिलिपि माग गरेमा अदालतले त्यस्ता कागजपत्रको प्रतिलिपि उपलब्ध गराउनु पर्नेछ ।

(३) उपनियम (१) बमोजिम मेलमिलापका लागि पठाउँदा सो कार्यका लागि प्रदान भएको समयवधि समेत विचार गरी अदालतमा दायर रहेको सक्कल मिसिलमा पक्षहरूलाई तारेख तोक्यो मुद्दाको दायरी लगत कायमै राख्नु पर्नेछ ।

^{३२} पाँचौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।

तर मेलमिलापकर्ताले अदालतले तोकेको तारेख अगावै पक्षहरूलाई अदालतमा फिर्ता पठाएमा बाटाका म्याद बाहेक सात दिनभित्र पक्षहरू अदालतमा हाजिर हुन जानु पर्नेछ ।

^{३३} **३२छ. मेलमिलापकर्ताले पालन गर्नु पर्ने कुराहरू:** (१) मेलमिलापकर्ताले सर्वोच्च अदालतबाट बनाइ लागू गरिने निर्देशिकामा उल्लिखित मेलमिलाप सम्बन्धी आधारभूत कुराहरू एवं आचरण पालन गर्दै प्रचलित कानून बमोजिम मेलमिलाप प्रक्रिया सञ्चालन गर्नु पर्नेछ ।

(२) मेलमिलापकर्तालाई अदालतबाट निर्धारित समयभित्र मेलमिलाप कार्य सम्पन्न हुन नसक्ने लागेमा सोहि व्यहोराको जानकारी अदालतलाई गराउनु पर्नेछ ।

(३) मेलमिलाप गर्ने गराउने क्रममा मुद्दाका कुनै पक्षले व्यक्त गरेको कुनै कुरा वा मेलमिलाप प्रक्रियाका क्रममा कुनै पक्षले अर्को पक्षलाई नसुनाउने गरी व्यक्त गरेको कुनै कुरा सो पक्षको सहमति नलिई मेलमिलापकर्ताले व्यक्ति गर्न पाउने छैन । मेलमिलाप प्रक्रियाको क्रममा तयार गरिएको कुनै लिखत वा टिपोट वा सामग्री सहभागी पक्षहरूको सहमति नलिई मेलमिलापकर्ता वा मेलमिलाप कार्यमा संलग्न संस्थाले सहभागी पक्षहरू बाहेकका व्यक्तिलाई उपलब्ध गराउन पाउने छैन ।

तर मेलमिलापकर्तालाई आफू वा अन्य कसै उपर हिंसाको भय वा शारीरिक वा मानसिक असुरक्षा, बाल दुराचार वा विवादको कुनै पक्ष वा तेश्रो पक्षको सुरक्षाको खतरा छ वा हुन लागेको छ भन्ने विश्वास लागेको अवस्थामा भने यो उपनियम लागू हुने छैन ।

(४) मेलमिलापकर्ताले यस नियमावली तथा सर्वोच्च अदालतले जारी गरेको मेलमिलाप सम्बन्धी निर्देशिकामा उल्लेखित आचरण विपरीतको कार्य गरेको ठहरेमा निजको नाम मेलमिलापकर्ताको सूचीबाट हटाइनेछ ।

तर यो नियम बमोजिम कुनै मेलमिलापकर्ताको नाम सूचीबाट हटाउनु पूर्व निजलाई सुनुवाईको मनासिब मौका दिनु पर्नेछ ।

^{३४} **३२ज.मेलमिलापको कार्यविधि:** (१) मेलमिलाप सम्बन्धी छलफल र अन्य आवश्यक कार्य अदालतले तोकेको स्थानमा वा मुद्दाका पक्षहरूको सहमति लिई मेलमिलापकर्ताले तोकेको कुनै उपयुक्त स्थानमा गर्न सकिनेछ । मेलमिलापकर्ताले स्थान तोकेको अवस्थामा सो स्थानको जानकारी पक्षहरूलाई लिखित रूपमा दिनु पर्नेछ ।

^{३३} पाँचौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

^{३४} पाँचौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

(२) यस नियमावली बमोजिम मेलमिलापका लागि अदालतले आदेश गरी पठाएमा तोकिएको मिति र समयमा मेलमिलापकर्ता समक्ष उपस्थित हुनु तथा मेलमिलाप सम्बन्धी छलफलमा सहभागी हुनु मुद्दाका पक्षहरूको कर्तव्य हुनेछ । तोकिएको मिति र समयमा उपस्थित हुन नआएमा वा छलफलमा सहभागी नभएमा मेलमिलापकर्ताले सोको जानकारी अदालतलाई गराउनेछ र यस्तोमा अदालतले आवश्यक कारवाही गर्न सक्नेछ ।

(३) मेलमिलाप प्रक्रिया सञ्चालन गर्दा मुद्दाका पक्षहरू, निजहरूको कानून व्यवसायी, मुद्दाका पक्षहरूले रोजेको एक एक जना व्यक्ति, आवश्यकतानुसार विवादित विषय सम्बन्धी विशेषज्ञ तथा अन्य भद्रभलादमी समेतसंग आवश्यकतानुसार छुट्टाछुट्टै वा सामुहिक रूपमा छलफल गरी पक्षहरूको आपसी सहमतिबाट दुवै पक्षलाई मान्य हुने निष्कर्षमा पुग्न मेलमिलापकर्ताले सहजकर्ताको रूपमा कार्य गर्नु पर्नेछ ।

(४) यस नियमावलीको अधीनमा रही पक्षहरूको सहमतिमा मेलमिलापकर्ताले मेलमिलापको कार्यविधि आफै तय गर्न सक्नेछ ।

(५) मेलमिलापकर्ताले पक्षहरूको सहमतिमा पक्षहरूसँग छुट्टाछुट्टै एकान्तवार्ता समेत गर्न सक्नेछ ।

(६) मेलमिलापकर्ताले पक्षहरूको सहमतिमा टेलिफोन, भिडियोकन्फरेन्स वा सञ्चारका अन्य उपयुक्त माध्यमबाट पनि मेलमिलाप प्रक्रिया सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।

(७) मेलमिलापकर्ता समक्ष हाजिर हुने दिन तोकिएकोमा सो दिन हाजिर नभए पनि तारेख गुज्रेको भनी थमाउन पर्ने छैन । अदालतले मेलमिलापकर्ता समक्ष उपस्थित हुन जाने भनी तोकेको दिनमा वा मेलमिलापकर्ताले छलफलको लागि तोकेको दिनमा एक पक्ष मात्र उपस्थित भएमा वा दुवै पक्ष उपस्थित नभएमा निजहरू उपस्थित हुने मिति भुक्तान भएको सात दिन पछि मेलमिलापकर्ताले मेलमिलाप प्रक्रिया सञ्चालन हुन नसकेको भनी अदालतमा प्रतिवेदन पठाउनु पर्नेछ । तर सो सात दिनभित्र दुवै पक्ष उपस्थित भएमा मेलमिलापकर्ताले मेलमिलापको प्रक्रिया अगाडी बढाउनु पर्नेछ ।

^{३५} **३२.३.लिखत तयारी र मिलापत्र:** (१) मेलमिलापका लागि छलफल गर्दा मुद्दाका पक्षहरूका बीच मेलमिलाप भई मिलापत्र गर्न मञ्जुर भएमा मेलमिलापकर्ताले यथाशिघ्र सोही व्यहोराको मिलापत्रको दरखास्त र मिलापत्रको कागज तयार गरी वा गर्न लगाइ

^{३५} पाँचौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।

अदालतमा पेश गर्नु पर्नेछ । अदालतले सो दरखास्त अनुसार कानून बमोजिम मिलापत्र गराउनु पर्नेछ । यसरी मिलापत्र गराएकोमा बक्सौनी लाग्ने छैन ।

(२) मिलापत्रको दरखास्त तयार गर्ने प्रयोजनका लागि पक्षहरूको अनुरोध गरेमा अदालतले वैतनिक कानून व्यवसायीबाट मिलापत्रको दरखास्त लेखाइ दिन सक्नेछ ।

^{३६} **३२ज.मेलमिलाप हुन नसकेमा अपनाउने कार्यविधि:** (१) मेलमिलापका लागि छलफल गर्दा मुद्दाका पक्षहरू मिलापत्र गर्न मन्जुर नभएमा मञ्जुर नभएको मितिले सात दिनभित्र मेलमिलापकर्ताले मेलमिलाप हुन नसकेको भन्ने प्रतिवेदन सम्बन्धित अदालतमा पेश गर्नु पर्नेछ । यस्तो प्रतिवेदन प्राप्त हुन आएमा कानून बमोजिम मुद्दाको कारबाही र किनारा गर्नु पर्नेछ ।

(२) मेलमिलापका लागि अदालतबाट तोकिएको अवधि भुक्तान भएको सात दिन सम्ममा पनि उपनियम (१) बमोजिम प्रतिवेदन पेश हुन नआएमा अदालतले कानून बमोजिम मुद्दाको कारबाही अगाडी बढाउनेछ ।

(३) मेलमिलाप प्रक्रिया टुंगो लागेको मितिले बाटाको म्याद बाहेक सात दिनभित्र अदालतमा उपस्थित हुनु मुद्दाका पक्षहरूको कर्तव्य हुनेछ ।

^{३७} **३२ट.शपथ:** मेलमिलापकर्ताले मेलमिलापकर्ताको रूपमा सूचीकृत भए पछि जिल्ला न्यायाधीश समक्ष शपथ लिनु पर्नेछ ।

^{३८} **३२ठ.मेलमिलाप दस्तुर:** मुद्दाका पक्षहरूको सामाजिक तथा आर्थिक अवस्था, मेलमिलाप कार्यमा लाग्ने सम्भावित समय समेतलाई विचार गरी मेलमिलापकर्ताले प्रदान गर्ने सेवा बापत पारिश्रमिक प्रदान गर्ने सम्बन्धमा पक्षहरूको सहमतिमा मनासिव रकम लिन दिन बाहेक मेलमिलाप कार्य गर्दा गराउँदा अन्य दै-दस्तुर लाग्ने छैन । त्यस्तो रकम मेलमिलाप कार्य शुरू गर्नु अगावै निर्धारित भएको हुनुपर्छ ।

^{३९} **३२ड.कर्मचारी खटाउने सक्ने:** अदालतले दुवै पक्षको तारेख मिलान भइसकेपछि निजहरूलाई मेलमिलाप प्रक्रियामा जान प्रोत्साहित गर्ने प्रयोजनका लागि आवश्यक परामर्श दिन उपयुक्त कर्मचारी खटाउन सक्नेछ ।

^{३६} पाँचौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।

^{३७} पाँचौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।

^{३८} पाँचौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।

^{३९} पाँचौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।

^{४०} ३२६. तथ्याङ्क राख्ने: मेलमिलाप प्रक्रियाबाट समाधान भएका मुद्दा सम्बन्धी तथ्याङ्क अदालतले मासिक तथा वार्षिक प्रतिवेदनमा छुट्टै समावेश गर्नु पर्नेछ । तर त्यस्तो अभिलेखमा मुद्दाको तथ्य उल्लेख गरिने छैन ।

^{४१} ३३. बहस: (१) मुद्दाको बहस सुनुवाइको प्रारम्भमा इजलासले त्यस मुद्दामा निर्णय गर्नु पर्ने प्रश्नहरूमा सीमित रही बहस गर्न दुबै पक्षका कानून व्यवसायीलाई निर्देशन दिन सक्नेछ ।

(२) मुद्दाको प्रकृति र विषयवस्तु हेरी इजलासले बहसको समय तोक्न सक्नेछ । यसरी समय तोकिएकोमा तोकिएको समयभित्र सीमित भई कानून व्यवसायीले बहस गर्नु पर्नेछ ।

(३) सुनुवाइको लागि पेसी तोकिएको मुद्दामा ^{४२} अदालतले आवश्यक ठानेमा वा पक्षले वा पक्षको कानून व्यवसायीले बहस नोट पेश गर्न चाहेमा इजलासले बहस नोट पेश गर्नुपर्ने समय तोकिदिनु पर्नेछ ।

(४) कुनै मुद्दामा एकभन्दा बढी कानून व्यवसायीहरूको वकालतनामा पेश भएकोमा इजलासले कानून व्यवसायीहरूमध्येबाट एक जना कानून व्यवसायीले प्रमुख कानून व्यवसायीको रूपमा बहस गर्ने तथा अन्य कानून व्यवसायीहरूले अलग अलग तथ्यगत र कानूनी प्रश्नमा बहस गर्ने गरी बहस व्यवस्थापन गर्न निर्देशन दिन सक्नेछ ।

(५) उपनियम (१), (२), (३) र (४) बमोजिम इजलासले निर्देशन वा समय तोकेकोमा दिएको समयमा सो अनुसार गर्नु सम्बन्धित कानून व्यवसायीको कर्तव्य हुनेछ ।

३४. छुट प्रमाण पेश गर्ने: कानूनले प्रमाण लाग्न सक्ने कागजपत्र, नक्सा इत्यादि कुनै कारणले अदालतमा पेश हुन सकेको रहेनछ भने मुद्दा पेसी सूचीमा चढी सक्नुभन्दा अगावै दाखिल गर्नुपर्नेछ । अन्यथा इजलासले त्यस्तो प्रमाण स्वीकार नगर्न सक्नेछ ।

^{४३} ३५. मुद्दा हेर्न नरोकिने: (१) दैनिक मुद्दा पेसी सूचीमा चढेको कुनै पनि मुद्दा तारिख गुजारी थाम्न पाउने म्याद बाक्की भएको भन्ने समेत कुनै कारणले पनि सो सूचीबाट हटाइने छैन

^{४०} पाँचौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

^{४१} पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

^{४२} तेस्रो संशोधनद्वारा थप ।

^{४३} तेस्रो संशोधनद्वारा संशोधित ।

र इजलासबाट खोजेका बखत पक्ष, वारिस वा कानून व्यवसायी हाजिर नभए पनि मुद्दा स्थगित हुने छैन । ठहरेबमोजिम फैसला हुनेछ ।

(२) उपनियम (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि मुद्दाको सुनुवाइ प्रारम्भ हुनुभन्दा पहिले आफ्नो काबूभन्दा बाहिरको परिस्थितिले गर्दा अदालतमा उपस्थित हुन नसक्ने कुराको अदालतलाई विश्वास हुने कुनै मनासिब कारण देखाइ मुद्दाको पक्ष वा कानून व्यवसायीले निवेदनपत्र दिएमा अदालतले बढीमा दुई पटकसम्म मुद्दाको सुनुवाइ स्थगित गर्न सक्नेछ ।

(३) उपनियम (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि इजलासबाट प्राथमिकता दिई हेर्ने आदेश भएका मुद्दा, एकै पक्षको एकभन्दा बढी कानून व्यवसायी रहेको मुद्दा, हेर्दा हेर्दैको मुद्दा, दुई पटक पेसी स्थगित भई सकेको मुद्दा र प्रचलित कानूनबमोजिम मुद्दा फैसला गर्नुपर्ने समयावधि नाघेका मुद्दाको सुनुवाइ स्थगित हुन सक्ने छैन ।

(४) उपनियम (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि काबूभन्दा बाहिरको परिस्थिति परी मुद्दा स्थगित गरी पाउँ भन्ने निवेदनपत्र मुद्दा पेश भएका दिनको इजलास बस्नुभन्दा अगाडि नै दर्ता गरी मिसिल सामेल राखिएको हुनुपर्नेछ ।

४४ ३६.....

परिच्छेद-७

निवेदनपत्रसम्बन्धी व्यवस्था

३७. निवेदनपत्र दस्तुर: यस नियमावली वा अन्य प्रचलित नेपाल कानूनमा यस विषयमा यति दस्तुर लाग्छ वा कुनै दस्तुर लाग्दैन भन्ने कितान गरी लेखिएकोमा बाहेक अदालतमा जुनसुकै विषयको निवेदन दिँदा पाँच रूपैयाँ दस्तुर लाग्नेछ ।

३८. निवेदनपत्रमा खुलाउनु पर्ने कुराहरू: (१) नियम १४ मा उल्लेखित कुराहरूका अतिरिक्त प्रत्येक निवेदनपत्रमा देहायका कुराहरू छोटकरीमा स्पष्ट रूपले लेखिएको हुनु पर्नेछ:

(क) निवेदन गर्नुपर्ने विषय र गरी पाउँ भनी माग गरेको कुरा,

४४ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

- (ख) सो निवेदनपत्र सम्बन्धमा निवेदकले आधार लिएको कुरा, विषय र परिस्थिति,
- (ग) कुन कानून अन्तर्गत दिइएको वा माग गरिएको हो सो कानूनको नाम र दाफ,
- (घ) कुनै मुद्दाका सम्बन्धमा दिइएको भए सो मुद्दा परेको साल, मुद्दाको नम्बर र कुन अदालतमा परेको छ सो को नाउँ ।

(२) कुनै अड्डा अदालतमा भएको कुनै मिसिल वा लिखत कागजपत्र झिकाईपाउँ भन्ने निवेदनपत्रमा सो मिसिल वा लिखत कागजपत्र हाल कुन कारबाई वा मुद्दाको पुष्ट्याई वा खण्डनको लागि आवश्यक र प्रमाण लायक छ भन्ने कुरा स्पष्ट उल्लेख गरी यथासम्भव देहायका कुराहरू खुलाउनु पर्नेछः

- (क) मिसिल वा लिखत कागजपत्र भएको अड्डा अदालतको नाम,
- (ख) लिखत कागजपत्र भएको मिसिल वा फाइलको नम्बर, नाम,
- (ग) मिसिल वा लिखत कागजपत्रको मिति,
- (घ) लिखत कागजपत्रमा लेखिएको भाषा,
- (ङ) मिसिल वा लिखत कागजपत्रको अन्य परिचयात्मक विवरण ।

(३) जमानतको लागि दिने निवेदनपत्रमा सम्बन्धित कानून र आफ्नो मागलाई समर्थन गर्ने तथ्यहरू ।

३९. **निवेदनपत्रको ढाँचा:** (१) निवेदनपत्र अनुसूची-५ बमोजिमको ढाँचामा दिनुपर्छ ।

(२) कुनै पनि निवेदन, निवेदकले वा निजको वारिसले अदालतमा आफै आएर दिनु वा हुलाकद्वारा रजिष्ट्री गरी पठाउनु पर्नेछ र आफै हाजिर भई दिने निवेदनपत्रमा अड्डाको सामुन्ने सहीछाप गर्नुपर्छ ।

४०. **पहिलो निवेदनको उल्लेख:** पहिले कुनै विषयमा निवेदन दिएको रहेछ र पछि फेरि सोही व्यहोराको वा समान उद्देश्यलाई लिएर निवेदन दिनु परेमा पहिले निवेदनपत्र दिएको कुरा र त्यसमा कुनै आदेश भएकोमा सो समेत पछिल्लो निवेदनमा स्पष्ट रूपले उल्लेख गर्नुपर्नेछ ।

४१. निवेदकको विवरण दिने: प्रत्येक निवेदनपत्रमा निवेदकको पूरा नाम, थर र फलाना ठाउँमा जन्म भै हाल फलाना ठाउँबस्ने फलाना भनी लेखिएको हुनु पर्नेछ र निवेदक, निवेदनपत्र दिएको मुद्दाको वादी, प्रतिवादी रहेनछ भने त्यस्तो निवेदनपत्रमा आफ्नो बाबु वा पतिको नाम थर, पेशा र दर्जा समेत लेख्नु पर्नेछ ।
४२. पेटबोलीमा उल्लेख गरिएको व्यक्ति: निवेदनपत्रको पेटबोलीमा परेका प्रत्येक व्यक्तिको विवरण निजलाई सजिलैसँग पहिल्याउन सकिने गरी लेखिएको हुनुपर्छ ।
४३. निवेदनपत्रमा लेखिएको स्थान: निवेदनपत्रमा उल्लेख गरिएको प्रत्येक ठाउँ वा स्थान ठीक ठीक तवरले जनिएको हुनुपर्छ ।
४४. लिखत फिर्ता दिने: न्यायाधीश वा सेस्तेदारको आदेश बेगर निवेदनपत्र साथ सक्कल प्रमाणका लागि पेश भएका कुनै पनि लिखत फिर्ता दिइने छैन । सक्कल लिखत रहेछ भने रीतपूर्वकको नक्कल राखेर सक्कल लिखत फिर्ता दिइनेछ ।
४५. रीत नपुगेको निवेदनपत्र: यस परिच्छेदमा लेखिएबमोजिम रीत नपुगेको कुनै पनि निवेदनपत्र अदालतमा लाग्न सक्तैन । त्यस्तो रीत नपुगेको निवेदनपत्र दर्ता गर्न ल्याए रीत नपुगेको व्यहोरा जनाइ तामेलीमा राखी दिनु पर्छ । अदालतले आवश्यक सम्झे सम्बन्धित व्यक्तिलाई सोको जनाउ दिन सक्नेछ ।

परिच्छेद-८

फैसला र आदेशसम्बन्धी व्यवस्था

४६. फैसला र आदेश: मुद्दाको सुनुवाइ गर्दा सम्बन्धित पक्षको भनाई र कानून व्यवसायीहरूको बहस समाप्त भएपछि इजलासबाट सोही दिन निर्णय सुनाउनु पर्नेछ र सो निर्णयको छोटकरी विवरण राय किताबमा लेखी न्यायाधीशले दस्तखत गरी उपस्थित पक्षलाई सुनाई राय किताबमा सही समेत गराइ राख्नुपर्नेछ । त्यस्तोमा सात दिनभित्र फैसला वा अन्तिम आदेश लेखी सही गरी मिसिल संलग्न गराउनुपर्नेछ ।
- तर इजलास समक्ष पेश भई छलफल भएको कुनै मुद्दामा मुद्दाको जटिलता समेतको कारणले उसै दिन निर्णय सुनाउन नसकिने अवस्था परेमा लिखित रूपमै फैसला सुनाउनका लागि इजलासले पन्ध्र दिनसम्मको तारिख तोक्न सक्नेछ ।

४५. ४६क. प्रारम्भिक सुनुवाइको अवस्थामा मुद्दा किनारा हुनसक्ने: पहिलो पटक इजलासमा मुद्दा पेश भएको अवस्थामा अभियोग दाबी प्रमाणित हुनेसम्मको आधार र प्रमाण प्रस्तुत हुन आएको नदेखिएमा वा हदम्याद, हकदैया, अदालतको अधिकारक्षेत्र भएको नदेखिएमा वा थप प्रमाण बुझी रहनुपर्ने नदेखिएमा सोही पेसीकै दिन त्यस्तो मुद्दा किनारा गर्न सकिनेछ ।

४६. ४६ख. बन्द इजलासको व्यवस्था र कार्यविधि: (१) बालबालिका, जबरजस्ती करणी, जीउ मास्ने बेच्ने, नाता कायम, सम्बन्ध विच्छेदसम्बन्धी मुद्दा वा खुला इजलासबाट सुनुवाइ गर्नु मनासिब नभएको भनी अदालतले बन्द इजलासबाट हेर्ने भनी आदेश गरेका अन्य मुद्दाको सुनुवाइ बन्द इजलासमा हुनेछ ।

(२) उपनियम (१) अन्तर्गत बन्द इजलासमा मुद्दाको कारवाही चल्दा सम्बन्धित कानून व्यवसायी, सरकारी वकिल, विशेषज्ञ, अभियुक्त, पीडित व्यक्ति, निजको संरक्षक तथा अदालतले अनुमति दिएका प्रहरी र अदालतका कर्मचारी मात्र उपस्थित हुन सक्नेछन ।

(३) बन्द इजलासबाट हेरिएका मुद्दासम्बन्धी कागजातको प्रतिलिपि वादी, प्रतिवादी र पीडित बाहेक अरूलाई दिन हुँदैन ।

(४) बन्द इजलासबाट हेरिएका मुद्दाको तथ्य खुलाइ कुनै पत्रपत्रिकामा समाचार सम्प्रेषण गर्नु हुँदैन । तर अदालतले अनुमति दिएमा पीडितको परिचय नहुने गरी समाचार सम्प्रेषण गर्न सकिनेछ ।

४७. फैसला लेख्दा खुलाउनुपर्ने व्यहोरा: (१) पक्ष विपक्षको दाबी तथा जिकिर, निर्णय गर्नु पर्ने विषय, दुवै पक्षका प्रमाणका कुराहरू, कानूनी प्रश्न भएकोमा त्यसको व्याख्या समेतको व्यहोरा न्यायाधीशले आफ्नो ठहर लेख्दा फैसलामा खुलाउनुपर्नेछ ।

(२) उपनियम (१) मा लेखिएको कुराको अतिरिक्त देहायका कुराहरू समेत स्पष्ट रूपले खुलाउनुपर्नेछ -

- (क) साक्षी वा सर्जिमिनको बकपत्रको सारांश,
- (ख) दुवै पक्षले तथ्य र कानून सम्बन्धमा उठाएका प्रश्नहरू,
- (ग) कानून व्यवसायीको बहसको मुख्य मुख्य बुँदाहरू,

४५ चौथो संशोधनद्वारा थप ।

४६ चौथो संशोधनद्वारा थप ।

- (घ) वादी वा प्रतिवादीले फिरादपत्र वा प्रतिउत्तरपत्र वा कानून व्यवसायीले बहस नोटमा कुनै सान्दर्भिक नजिर वा कानूनी सिद्धान्त उल्लेख गरेको भए सो नजिर वा सिद्धान्त प्रस्तुत मुद्दामा लागु हुने वा नहुने के हो त्यसको स्पष्ट विश्लेषण,
- (ङ) कारण सहितको निर्णय र त्यसको आधार तथा तत्सम्बन्धी कानूनहरू,
- (च) फौजदारी मुद्दा मामिलाको फैसलामा अभियुक्तले कुन ऐनको कुन दफा वा व्यवस्था अन्तर्गत अपराध गरेको ठहर्छ र निजलाई कुन ऐनको कुन दफा वा व्यवस्था अन्तर्गत के कति कस्तो किसिमको सजाय दिनुपर्ने हो सो कुरा,
- (छ) प्रतिवादीबाट के कस्तो र कति कुरा दिलाइ भराइ चलन चलाउन पाउने हो सो कुरा,
- (ज) व्याज समेत दिलाइ भराइ दिनु पर्नेमा कुन मितिदेखि कुन मितिसम्मको के कति रूपैयाको व्याज दिलाइ वा भराइ पाउने हो सो कुरा,
- (झ) अभियोगपत्र साथ दाखिल भएका, अंश, सर्वश्व रोक्का वा जेथा जमानतका चल अचल धनमाल के गर्नु पर्ने हो सो कुरा ।

^{४७} ४८. अख्तियारवाला छेउ फैसला वा आदेश पठाउने: आफू समक्ष पेश भएको मुद्दामा मिसिलबाट कुनै राष्ट्र सेवकले देहायको कुनै काम कुरा गरेको देखिएमा न्यायाधीशले आवश्यक सम्झे सो कुरा फैसला वा अन्तिम आदेशमा उल्लेख गरी निजलाई सचेत गराउन वा सो फैसला वा आदेशको प्रतिलिपि सम्बन्धित अख्तियारवाला छेउ पठाउन आदेश दिन सक्नेछः-

- (क) कुनै गैर कानूनी काम गरेको, वा
- (ख) कानूनबमोजिम पालन गर्नुपर्ने कर्तव्य जानी जानी पालन नगरेको वा त्यस सम्बन्धमा बदनियत वा गम्भीर लापरवाही गरेको, वा
- (ग) आफ्नो पद अनुरूपको आचरण नगरेको, वा

^{४७} तेस्रो संशोधनद्वारा संशोधित ।

(घ) अदालतको आदेशलाई छल्ने वा कुनै किसिमबाट प्रभावहीन बनाउने बद्रियतले झुठो जवाफ दिएको वा समयमा स्पष्ट जवाफ नदिई आलटाल गरेको ।

४९. फैसला र आदेशको ढाँचा: फैसला अनुसूची-६ बमोजिम र अन्तिम आदेश अनुसूची-७ को ढाँचामा लेख्नुपर्छ ।

५०. फैसलामा जनाउने: न्यायाधीशले बोलेर लेखाएको फैसला वा आदेशको अन्त्यमा न्यायाधीशले बोलेर लेखाएबमोजिम लेखिएको भनी फैसला तयार गर्ने कर्मचारीको दर्जा र नाम लेखी सही गराइ न्यायाधीशले दस्तखत गरी मिसिल सामेल गर्न लगाउनुपर्छ ।

५१. फैसलाको सामान्य त्रुटि: सरोकारवाला पक्ष विपक्ष वा निजको वारिसले फैसलाको लेखाईमा वा टाइपमा कुनै भूल हुन गएको रहेछ भने त्यस कुराको जिकिर लिई निवेदनपत्र दिन सक्नेछ ।

५२. निवेदनपत्र इजलासमा प्रस्तुत गर्ने: (१) नियम ५१ बमोजिम परेको निवेदनपत्र सेस्तेदारले अघि मुद्दा फैसला वा आदेश गर्ने न्यायाधीश समक्ष पेश गर्नेछ । सो न्यायाधीश अनुपस्थित भएमा अदालतमा उपस्थित रहेका न्यायाधीश समक्ष सो निवेदनपत्र पेश गरिनेछ र भूलसूधार हुनुपर्ने देखिएमा सो न्यायाधीशले छुट्टै पर्चा खडा गरी सच्याउनेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम खडा गरेको पर्चा मूल फैसला वा आदेशको अभिन्न अङ्ग मानिनेछ ।

५३. फैसलामा हेरफेर गर्न नहुने: फैसला वा आदेशमा न्यायाधीशको दस्तखत भैसकेपछि कसैले पनि सो फैसला वा आदेशको अङ्क वा अक्षरमा कुनै कुराको हेरफेर वा थपघट गर्नु हुँदैन ।

५४. फैसला भएपछि गर्नुपर्ने कारबाई: (१) फैसला भएपछि इजलास सहायकले फैसलाबमोजिम कैद वा जरिवाना लागेको व्यक्ति तत्काल उपस्थित भएको अवस्थामा तत्कालै लगत कसी असुल गर्न तहसिलदार समक्ष पठाउनुपर्छ ।

(२) फैसला तयार भएपछि न्यायाधीशको दस्तखत गराइ इजलास सहायकले फाँटवालालाई मिसिल फिर्ता बुझाई दिनुपर्छ र फाँटवालाले सो अनुसार मिसिल बुझी नियम १२ को खण्ड (च) बमोजिम गर्नुपर्छ ।

परिच्छेद-९

नक्कलसम्बन्धी व्यवस्था

५५. नक्कलको लागि निवेदन दिने: (१) अदालतमा भएको कुनै मिसिलमा रहेको लिखत वा कागजपत्रको नक्कल वा कुनै किसिमको टिपोट किताबको नक्कल सार्न चाहनेले दिनको साढे दश बजेदेखि साढे तीन बजेसम्ममा आफूले नक्कल लिन चाहेको कागजपत्रको विवरण र मिति उल्लेख गरी अनुसूची-८ बमोजिमको ढाँचामा छुट्टाछुट्टै मिसिलको लिखत कागजपत्र वा टिपोट किताबको नक्कलको लागि छुट्टाछुट्टै निवेदन दिनुपर्नेछ ।

(२) अदालतबाट छपाइएको फाराममा निवेदनपत्र दिन चाहनेले दुई रूपैयाँ तिरी फाराम किन्नु पर्नेछ ।

५६. नक्कल दस्तुर: (१) अदालतमा भएको मुद्दासम्बन्धी जुनसुकै कागजको नक्कल सो मुद्दासँग सम्बन्धित पक्ष विपक्ष वा ^{४८}मुद्दाको सरोकारबाला व्यक्ति वा कानून व्यवसायीले लिन पाउँनेछ । नक्कल दिँदा देहायबमोजिमको दस्तुर लाग्नेछ -

(क) अदालतबाट सारी दिइने नक्कलको सक्कल फूलस्केप साइजको प्रत्येक पृष्ठको तीन रूपैयाँ,

(ख) आफ्नै तरफबाट सारी लान दिइने नक्कलको सक्कल फूलस्केप साइजको प्रत्येक पृष्ठको दुई रूपैयाँ,

(ग) टिपोट किताबको नक्कलको बीस रूपैयाँ,

(२) यस नियमावली र अन्य नेपाल कानूनबमोजिम नक्कल दस्तुर नलाग्नेको हकमा आफ्नै तरफबाट मात्र नक्कल सारी लान पर्नेछ ।

५७. दस्तुर जनाउने: नक्कल सारेपछि निवेदनपत्रको निर्धारित ठाउँमा र नक्कलको शिरमा यो मितिमा यति रूपैयाँ नक्कल दस्तुर दाखिल भएको छ भन्ने जनाइ सम्बन्धित कर्मचारीले सही गर्नुपर्छ ।

५८. दस्तुर चुक्ता नभई नक्कल नपाउने: नक्कलको निमित्त चाहिने जतिको दस्तुर निवेदकले चुक्ता दाखिल नगरेसम्म निजको निवेदनपत्र अधुरो सम्झिनेछ र नक्कल दिइने छैन ।

५९. नक्कल प्रमाणित गरी दिने: नक्कलको निमित्त निवेदकले चाहिने दस्तुर चुक्ता दाखिल गरेको दिन तहसिल शाखा अन्तर्गतको भए तहसिलदारले र सो बाहेक अन्यमा स्नेस्तेदारले सक्कल

^{४८} पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

वा नक्कलबमोजिमको नक्कल दुरुस्त छ भन्ने लेखी सही गरी अदालतको छाप लगाएर निवेदनपत्रको निर्धारित ठाउँमा निवेदकको सही गराइ नक्कल दिनुपर्छ ।

परिच्छेद -१०

निरीक्षणसम्बन्धी व्यवस्था

६०. मुद्दाको मिसिल अन्त लैजान र अरूलाई देखाउन नहुने: मिसिल सम्बन्धमा न्यायाधीश र अरू कागजका हकमा सेस्तेदारका आदेश बेगर अदालत भवनबाट हटाएर अन्त लैजान र अदालतको न्यायाधीश वा कर्मचारी बाहेक अरू कसैलाई देखाउन वा त्यससम्बन्धी सूचना दिन हुँदैन ।
६१. निरीक्षणको लागि निवेदन दिने: अदालतमा भएको कुनै मिसिल वा कागजातको निरीक्षण गर्न चाहनेले दिनको साढे दश बजेदेखि साढे तीन बजेसम्ममा अनुसूची-९, बमोजिमको ढाँचामा देहायका कुराहरू खुलाइ चाहिने दस्तुर साथ राखी छुट्टाछुट्टै मिसिल वा कागजपत्रको निरीक्षणको लागि छुट्टाछुट्टै निवेदन दिनुपर्छ -
- (क) जुन मुद्दाको मिसिल वा कागजपत्रको निरीक्षण गर्न चाहेको हो सो मुद्दाको मिसिल, नम्बर र साल,
 - (ख) निरीक्षण गर्न चाहेको मिसिल वा कागजपत्रको विवरण,
 - (ग) निवेदक मुद्दामा पक्ष वा वारिस नभए निरीक्षण गर्न चाहेको कारण,
 - (घ) निरीक्षण गर्ने व्यक्तिको नाम, थर र वतन,
 - (ङ) निरीक्षणको किसिम (तत्काल वा साधारण) ।
६२. निरीक्षण दस्तुर: अदालतमा रहेको मिसिलहरू वा अरू किसिमले अन्य अड्डा अदालतबाट आएको मिसिलहरू निरीक्षण गर्न चाहेमा देहायबमोजिमको दस्तुर लाग्नेछः-
- (क) पक्ष विपक्ष वा निजको वारिसले दिएको निवेदनपत्रमा दुई रुपैयाँ,
 - (ख) मुद्दामा सरोकारवाला पक्ष विपक्ष बाहेक अरूले दिएको निवेदनपत्रमा पाँच रुपैयाँ,
 - (ग) पक्ष विपक्ष वा निजहरूको वारिसले तत्काल निरीक्षणको लागि निवेदनपत्र दिएमा चार रुपैयाँ,

(घ) मुद्दाको सरोकारवाला पक्ष बाहेक अरूले तत्काल निरीक्षणको लागि निवेदनपत्र दिएकोमा दस रुपैयाँ ।

६३. निरीक्षणको दर्ता किताब: अभिलेख संरक्षकले अनुसूची-१० बमोजिमको ढाँचामा निरीक्षण दर्ता किताब राख्नुपर्छ ।
६४. निरीक्षण गर्न दिने: निरीक्षण गर्न अनुमति पाएको व्यक्तिले आदेश भएका मितिले सात दिनभित्र आफूले निरीक्षण गर्न चाहेको दिनको सूचना तत्काल निरीक्षणको आदेश रहेछ भने सोही दिनको एक बजेसम्म र साधारण निरीक्षणको आदेश रहेछ भने चौबीस घण्टा अगावै आदेशको किनारामा लेखी सुपरिवेक्षक वा अभिलेख संरक्षकलाई दिनुपर्छ र निजले उल्लिखित दिनको एघार बजेदेखि तीन बजेभित्र अभिलेख कक्षमा आफ्नो रोहबरमा निरीक्षण गर्न दिनेछ ।
६५. निरीक्षण गर्ने कागजात मगाउने: नियम ६४ अन्तर्गत दिएको सूचना पाउनासाथ अभिलेख संरक्षकले निवेदनपत्रमा लेखिएको मिसिल वा कागजपत्र सम्बन्धित फाँटवालासँग मागी पठाउनु पर्छ । त्यस्तो मागी पठाएकोमा सम्बन्धित फाँटवालाले तत्काल निरीक्षणको आदेश रहेछ भने तुरुन्त र साधारण निरीक्षणको आदेश रहेछ भने जुन दिनलाई मागी पठाएको छ, त्यस दिनको एघार बजेसम्म सुपरिवेक्षक वा अभिलेख संरक्षकले पाउने गरी पठाई दिनुपर्छ ।
६६. निरीक्षण गर्दा निषेध गरिएका काम: (१) मिसिल वा कागजपत्रको निरीक्षण गर्न कुनै पनि व्यक्तिले निरीक्षण कोठामा कलम, मसी ल्याउन र मिसिल वा कागजपत्रको निरीक्षण गर्दा कुनै प्रकारको दाग वा चिन्ह लगाउन, च्यात्न, ार्न वा अरू कुनै किसिमबाट नोक्सानी पार्न हुँदैन ।
- (२) निरीक्षण गर्ने व्यक्तिले निरीक्षण गर्दा चाहिने कुरासम्म सिसाकलमले टिप्न हुन्छ । नक्कलै उतार्न वा उल्था गर्न हुँदैन ।
- (३) पर्याप्त कारण भएमा बाहेक मुद्दा सुनुवाइ हुने दिन इजलासमा लगेको वा लग्ने मिसिल वा कागजपत्र निरीक्षण गर्न दिइने छैन ।
६७. कागज फिर्ता गर्ने: जुन फाँटबाट मिसिल वा कागजपत्र ल्याइएका हुन् ती मिसिल कागजपत्र सोही फाँटमा अभिलेख संरक्षकले सोही दिन फिर्ता दिनुपर्छ ।

परिच्छेद-११

फैसलाको कार्यान्वयनसम्बन्धी व्यवस्था

६८. तहसिल शाखाको जिम्मेवारी: (१) फैसला कार्यान्वयन गर्नु पर्नेसम्बन्धी सम्पूर्ण काम तहसिलदारको जिम्मेवारीमा तहसिल शाखाबाट हुनेछ ।

(२) अदालतको फैसलाले लागेको दण्ड, जरिवाना र कैदको लगत मूल लगत किताबमा राखी असुल तहसिल गर्ने, लगत कट्टा गराउने, फैसलाबमोजिम बिगो भराउने, बण्डा छुट्याउने र फैसला कार्यान्वयन गर्ने सिलसिलामा गर्नुपर्ने काम तहसिल शाखाले गर्नेछ ।

^{४९}(२क) फैसलाले ठहर भएबमोजिम जरिवाना लागेकोमा सो जरिवाना बापत कैद ठेक्नु पर्दा जरिवानाको अङ्क र जरिवाना बापत हुने कैद म्यादसमेत किटान गरी मूल लगत किताबमा लगत कस्नु पर्नेछ । यसरी जरिवाना लागेको व्यक्तिले जरिवानाको रकम बुझाउन ल्याए बुझी सदर स्याहा गरी जरिवानाको लगत कट्टा गरिदिनु पर्नेछ । जरिवाना तिर्न नसक्ने व्यक्तिको हकमा जरिवाना तथा सो बापत ठेकिएको कैद म्यादको लगतसहित निजलाई कारागार कार्यालयमा पठाइदिनु पर्नेछ । यसरी लगत पठाएकोमा कारागार कार्यालयबाट आफ्नो लगत पुस्तिकामा सोको लगत कसिएको जानकारी प्राप्त भएपछि सोही आधारमा अदालतले मूल लगत पुस्तिकाबाट जरिवाना तथा जरिवाना बापत ठेकिएको कैदको लगत कट्टा गरिदिनु पर्नेछ ।

(३) पुनरावेदन सुत्रे अदालतमा दण्ड, जरिवाना बुझाएको कुराको सूचना प्राप्त भएमा तहसिल शाखाले सम्बन्धित मुद्दाको दण्ड, जरिवानाको लगत कट्टा गर्नुपर्नेछ ।

(४) अदालतको फैसलाले लागेको दण्ड, जरिवाना, कैदको लगत असुल तहसिल अन्य अदालतबाट गराउनु पर्ने भए त्यस्तो लगत सम्बन्धित अदालतको तहसिल शाखामा पठाउनु पर्नेछ । ^{५०}यसरी लगत प्राप्त भएपछि आफ्नो अदालतमा लगत कसी लगत पठाउने अदालतमा सो को जनाउ पठाउनु पर्छ । त्यस्तो जानकारी प्राप्त भएपछि मात्र लगत पठाउने अदालतले लगत कट्टा गर्नु पर्छ ।

(५) लगत भिडाउने र असुल तहसिल डोर खटाउने प्रयोजनको लागि दण्ड, जरिवाना र कैदको लगत, "छ्र्यौट बाक्कीको विवरण गाउ" विकास समिति वा नगरपालिकाको वडा अनुसारको हिसाबले तयार गर्नु पर्नेछ । लगत "छ्र्यौट र बाक्कीको मास्केवारी पुनरावेदन सुत्रे अदालतमा र सर्वोच्च अदालतमा पठाउनुपर्नेछ ।

^{४९} दोस्रो संशोधनद्वारा थप ।

^{५०} तेस्रो संशोधनद्वारा थप ।

(६) असुल तहसिल गर्नुपर्ने बाँकीवाला कुनै कामले अदालतमा आएमा पक्राउ गरी तत्काल असुल गर्नुपर्छ । त्यस्तो बाँकीवाला व्यक्तिलाई अदालतको कर्मचारीले जहाँसुकै फेला पारे पनि पक्राउ गरी असुल गर्न सक्नेछ ।

(७) अभियोगपत्रसाथ दाखिल भएका, अंश सर्वस्व रोक्का र जेथा जमानतको चल अचल धनमालको लगत तहसिल शाखामा दिनु पर्छ, तहसिल शाखाले पनि त्यसको छुट्टै लगत तयार गरी राखी पछि फैसला वा आदेश भएबमोजिम गर्नुपर्छ ।

६९. अन्य अदालतको फैसला कार्यान्वयन गर्ने: जिल्ला अदालत बाहेक अन्य जिल्ला अदालत, पुनरावेदन अदालत र सर्वोच्च अदालतले गरेको फैसलाबमोजिमको आफ्नो क्षेत्रभित्र कार्यान्वित गर्नु पर्ने दण्ड, जरिवाना, कैद र बिगोको लगत सम्बन्धित जिल्ला अदालतको तहसिल शाखाले बुझी असुल तहसिल गर्नुपर्छ ।

७०. असुल तहसिलको लागि डोर खटाउने: ^१(१) तहसिल शाखाले अन्तिम फैसला बमोजिम दण्ड, जरिवाना, कैद वा सरकारी बिगो असुल गर्नु पर्ने व्यक्ति रहे बसेको ठाउँमा प्रत्येक वर्ष कम्तीमा दुई पटक असुल तहसिल कार्यका लागि डोर खटाउनु पर्छ र त्यसरी खटिएका डोरले असुल गर्न नसकेका बाँकीवालालाई पक्री ल्याउनु पर्छ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम डोर खटाउँदा आवश्यक परेमा गाउँ विकास समिति वा नगरपालिका र प्रहरीको समेत सहयोग लिन सकिनेछ ।

(३) उपनियम (१) बमोजिम असुल तहसिल कार्यका लागि डोरमा खटी जाने कर्मचारीले दैनिक तथा भ्रमण भत्ताको सट्टा असुल गरी ल्याएको रकमको पच्चीस प्रतिशत ^२प्रोत्साहन रकम पाउँनेछ । त्यस्तो असुल गराइ ल्याएको रकमको पाँच प्रतिशत रकम तहसिलदारले प्रोत्साहन स्वरूप पाउँनेछ ।

(४) कैद लागेका व्यक्ति पक्राउ गरी ल्याउने डोरमा खटी जाने कर्मचारीले दैनिक तथा भ्रमण भत्ताको सट्टा प्रति कैद महिना एकको रूपैयाँ ^३एकसय पचासका दरले हुन आउने रकम पुरस्कार स्वरूप पाउँनेछ ।

^४(४क) जरिवाना र सरकारी बिगो वापत पक्राउ भई आएको व्यक्तिले जरिवाना नतिरी कैद बस्छु भनी कागज गरी अदालतबाट कैद ठेकिएकोमा पक्राउ गरी ल्याउने

^१ पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।
^२ तेस्रो संशोधनद्वारा संशोधित ।
^३ आठौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।
^४ आठौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।

डोर कर्मचारी, प्रहरी कर्मचारी, अन्य व्यक्ति वा संस्था समेत जो सुकैले ठेकिएको कैदको प्रति कैद महिना एको एकोसय पचासका दरले हुन आउने रकम पुरस्कार स्वरूप पाउनेछ ।

(५) उपनियम (३) र (४) बमोजिमको "प्रोत्साहन रकम" कैद वा जरिवाना असुल गरी ल्याउने प्रहरी कर्मचारी, अन्य व्यक्ति वा संस्था समेत जोसुकैले पाउँनेछ ।

७१. **समितिको गठन:** दण्ड जरिवाना वा कैद लागेको, सर्वस्व भएको, कोर्ट फी तथा दशौंदि बिसौंदि बुझाउन बाँकी भएको वा कैदको सजाय बापत नगद तिर्नु पर्ने व्यक्ति मरेको वा बेपत्ता भएको कारणले असुल तहसिल हुन नसकेकोमा त्यस्तो लगत कट्टा गर्न प्रत्येक जिल्लामा देहायबमोजिमको अध्यक्ष र सदस्य भएको एक लगत फछ्छ्यौट समिति (यसपछि यस परिच्छेदमा "समिति" भनिएको) रहनेछ:-

(क) जिल्ला न्यायाधीश –अध्यक्ष

(ख) प्रमुख जिल्ला अधिकारी वा निजले तोकेको निजको कार्यालयको वा मालपोत कार्यालय वा कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालयको राजपत्राङ्कित अधिकृत –सदस्य

(ग) तहसिलदार –सदस्य-सचिव

७२. **समितिको बैठक:** (१) समितिको अध्यक्षले तोकेको स्थान र समयमा प्रत्येक तीन महिनामा घटीमा एक पटक समितिको बैठक बस्नेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिमको समितिमा बहुमतको राय मान्य हुनेछ ।

(३) अध्यक्ष लगायत अरू एकजना सदस्य उपस्थित भएमा समितिको बैठक निमित्त गणपूरक सङ्ख्या पुगेको मानिनेछ ।

७३. **समितिको अधिकार:** मुलुकी ऐन, दण्ड सजायको महलको २४ नं. को अधीनमा रही समितिलाई देहायबमोजिमको कारबाई गर्ने अधिकार हुनेछ:-

(क) जरिवाना र कैदको सजाय असुल गर्नुपर्ने व्यक्ति बेपत्ता भएकोमा यस ठाउँमा रहे बसेको छ भन्ने कुरा वा मरे बाँचेको कुरा पत्ता नलागेको भन्ने डोरबाट सम्बन्धित गाउँ विकास समितिको वा नगरपालिकाको सदस्य समेत स्थानीय भलादमी पाँच जनाको वर्षको एक पटक गरी

पाँचपटकसम्म मुचुल्का भै आएपछि लगत कट्टा गर्ने । तर मरेको भन्ने मुचुल्का भै आएकोमा एउटै मुचुल्काले वा मरेको प्रमाण सहित लगत कट्टाको लागि हकवालाले दिएको निवेदनमा बुझदा साँचो देखिएमा लगत कट्टा गर्न सक्नेछ,

- (ख) नेपालमा घरबार जेथा नभएको विदेशी नागरिकलाई लागेको जरिवाना असुल तहसिल गर्न सो व्यक्ति फेला नपरेमा ^{५६}एक हजार रूपैयाँसम्मको लगत भए सालभरमा र सोभन्दा बढी ^{५७}पाँच हजार रूपैयाँसम्मको भए पाँच वर्षसम्म खोजतलास गर्दा फेला नपरेमा लगत कट्टा गर्ने,
- (ग) प्रत्येक दस वर्ष अघिको अन्तिम फैसलाबमोजिम लगत कसिएकोमा ^{५८}पाँच हजार रूपैयाँसम्मको जरिवाना सरकारी बिगो र ^{५९}छ महिनासम्मको कैदको लगत कट्टा गर्ने,
- (घ) प्रत्येक बीस वर्ष अघिको अन्तिम फैसलाबमोजिम लगत कसिएकोमा ^{६०}दशहजार रूपैयाँसम्मको दण्ड, जरिवाना वा सरकारी बिगो र ^{६१}एक वर्षसम्मको कैदको लगत कट्टा गर्ने,
- (ङ) सम्बन्धित मुद्दामा कायम भएको उमेर समेत हिसाब गर्दा एकसय वर्षसम्म पनि असुल तहसिल हुन नसकेकोमा सो मुद्दाबाट त्यस्ता व्यक्तिलाई लागेको दण्ड, जरिवाना, कैद तथा कोर्ट फी दशौँद, बिसौँदको बाँकी लगत कट्टा गर्ने ।

७४. **भरिभराउ र चलन चलाउने:** (१) फैसलाबमोजिम भरिभराउ वा चलन चलाइ पाउँ भन्ने दरखास्तको साथमा फैसला वा आदेशको रीत पूर्वकको नक्कल राखी फैसला कार्यान्वयन शाखामा दिनुपर्छ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम दिइने दरखास्तमा देहायको विवरण खुलेको हुनुपर्छ:-

(क) अचल सम्पत्ति देखाइ दिइने दरखास्तमा:

५६ आठौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।
५७ आठौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।
५८ आठौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।
५९ आठौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।
६० आठौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।
६१ आठौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।

- (१) घर जग्गा रहेको ठाउँ र चार किल्ला,
- (२) दर्ता सेस्ता अनुसार घर जग्गाको कित्ता नम्बर र क्षेत्रफल,
- (३) घरको बनोट, कवल, तल्ला र सम्भव भए वर्गफिट,
- (४) दर्तावाला व्यक्तिको नाम, दर्ता रहेको कार्यालय र दर्तावालाको भाग हिस्सा,
- (५) आवास, औद्योगिक वा व्यापारिक क्षेत्रमध्ये कुन क्षेत्रमा पर्ने,
- (६) कच्ची, पक्की सडकसँग जोडिएको वा बाटो भए नभएको,
- (७) घर जग्गामा भएका लगापातको विवरण,
- (८) उपरोक्त आधारमा खरिद बिक्री हुन सक्ने न्यूनतम मूल्य,
- (९) घर जग्गा भोग वा कब्जा गर्ने व्यक्तिको नाम, थर र ठेगाना,
- (१०) बिगो भराउन आवश्यक पर्ने जग्गा वा घरको तरफखुलेको क्षेत्रफल वा खण्ड ।

(ख) चल सम्पत्ति देखाई दिइने दरखास्तमा:

- (१) चल सम्पत्ति रहेको ठाउँ, भोग वा कब्जा गर्ने व्यक्तिको नाम, थर र ठेगाना,
- (२) त्यस्तो सम्पत्तिको अवस्था, प्रकृति र बनोट,
- (३) प्रत्येकको साइज र सङ्ख्या,
- (४) त्यस्तो सम्पत्ति स्वामित्वमा रहेको व्यक्तिको नाम, थर, ठेगाना र भाग हिस्सा,
- (५) खरिद बिक्री हुन सक्ने प्रत्येकको न्यूनतम बजार मूल्य ।

(ग) अदालतबाट फिर्ता पाउने ठहरेको रकम वा बैङ्क मौज्जात देखाइ दिने दरखास्तमा:-

- (१) कोसँगको कुन मुद्दामा फिर्ता पाउने ठहरेको,

- (२) फिर्ता पाउने ठहरेको फैसला र मिति,
- (३) फिर्ता पाउने म्याद अवस्था बाक्की भए नभएको,
- (४) के बापतको रकम फिर्ता पाउने हो र कति फिर्ता पाउने,
- (५) खाता रहेको बैङ्क, खाता नम्बर, खाताको किसिम, खातावालाको नाम, थर, ठेगाना र खाताको अन्तिम मौज्जात ।

(३) उपनियम (१) र (२) अनुसारको दरखास्त दर्ता भएपछि:

(क) उपनियम (२) को खण्ड (क) को सम्पत्तिका हकमा आवश्यक पर्ने जेथा रोक्का राखी तदानुसार गर्न दर्ता रहेको कार्यालय वा रजिष्ट्रेशन गर्ने कार्यालयमा तुरुन्त लेखी पठाउनुपर्छ ।

^{६२}(ख) बाली, बहाल, ब्याज लगायत उपनियम (२) को खण्ड (ख) को सम्पत्तिको हकमा यथाशीघ्र तायदात गर्न पठाइ तायदात गर्दाको अवस्थामा नै आवश्यक पर्ने जति त्यस्तो सम्पत्ति वा सोबाट प्राप्त हुने बाली, बहाल, ब्याज, मुनाफा आदि आय कब्जामा लिनु वा रोक्का राख्नुपर्छ र कब्जामा लिएको अवस्थामा त्यसको भरपाई सम्बन्धित व्यक्तिलाई दिनुपर्छ ।

(ग) उपनियम (२) को खण्ड (ग) को सम्पत्तिको हकमा भरिभराउको लागि आवश्यक पर्ने जति रकमसम्म रोक्का राखी रोक्काको सूचना अदालतको लेखा शाखा वा सम्बन्धित बैङ्कमा तुरुन्त लेखी पठाउनुपर्छ ।

(४) उपनियम (३) बमोजिम सम्पत्ति रोक्का वा कब्जामा राखिएपछि निवेदकले देखाएको सम्पत्ति र निजले खुलाएको सोको मूल्य समेत उल्लेख गरी मुलुकी ऐन, दण्ड सजायको महलको ४२ नं. अनुसारको ३५ दिने सूचना बिगो भर्नु पर्नेका नाममा जारी गर्नुपर्छ । सो म्यादभित्र बिगो दाखिल गर्न नल्याए रोक्का वा कब्जामा राखिएको उल्लेखित सम्पत्ति जायजात लिलाम गरी भराइ दिने व्यहोरा समेत उक्त सूचनामा स्पष्ट

^{६२} तेस्रो संशोधनद्वारा संशोधित ।

उल्लेख भएको हुनुपर्छ । ^{६३}यसरी दिइएको सूचनाको म्यादभित्र हाजिर हुन आउने पक्षलाई तारेखमा राखी भरी भराउ वा चलन चलाउने कारबाही गर्नुपर्छ ।

७५. **सम्पत्ति लिलाम गर्दा अपनाउनुपर्ने कार्यविधि:** (१) दुनियाको बिगो वा कोर्ट फी असुल उपर गर्दा सो बिगो र कोर्ट फी तिर्नुपर्ने व्यक्तिले नियम ७४ को उपनियम (४) को सूचनाको म्यादमा रकम नबुझाएमा भरिपाउने व्यक्तिले देखाएको अचल सम्पत्ति तायदात गरी ल्याउनुपर्छ ।

(२) दण्ड, जरिवाना, सरकारी बिगो वा आदेशले लागेको बाकी कोर्ट फी दशौंद बिसौंद आदि तिर्नुपर्ने व्यक्तिले नबुझाएमा अदालतले त्यस्तो व्यक्तिको जुनसुकै चल अचल सम्पत्तिबाट असुल उपर गर्नका लागि तायदात गरी अचलको हकमा रोक्का र चलको हकमा कब्जामा राख्नुपर्दछ । तर पहिले नै जेथा जमानत दिएका सम्पत्तिको हकमा र अदालतको जिन्सी धरौटीमा दाखिल भएको सम्पत्तिको हकमा भने त्यस्तो तायदात गरी रहन पर्दैन ।

(३) यस नियमावली अनुसार चल अचल सम्पत्ति तायदात गरी ल्याउँदा कम्तिमा फाँटवाला सरहको कर्मचारीलाई खटाइ तायदात गरी ल्याउँदा त्यस्तो चल अचल सम्पत्तिको स्थानीय चलन चल्तीको मूल्य खुलाइ मूल्याङ्कन मुचुल्का समेत एकैसाथ गराइ ल्याउनुपर्छ ।

^{६४}**स्पष्टीकरण:** यस नियमको प्रयोजनको लागि “फाँटवाला सरहको कर्मचारी” भन्नाले कम्तीमा डिठ्ठा तहको कर्मचारीलाई जनाउँछ ।

(४) चल अचल सम्पत्ति तायदात गर्दा र कब्जामा लिंदा समेत सम्बन्धित गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाको प्रतिनिधिलाई साक्षी राख्नुपर्छ ।

(५) उपनियम (१) वा (२) र (३) अनुसार तायदाती र मूल्याङ्कन मुचुल्का भै आएपछि अदालत रहेको गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाको एक जना र नजिकको कुनै एक अड्डाको प्रतिनिधि साक्षी राखी रोक्का वा कब्जामा भएको सम्पत्तिको पञ्चकिर्ते मोल कायम गर्नुपर्नेछ । त्यसरी पञ्चकिर्ते मोल कायम गर्दा आवश्यकतानुसार देहायको कुनै वा सबै आधार लिन सकिनेछ:-

(क) निवेदकले खुलाएको मूल्य,

^{६३} पाँचौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

^{६४} चौथो संशोधनद्वारा संशोधित ।

- (ख) अभियोगपत्र वा फैसलामा उल्लेखित मूल्य,
- (ग) जेथा जमानत लिंदाका अवस्थामा खुलेको मूल्य,
- (घ) तायदात गर्दा भै आएको स्थानीय मूल्याङ्कन अनुसारको मूल्य,
- (ङ) मालपोत कार्यालयले रजिष्ट्रेशन दस्तुरको प्रयोजनको लागि निर्धारण गरेको मूल्य,
- (च) कर प्रयोजनको लागि सम्बन्धित निकायले तोकेको मूल्य,
- (छ) तत्काल भएको नजिकैको त्यस प्रकारको सम्पत्तिको खरिद बिक्री मूल्य,
- (ज) औद्योगिक, व्यापारिक वा आवास क्षेत्र लगायत सडक महत्व र लगापात समेतको स्थिति,
- (झ) नगरपालिका क्षेत्रभित्र पर्ने घरको हकमा सम्बन्धित प्राविधिकको मूल्याङ्कन प्रतिवेदन ।

स्पष्टीकरण: यस नियमको प्रयोजनको लागि “पञ्चकिर्ते मोल” भन्नाले बिक्री गर्न खोज्दा पाउन सक्ने न्यूनतम मूल्य सम्झनुपर्छ ।

(६) उपनियम (५) अनुसारको पञ्चकिर्ते मोल कायम भएपछि घटीमा पनि पन्ध्र दिनपछि उक्त सम्पत्ति लिलाम बढाबढ गरिने म्याद सूचना सम्बन्धित व्यक्तिलाई समेत दिई सो सम्पत्ति रहेको ठाउँ सम्बन्धित गाउँ विकास समिति वा नगरपालिका र बढी जनसम्पर्क हुने कार्यालय तथा अदालतको सूचना पाटी समेतमा टाँस्न लगाइ यथासम्भव स्थानीय पत्रपत्रिकामा समेत प्रकाशित गराइ अदालत रहेको गाउँ विकास समिति वा नगरपालिका र स्थानीय कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालयको प्रतिनिधिलाई साक्षी राखी बढाबढ गरी लिलाम बिक्री गर्नुपर्छ । तर सूचना दिँदा त्यस्तो कुनै प्रतिनिधि उपस्थित नभएपनि लिलामको कार्य रोकिने छैन ।

(७) लिलाम गर्दा पञ्चकिर्ते मोलमा कसैले सकार नगरे अर्का एकपटक लिलाम बढाबढ गरी लिलाम बिक्री गर्नु पर्छ । यसरी दोस्रो पटक लिलाम बढाबढ हुँदा समेत कसैले सकार नगरेमा दुनियाँको बिगोको हकमा पञ्चकिर्ते मोलमा निवेदकले समेत सकार गर्न नचाहेमा अर्का चोटि लिलाम गराइ रहनपर्दैन । तत्सम्बन्धी निवेदन तामेलीमा राखी

दिनुपर्छ । तर सरकारी बिगो दण्ड, जरिबानाको हकमा लिलाम बढाबढ गराइ जतिमा सकार भएपनि लिलाम टुङ्ग्याई बाँकी लगत कानूनबमोजिम गर्नुपर्छ ।

^{६५}(७क) उपनियम (७) बमोजिम लिलाम हुँदा अन्तिम बोलवालाले बोल अङ्कको दश प्रतिशत रकम तुरुन्त बुझाउनु पर्नेछ र बाँकी रकम बुझाउन निजलाई सात दिनको समय दिइनेछ । सात दिनभित्र निजले बोल अङ्कको बाँकी रकम नबुझाएमा पहिले बुझाएको दश प्रतिशत रकम जफत गरी पुनः लिलामीको कारबाही गरिनेछ ।

(८) लिलाम बिक्री गर्दा बाँकी असुल गर्न अदालतले आवश्यक ठानेको जति सम्पत्ति मात्र लिलाम गरिनेछ ।

(९) लिलाम बिक्रीबाट आएको असुल गर्नु पर्नेभन्दा बढी रकम बाँकीवालालाई फिर्ता गर्नुपर्छ । फिर्ता लिन आउन सूचना गरेको एक वर्षसम्म फिर्ता लिन नआए त्यस्तो रकम सर्वसञ्चित कोषमा दाखिल गर्नुपर्छ । पछि फिर्ता पाउने छैन ।

(१०) लिलाम बिक्री भएकोमा सकार गर्नेलाई अदालतबाट चलन पूर्जी दिई चलन चलाई दिनुपर्छ ।

(११) यस नियम अन्तर्गत लिलामको कारबाई प्रारम्भ भएकोमा बाँकीवाला व्यक्तिले बुझाउनुपर्ने रकम अन्तिम डाँक सकार नभएसम्ममा बुझाउन ल्याए उक्त रकम बुझी लिई लिलामको कारबाई तामेलीमा राखी दिनुपर्छ ।

७६. लिलाम उपरको उजुरी: तहसिलदारले फैसला वा आदेशबमोजिम रोक्का भएको जायजात लिलाम गरेको कारबाई उपर पर्न आएको उजुरी न्यायाधीश समक्ष पेश गरी भएको आदेशबमोजिम गर्नुपर्छ ।

७७. बिगो भराउँदा र चलन चलाउँदाको अतिरिक्त खर्च: बिगो भराउँदा वा चलन चलाउदाको अतिरिक्त खर्च पक्षले चाहेमा व्यहोर्न सक्नेछ ।

७८. यथास्थितिमा राख्ने: चलन चलाई तथा बिगो भरिभराउको लागि निवेदन परेपछि चलन चलाउन वा बिगो भरिभराउ गर्न पर्ने चल, अचल सम्पत्ति भत्काउन, बिगार्न, हटाउन र त्यसमा कुनै निर्माण कार्य नगरी उक्त कार्य पूरा नभएसम्म यथास्थितिमा राख्ने गरी न्यायाधीशले सम्बन्धित व्यक्तिका नाउँमा आदेश दिन सक्नेछ ।

^{६५} तेस्रो संशोधनद्वारा संशोधित ।

^{६६}७८क.निवेदनबाट कारबाही गर्ने: (१) फैसला कार्यान्वयनको अवस्थामा रहेको कुनै मुद्दासँग सम्बन्धित चल वा अचल सम्पत्तिको हक कुनै किसिमबाट हस्तान्तरण गरिएको भएमा र मुद्दाका पक्षले निवेदन दिएमा अदालतले त्यस्तो सम्पत्ति लेनदेन गर्ने व्यक्तिलाई सात दिने म्याद जारी गरी बुझी सोही मिसिलबाट कारबाही र किनारा गर्न सक्नेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम परेको निवेदन उपर कारबाही र किनारा गर्ने कार्य न्यायाधीशको इजलासबाट हुनेछ ।

^{६७}७८ख.अंश छुट्याई दिने कार्यविधि: (१) मुलुकी ऐन, दण्ड सजायको महलको ४६ नं. को देहाय (१८) बमोजिम प्रतिवादी अंशियारहरूले आफ्नो अंश छुट्याई लिन सोही दण्ड सजायको महलको ४६ नं. को देहाय (१) बमोजिमको म्यादभित्र दरखास्त दिएमा पहिले अंशबन्डा लाग्ने भनी फैसला भएको सम्पत्तिमध्ये कुनै सम्पत्ति बेचबिखन आदि कुनै व्यहोराले हक हस्तान्तरण भए नभएको, अंशियार सङ्ख्या घटबढ भए नभएको सम्बन्धमा कुनै जिकिर भए लिखित जवाफ पेश गर्न सात दिनको समय दिई अन्य अंशबन्डा हुन बाक्की देखिएका सबै अंशियारहरूलाई झिकाई दुवै थरीको कुरा बुझ्दा पहिले तायदाती फाँटवारीमा उल्लेख भएबमोजिमको सम्पत्तिमा घटीबढी नभएको र अंशियार सङ्ख्या समेत घटबढ नभएको देखिएमा कानूनको रीत पुन्याई कानूनबमोजिम लाग्ने कोर्ट फी असुल गरी अंश छुट्याई दिनुपर्छ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम बुझ्दा अंशियार सङ्ख्या घटबढ भएको वा पहिले तायदाती फाँटवारीमा परेको बन्डा लाग्ने ठहर फैसला भएको सम्पत्तिमा घटबढ भएको देखिन आएमा सोही मिसिलबाटै अंशियार सङ्ख्या र बन्डा लाग्ने सम्पत्ति यकिन गरी कानूनको रीत पुन्याई अंशबन्डा गरिदिनुपर्छ ।

(३) उपनियम (२) बमोजिम अंशबन्डा लाग्ने सम्पत्ति वा अंशियार सङ्ख्या यकिन गर्नुपर्ने हुन आएमा तहसिलदारले निर्णयका लागि न्यायाधीश समक्ष पेश गरी भएका निर्णय आदेशबमोजिम गर्नुपर्छ ।

(४) उपनियम (२) वा (३) बमोजिमको कारबाही गर्दा सद्दे कीर्ते वा जालसाजी जस्ता कुराको प्रश्न उठेमा सोही मिसिलबाटै अदालती बन्दोबस्तको महलको ७८ नं. समेतको प्रक्रिया पूरा गरी निर्णय आदेश गर्नुपर्नेछ ।

६६ पाँचौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।

६७ चौथो संशोधनद्वारा थप ।

७९. चलन चलाउने सूचना: फैसलाबमोजिम चलन चलाई पाउँ भनी निवेदन परेपछि फलानो मितिमा चलन चलाउने डोर खटी आउँदैछ, सोभन्दा अगावै घर वा जग्गा खाली गरी दिनुहोला भनी विपक्षीका नाउँमा र त्यस्तो सम्पत्ति मुद्दाका पक्ष बाहेक उनाउ व्यक्तिको भोग कब्जामा रहेछ भने त्यस्ता व्यक्तिलाई पनि सूचना दिनुपर्छ र सूचनामा तोकिएको दिनमा गई कानूनबमोजिम चलन चलाउने काम गरी दिनुपर्छ ।

८०. नगद तथा जिन्सी फिर्ता दिने: फैसलाले फिर्ता पाउने भएको धरौटी, दण्ड, जरिवाना, कोर्ट फी, रोक्का वा कब्जा रहेको सर्वस्व जायजात, जिन्सी धरौटी कुनै सम्पत्ति वा सो लिलाम बिक्री भै रहेको नगद फिर्ता लिन फैसला अन्तिम भएको एक वर्षभित्र त्यस्तो फिर्ता पाउन सक्ने व्यक्ति आएन भने धरौटीमा रहेको रकम र लिलाम गर्नु पर्ने चलअचल सम्पत्ति लिलाम गरी आएको रकम समेत सदर स्याहा गर्नुपर्छ । मुलुकी ऐन, दण्ड सजायको महलको ५१ नं. को म्यादभित्र फिर्ता लिन आए सदर स्याहा गरिएको रकम निकासालिई फिर्ता दिनुपर्छ ।

६८ ८०क. फैसला कार्यान्वयन गर्न बाधा नपर्ने: कुनै मुद्दामा ऐनको दफा ११ र १२ अन्तर्गत पुनरावलोकन गरी हेरी पाउ“ वा दोहोर्ष्याई पाउ“ भन्ने निवेदन परी मुद्दा चलिरहेको भए तापनि पुनरावेदन तहको अदालतले अन्यथा आदेश दिएकोमा बाहेक सोही कारणले मात्र त्यस्तो मुद्दामा भएको फैसलाबमोजिम फैसला कार्यान्वयन गर्न बाधा पर्ने छैन ।

६९ ८०ख. मेलमिलापमा पठाउन सकिने: फैसला कार्यान्वयनको लागि पर्न आएका निवेदनको विषयमा मेलमिलाप प्रक्रिया अपनाउन पक्षहरूले लिखित सहमति जनाएमा तहसिलदारले त्यस्ता निवेदनहरू अदालतका मेलमिलापकर्ताको सूचीमा सूचीकृत भएका व्यक्ति वा संस्था समक्ष मेलमिलापको लागि बढीमा पैतालीस दिनको समय दिई पठाउन सक्नेछ ।

७० ८०ग. मिलापत्र गराउन सक्ने: (१) नियम ८०ख. बमोजिम पक्षहरूका बीच मेलमिलाप भई मिलापत्र गर्न मञ्जुर भएमा मेलमिलापकर्ताले सोही व्यहोराको मिलापत्रको दरखास्त र मिलापत्रको कागज तयार गरी वा गर्न लगाइ तहसिलदार समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम प्राप्त दरखास्त बमोजिम तहसिलदारले प्रचलित कानून बमोजिम मिलापत्र गराउनु पर्नेछ । मिलापत्र गराएकोमा मिलापत्रको कागजमा उल्लिखित विगोमा प्रचलित कानून बमोजिम लाग्ने दस्तुर असुल गरिनेछ ।

६८ पहिलो संशोधनद्वारा थप ।

६९ आठौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

७० आठौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

(३) मिलापत्रको दरखास्त तयार गर्ने प्रयोजनको लागि पक्षहरूले अनुरोध गरेमा तहसिलदारले वैतनिक कानून व्यवसायीबाट मिलापत्रको दरखास्त लेखाई दिन सक्नेछ ।

परिच्छेद - १२

टिपोट किताब र तायदाती फारामसम्बन्धी व्यवस्था

८१. मुद्दाको टिपोट किताब खडा गर्नु: (१) न्यायाधीश समक्ष निर्णय वा किनाराको लागि कुनै मुद्दा पेश गर्नुभन्दा अगावै सो मुद्दाको मिसिल रहेको फाँटका फाँटवालाले उपनियम (२) बमोजिमको टिपोट किताब खडा गर्नुपर्छ र सो टिपोट किताबमा लेखिएका कुराहरू मिसिलमा भिडाई सेस्तेदारले जाँच गर्नुपर्छ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम खडा गरिने प्रत्येक टिपोट किताबमा सबैभन्दा पहिले मुद्दाको किसिम र दर्ताको साल नम्बर लेखी त्यसपछि मिसिल सामेल रहेका सबै कागजपत्रको साल मितिको क्रमबाट अधिपछि छुट्याई फिहरिस्त लेखी यो फिहरिस्तमा लेखिएको प्रत्येक कागजपत्रको अगाडि () कोष्ठ चिन्ह दिएर सो कोष्ठमा कागजपत्रको जुन पृष्ठ सङ्ख्या मिसिलमा जनिएकोछ सो सङ्ख्या लेख्नु पर्छ ।

(३) उपनियम (२) बमोजिमको कुराहरू लेखि सकेपछि साल मितिको क्रमसँग फिरादपत्र, उजुरी वा निवेदनपत्र र प्रतिउत्तरपत्र वा प्रतिवादीको बयान, साक्षी सरजमिन, विशेषज्ञको बकपत्र र अन्य मुख्य कागजपत्रहरूको सारांश लेखी पेश भएका सबै सबुद प्रमाणहरूको सरोकार लायकका अंशहरूको उतार गरी त्यसपछि सो मुद्दामा मुख नमिलेको मुख्य ठहराउनुपर्ने कुरा लेख्नुपर्छ ।

(४) उपनियम (२) र (३) बमोजिम टिपोट किताबमा सारांश उतार गर्दा मिसिलमा रहेको कागजपत्रबाट जुन खास खास कुरालाई लिएर लेखिएको छ ती कुराहरू भएका हरामुनि रातो मसीले धर्का तान्नुपर्छ र टिपोट किताबमा पनि प्रकरण छुट्याई ठाउँठाउँमा आवश्यकतानुसार सिलसिला नम्बर हाल्नुपर्छ ।

(५) उपनियम (१), (२) र (३) मा जसुकै लेखिएको भए तापनि काम फछ्र्यौटको दृष्टिबाट आवश्यक सम्झेमा न्यायाधीशले सर्वस्वसहित जन्मकैद वा जन्म कैदको सजाय हुन सक्ने साधक जाहेर हुने मुद्दा वा डाँका मुद्दाहरूमा बाहेक खास खास किसिमका मुद्दाहरूमा टिपोट किताबको अभावमा पनि मिसिल हेरी मुद्दा छिन्न सक्ने व्यवस्था न्यायाधीशले मिलाउन सक्नेछ र सोबमोजिम कुनै मुद्दा छिनिएको रहेछ भने सो

मुद्दामा पुनरावेदन परी वा साधक गरी मिसिल पठाउनुपर्ने भएमा सो मिसिलको टिपोट किताब समेत बनाइ पठाउनुपर्छ ।

(६) माथिका उपनियमहरूबमोजिम तयार भएका टिपोट किताबमा परेको केही व्यहोरा थपघट वा हेरफेर गर्न आवश्यक देखेमा न्यायाधीशले सो समेत गरी आफ्नो निस्सा लगाउनुपर्छ ।

८२. टिपोट किताबमा व्यक्तिगत राय लेख्न नहुने: यस नियमबमोजिम फाँटवाला वा सेस्तेदारले पेश गर्ने टिपोटमा निजहरूले आफ्नो व्यक्तिगत राय वा मुद्दामा प्रभाव गर्ने कुनै कुरा लेख्नु हुँदैन र न्यायाधीशले त्यस्तो टिपोटलाई आफ्नो सहूलियतका लागि सम्म उपयोग गर्नुहुन्छ । त्यसैमा भरपरि आफूले मिसिल नहेरी फैसला वा आदेश गर्नु हुँदैन ।

८३. तायदाती फाराम खडा गर्ने: (१) न्यायाधीशसमक्ष निर्णय वा किनारा गर्नका लागि पेश हुने प्रत्येक मुद्दाको मिसिलको मुख्य मुख्य कागजको सूचीपत्र तयार गरी मिसिल साथ राख्नुपर्छ । त्यस्तो सूचीपत्रमा टिपोट भएको कुरा पनि जनाउनुपर्छ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम सूचीपत्र तयार गर्ने कर्तव्य सो मिसिल रहेका फाँटको फाँटवालाको हुनेछ र सेस्तेदारले त्यसको जाँच गर्नुपर्छ ।

परिच्छेद - १३

विविध व्यवस्था

८४. पुनरावेदन दर्ता: सुरु फैसला वा अन्तिम आदेश उपरको पुनरावेदनपत्र सो फैसला वा आदेश गर्ने अदालत मार्फत पनि दर्ता गर्न सकिनेछ ।

८५. तारिख सारी काम गरिदिन हुने: मुलुकी ऐन, अदालती बन्दोबस्तको महलको ९२ नं. बमोजिम दाबी प्रमाणित गर्न सकिदैन भन्ने निवेदन साथ कागज गर्न आएमा वा दुबै पक्ष मिली मिलापत्र गराइ पाउँ भन्न आएमा पछिको तारिख रहेछ भने पनि त्यसलाई अगाडि सारी सो काम गरी दिन हुन्छ ।

^{७१}८५क.सम्बन्ध विच्छेद हुने निर्णय गर्दा अंश भराई दिने कार्यविधि: (१) मुलुकी ऐन, लोग्ने स्वास्नीका महलको ४क. नं. बमोजिम लोग्ने स्वास्नीकाबीच सम्बन्ध विच्छेद हुने देखिएमा अदालतले निजहरूबीच अंशबन्डा गर्न लगाउदा अदालती बन्दोबस्तको महलको १३३ नं. बमोजिम दुबै पक्षबाट अंशियारहरूको सङ्ख्या, नाम, थर, वतन, खुलाइ कागज

^{७१} चौथो संशोधनद्वारा थप ।

गराइ वादी प्रतिवादी बाहेक पनि अन्य अंशबन्डा हुन बाँकी अंशियार खुलन आएमा निजहरूलाई अदालती बन्दोबस्तको महलको १३९ नं. बमोजिम झिकाई बुझी प्रतिवादी सरह तारेखमा राखी त्यसै मुद्दाबाट अंश दिलाई दिने सम्बन्धमा कानूनबमोजिम कारबाही किनारा गर्नुपर्छ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम अंश भराउनेसम्बन्धी कारबाही गर्दा मुलुकी ऐन, अंशबन्डाको महलबमोजिम सगोलको अंशियारहरूबाट तायदाती फाँटवारी पेश गर्न लगाउनु पर्छ ।

(३) स्वास्नीमानिस वादी भै दायर भएको सम्बन्ध विच्छेद गरी पाउँ भन्ने मुद्दामा वादी पक्षले जीविकाको निमित्त मासिक खर्च वा अंशतर्फ दाबी छाडी मिलापत्र गर्न चाहेमा निजको मञ्जुरीले जीविकाको निमित्त मासिक खर्च वा अंश नलिने गरी मिलापत्र गर्न वा जीविकाको निमित्त मासिक खर्च वा अंशतर्फको दाबी छाडी सम्बन्ध विच्छेद तर्फ मात्र उपचार खोजेमा सम्बन्ध विच्छेद तर्फ मात्र बोली निर्णय गर्न बाधा पर्ने छैन ।

(४) उपनियम (१) बमोजिम अंशबन्डा गर्न लगाउदा कोर्ट फी ऐन, २०१७ बमोजिम वादीबाट कोर्ट फी असुल गरी पछि प्रतिवादीबाट वादीलाई भराई दिनुपर्नेछ ।

^{७२} ८५ ख. समय तालिका निर्धारण गर्ने: (१) कुनै मुद्दा अदालतमा दायर भएपछि सो मुद्दामा अभियुक्त वा प्रतिवादीका नाममा वारेण्ट, म्यादी पूर्जा, समाव्हान, ईतलायनामा, म्याद वा सूचना जारी गर्ने, तामेल हुने, प्रतिवादी चुक्ता हुने, प्रारम्भिक सुनुवाइ हुने, साक्षी प्रमाण बुझ्ने, फैसला हुने समेतका समयको अन्दाज गरी मुद्दै पिच्छे कार्यतालिका निर्धारण गरी मिसिल सामेल राख्नु पर्छ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम निर्धारित कार्यतालिकाबमोजिम कुनै काम सम्पन्न हुन सकेको रहेनछ भने सोको कारण खोली अर्को कार्यतालिका बनाइ पहिलेको कार्यतालिकासंगै मिसिल सामेल राख्नुपर्छ ।

(३) अदालतको कार्यतालिका निर्धारण गर्दा मुद्दाका पक्षहरूको कुनै प्रतिक्रिया भए सो समेत विचार गरी निर्धारण गर्नु पर्छ ।

८६. असुल तहसिलसम्बन्धी काममा न्यायाधीशको उत्तरदायित्व: (१) अदालतको फैसलाले लागेको दण्ड, जरिवाना र कैदको लगत दुरुस्त राख्न लगाउने र सोही लगतबमोजिम असुल तहसिल गराउने अन्तिम जिम्मेवारी न्यायाधीशको हुनेछ ।

^{७२} चौथो संशोधनद्वारा थप ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम असुल तहसिल गराइ बाँकी वक्यौता छ्यौट गरे नगरेको कुरा निरीक्षण प्रतिवेदनमा दर्शाइनेछ ।

८७. बाँकी वक्यौता बुझाउन आएमा प्रतिशत छुट पाउने: (१) अदालतको फैसला बमोजिम लागेको दण्ड, जरिवाना, सरकारी बिगो आदि बाँकी वक्यौता बुझाउन अदालतले समय समयमा सूचना जारी गर्नुपर्छ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम सूचना जारी भएको मितिले एक महिनाभित्र सम्बन्धित व्यक्तिले त्यस्तो बाँकी वक्यौताको रकम बुझाउन ल्याएमा सो रकमको ^{७३}पन्ध्र प्रतिशत, दुई महिनाभित्र बुझाउन ल्याएमा ^{७४}तेह प्रतिशत, तीन महिनाभित्र बुझाउन ल्याएमा ^{७५}एघार प्रतिशत, चार महिनाभित्र बुझाउन ल्याएमा ^{७६}नौ प्रतिशत, पाँच महिनाभित्र बुझाउन ल्याएमा ^{७७}सात प्रतिशत र छ महिनाभित्र बुझाउन ल्याएमा ^{७८}पाँच प्रतिशत छुट दिइनेछ ।

८८. काम कारबाई बदर नहुने: यस नियमावलीबमोजिमको काम कारबाईको सिलसिलामा सम्बन्धित गाउँ विकास समिति वा नगरपालिकाको सदस्य वा प्रतिनिधि राख्न पर्नेमा निजको उपस्थितिको लागि लिखित सूचना दिँदा पनि सदस्य वा प्रतिनिधि उपस्थित हुन नआएमा वा नपठाएमा अरू कुराको रीत पुगेको भए त्यस्तो सदस्य वा प्रतिनिधि उपस्थित नभएको भन्ने आधारमा मात्र सो काम कारबाई बदर हुनेछैन ।

८९. लगत भिडाउने: अदालतमा कुनै लिखत दर्ता गर्न ल्याउने पक्ष वा निजको वारिसको नाउमा अदालतबाट लागेको कैद, दण्ड, जरिवाना, दशाफैद, आदेशले बाँकी रहेको कोर्ट फी र सरकारी बिगो बाँकी छ, छैन सो सम्बन्धमा तहसिल शाखाले हेरी भिडाई सो दर्ता गर्न ल्याएको लिखतको पीठमा लेखी प्रमाणित गरी दिनुपर्छ ।

९०. दसीको माल वस्तु जिम्मा दिन सक्ने: अभियोगपत्रसाथ दाखिल भएका दसीका मालवस्तुको परिमाण र प्रकृतिको कारणबाट अदालतको हाताभित्र उपयुक्त स्थानाभावले सुरक्षित राख्न नसकिने अवस्थाको भए त्यस्तो मालवस्तु अदालतले खोजेका बखत दाखिल गर्ने गरी अर्को देश नभएसम्मका लागि सुरक्षापूर्वक राख्न सम्बन्धित निकायमा जिम्मा दिन सकिनेछ ।

^{७३} आठौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।
^{७४} आठौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।
^{७५} आठौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।
^{७६} आठौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।
^{७७} आठौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।
^{७८} आठौँ संशोधनद्वारा संशोधित ।

७९१०क. रोक्का भएका वा दसीमा प्राप्त भएका मालसामान फिर्ता वा लिलाम गर्ने कार्यविधि: (१)

फौजदारी मुद्दामा दसी स्वरूप प्राप्त हुन आएका जफत गर्नु पर्ने दावी नभएका र मालसामानको स्वामित्व सम्बन्धमा पनि विवाद नरहेको अवस्थाका मालसामान सम्बन्धित मालधनीले मुद्दा किनारा हुनु अगावै फिर्ता पाउन निवेदन गरेमा अदालतले त्यस्ता मालसामान मालधनीलाई फिर्ता दिन सक्नेछ ।

(२) उपनियम (१) बमोजिम मुद्दा दायर भएको एक महिनाभित्र धनीले मालसामान फिर्ता नलगेमा अदालतले सम्बन्धित प्रहरीमार्फत मालधनीलाई मालसामान फिर्ता लैजान सूचना गर्नेछ ।

(३) उपनियम (२) बमोजिम सूचना पाएको एक महिनाभित्र मालसामान फिर्ता नलगेमा मुद्दा अन्तिम किनारा नहुँदासम्म त्यसै राख्दा खिया लागी, टुटी फुटी, सडिगली वा अन्य कुनै परिबन्दबाट नोक्सान हुन जाने देखिएमा त्यस्तो मालसामानको उपनियम (४) बमोजिमको समितिबाट मूल्याङ्कन गराइ मालसामान लिलाम गर्नु पर्नेछ ।

(४) उपनियम (३) को प्रयोजनको लागि देहाय बमोजिमको मूल्याङ्कन समिति रहनेछ:

(क)	सम्बन्धित अदालतको श्रेस्तेदार	–अध्यक्ष
(ख)	कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालयको अधिकृत स्तरको प्रतिनिधि	–सदस्य
(ग)	जिल्ला सरकारी वकील कार्यालयले तोकेको अधिकृत स्तरको प्रतिनिधि	–सदस्य
(घ)	जिल्ला न्यायाधीशले तोकेको सम्बन्धित विषयको विशेषज्ञ	– सदस्य
(ङ)	सम्बन्धित अदालतको तहसिलदार	– सदस्य–सचिव

(५) उपनियम (४) बमोजिमको समितिमा सम्बन्धित विषयको ज्ञान भएका अन्य व्यक्तिलाई पनि समितिले आवश्यकतानुसार आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

(६) उपनियम (४) बमोजिमको समितिले मूल्य कायम गर्दा देहायका कुरामा विचार गर्नु पर्नेछः–

७९ आठौं संशोधनद्वारा संशोधित ।

- (क) बजारमा प्रचलित मूल्य,
- (ख) सम्बन्धित मुद्दामा उल्लेख भएको वा हास भएको मूल्य,
- (ग) मालसामानको हालको अवस्था, उपयोगिता, सेवाआयु, हास कट्टी, अवशेष मूल्य,
- (घ) मोडल, बनेको साल र मोडल आउटडेटेडको अवस्था ।

(७) भन्सार नतिरेका मालसामानको मूल्य कायम गर्दा भन्सार महसूल तथा प्रचलित कानून बमोजिम कर समेत समावेश गरी सो रकममा समेत हास कट्टी गर्नु पर्नेछ ।

(८) उपनियम (४) बमोजिमको समितिबाट मूल्याङ्कन भएको मालसामान लिलाम गर्नको लागि मालसामानको विवरण, न्यूनतम मूल्याङ्कन रकम, लिलाम हुने स्थान, समय र मिति, लिलाम बोल्नु अघि न्यूनतम मूल्यको दश प्रतिशत रकम धरौटी राख्नु पर्ने कुरा र फाराम दस्तुरको रकम खुलाइ घटीमा पन्ध्र दिनको समय दिई राष्ट्रियस्तरको दैनिक पत्रिकामा सूचना प्रकाशन गरी लिलाम गर्नु पर्नेछ ।

(९) उपनियम (८) बमोजिम प्रकाशित सूचनामा कसैको दरखास्त नपरी वा परेर पनि लिलाम हुन नसकेमा घटीमा सात दिनको समय दिई पुनः एकपटक उपनियम (८) बमोजिम सूचना प्रकाशन गरी लिलाम गर्नु पर्नेछ ।

(१०) यस नियम बमोजिम लिलाम हुन नसके वा मालधनीले फिर्ता नलगेमा न्यायाधीशको अनुमति लिई जिल्ला प्रशासन कार्यालय, कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालय, जिल्ला सरकारी वकील कार्यालय, जिल्ला प्रहरी कार्यालय र स्थानीय निकायले तोकेका आ-आफना कार्यालयका प्रतिनिधिहरूको रोहवरमा तहसिलदारले वार्ताद्वारा कायम हुने मूल्यमा सिधै बिक्री गर्न सक्नेछ ।

(११) लिलाम बिक्री गरी आएको रकम धरौटी खातामा आम्दानी बाँधी राखी मुद्दा किनारा हुँदा ठहरे बमोजिम गर्नु पर्नेछ ।

(१२) यस नियम बमोजिम लिलाम वा बिक्री भएका सवारी साधन वा दर्ता गर्नु पर्ने मेशीनरी सामान लिलाम सकार वा खरिद गर्ने व्यक्तिको नाममा दर्ता गर्न सम्बन्धित निकायमा लेखी पठाउनु पर्नेछ ।

५०१०ख. जफत हुने मालसामान लिलाम गर्ने कार्यविधि: (१) अदालतको अन्तिम फैसलाले जफत हुने ठहरेका मालसामान लिलामको मूल्याङ्कन गर्नका लागि देहाय बमोजिमको समिति रहनेछः-

(क)	श्रेस्तेदार	- अध्यक्ष
(ख)	जिल्ला सरकारी वकील कार्यालयको प्रतिनिधि	- सदस्य
(ग)	कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालयको प्रतिनिधि	- सदस्य
(घ)	स्थानीय निकायको प्रतिनिधि	- सदस्य
(ङ)	तहसिलदार	- सदस्य-सचिव

(२) उपनियम (१) बमोजिमको समितिमा सम्बन्धित विषयको ज्ञान भएका अन्य व्यक्तिलाई समेत समितिले आवश्यकतानुसार आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

(३) अदालतको अन्तिम फैसलाले जफत हुने ठहरेका मालसामान उपनियम (१) बमोजिमको समितिले लिलामको लागि सूचना प्रकाशन गर्दा मालसामानको विवरण, न्यूनतम मूल्य, लिलाम हुने स्थान, समय र मिति तथा न्यूनतम मूल्यको दश प्रतिशत धरौंटी राख्नु पर्ने कुरा समेत खुलाइ बढीमा पन्ध्र दिनको समय तोकी अदालत, जिल्ला प्रशासन कार्यालय, जिल्ला विकास समिति, मालपोत कार्यालय, जिल्ला प्रहरी कार्यालय र स्थानीय निकायमा समेत सूचना टाँस गरी लिलाम गर्नु पर्नेछ ।

(४) उपनियम (३) बमोजिम प्रकाशित सूचनामा कसैको दरखास्त नपरी वा परेर पनि न्यूनतम मूल्यमा लिलाम हुन नसकेमा घटीमा सात दिनको समय दिई पुनः एकपटक उपनियम (३) बमोजिम सूचना प्रकाशन गरी लिलाम गर्नु पर्नेछ ।

(५) उपनियम (३) र (४) बमोजिम दुई पटकसम्म लिलाम गर्दा पनि लिलाम हुन नसकेमा अदालतको लागि प्रयोगमा आउने मालसामान भए सर्वोच्च अदालतको अनुमति लिई अदालतको नाममा दर्ता गर्न वा न्यायाधीशको अनुमति लिई जिल्ला प्रशासन कार्यालय, कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालय, सरकारी वकील कार्यालय, जिल्ला प्रहरी कार्यालय र स्थानीय निकायको प्रतिनिधिहरूको रोहवरमा तहसिलदारले मालसामान वार्ताद्वारा कायम हुने मूल्यमा सिधै बिक्री गर्न सक्नेछ ।

(६) उपनियम (५) बमोजिम बिक्री हुन नसकेका प्रयोगमा आउन नसक्ने मालसामान जिल्ला प्रशासन कार्यालय, कोष तथा लेखा नियन्त्रक कार्यालय, सरकारी वकील कार्यालय र स्थानीय निकायका प्रतिनिधिहरूको रोहबरमा तहसिलदारले मुचुल्का खडा गरी सार्वजनिक रूपमा सडाउने, जलाउने वा अन्य प्रकारले नष्ट गर्ने वा हटाउने काम गर्न सक्नेछ ।

^{५१}१०ग. विशेष प्रकृतिका मालसामानको व्यवस्थापन: (१) यस नियममा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि दशीको रूपमा आएका प्रचलित कानून बमोजिम लिलाम गर्न नमिल्ने वन्यजन्तुको आखेटोपहार, रक्तचन्दन, यार्सागुम्बा वा अन्य विभिन्न जडिबुटीहरू तथा वन पैदावार मुद्दा चल्दैका अवस्थामा वा मुद्दा फैसला भई अन्तिम हुन बाँकी रहेतापनि सडी गली वा अन्य कुनै तरिकाले नष्ट भई जाने अवस्था भएमा त्यस्ता मालसामानको हकमा अदालतबाट निर्णय भए बमोजिम व्यवस्थापन गरिनेछ ।

(२) उपनियम (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि अदालतमा पेश हुन आएका दशीका मालसामान ऐतिहासिक वा पुरातात्विक वा राष्ट्रिय महत्वका हुन् भन्ने अदालतलाई लागेमा अदालतको निर्णय वा इजलासको आदेश बमोजिम त्यस्ता मालसामानको प्रकृति अनुसार राष्ट्रिय पुस्तकालय वा राष्ट्रिय संग्रहालय वा राष्ट्रिय अभिलेखालयमा वा अन्य सम्बन्धित सरकारी निकायमा राष्ट्रिय सम्पत्तिको रूपमा राख्न पठाइनेछ ।

११. मिसिलसम्बन्धी जानकारी दिने: कुनै चल्ती वा छिनुवा मिसिलसम्बन्धी कुनै कुराको सामान्य जानकारी पाउन पक्ष वा कानून व्यवसायीले माग गरेमा सम्बन्धित फाँटवाला वा अभिलेख संरक्षकले स्त्रेस्तेदारको अनुमति लिई जानकारी दिनुपर्नेछ ।

१२. नक्कल निरीक्षण र जानकारीको दस्तुर नलाग्ने: यस नियमावलीमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि असमर्थ पक्षको वैतनिक वकील, सरकारी कार्यालय वा सरकारी कामको लागि सरकारी वकीलले टिपोट किताब वा अरू कुनै कागजपत्रको नक्कल सार्दा वा निरीक्षण गर्दा वा कुनै मिसिल सम्बन्धित जानकारी लिँदा कुनै दस्तुर लाग्ने छैन ।

^{५२}१२क. काम कारबाहीको प्रतिवेदन: (१) अदालतले प्रत्येक न्यायाधीशले छिनेका मुद्दाहरू, अदालतमा दायर रहेका र छिन्न बाँकी मुद्दाहरूको विवरण सहितको मासिक प्रतिवेदन

^{५१} आठौँ संशोधनद्वारा थप ।

^{५२} पहिलो संशोधनद्वारा थप ।

अर्को महिनाको मसान्तभिन्न न्यायपरिषद् सचिवालय, सम्बन्धित पुनरावेदन अदालत एवं सर्वोच्च अदालतमा पठाउनु पर्दछ ।

(२) आर्थिक वर्ष समाप्त भएपछि श्रावण पन्ध्र गतेभिन्न अदालतले देहायका कुराहरू खुलाइ न्यायपरिषद् सचिवालय, सम्बन्धित पुनरावेदन अदालत र सर्वोच्च अदालतमा वार्षिक प्रतिवेदन पठाउनु पर्दछ:

- (क) न्यायाधीशको नाम, थर, योग्यता, उमेर र सो अदालतमा काम गरेको अवधि तथा प्रतिवेदन अवधिभरमा निजहरूको उपस्थिति र विदाको तथ्याङ्क र सो अवधिभिन्न गरेको कामको संक्षिप्त विवरण,
- (ख) अदालतमा काम गर्ने अधिकृतहरूको नामावली, पद र योग्यता,
- (ग) प्रतिवेदनको वर्ष र त्यसको अघिल्लो दुई वर्षभिन्न अदालतमा परेका छिनिएका र छिन्न बाँकी मुद्दाको तुलनात्मक विवरण,
- (घ) मुद्दा छिटो छरितो किसिमले टुङ्गिन जानेतर्फ प्रतिवेदन अवधिभर प्रगति भए नभएको व्यहोरा, त्यसको कारण र तत्सम्बन्धमा भएको कुनै सुझाव,
- (ङ) अदालतको सुधारको सम्बन्धमा अन्य सुझाव ।

(३) जिल्ला न्यायाधीश तथा अतिरिक्त न्यायाधीशले दैनिक रूपमा सम्पादन गरेको कार्यको दैनिक कार्यविवरण अद्यावधिक राख्नु पर्नेछ । यसरी राखिएको विवरण प्रत्येक महिनामा जिल्ला न्यायाधीशले आफ्नो हकमा समेत प्रमाणित गरी न्यायपरिषद् सचिवालय एवं सर्वोच्च अदालतमा पठाउनु पर्नेछ ।

^{८३} **१२ख.दण्ड जरिवानाको लगत पठाउने:** अदालतको फैसलाले लागेको कैद र जरिवानाको लगत उतार र असुली विवरण मासिक प्रतिवेदन साथ सर्वोच्च अदालत र सम्बन्धित पुनरावेदन अदालतमा समेत पठाउनु पर्नेछ ।

^{८४} **१३. अदालतको काम कारबाही नियमित गर्ने:** अदालतमा रहेका मुद्दा मामिला, प्रशासन तथा फैसला कार्यान्वयन लगायतका काम कारबाही प्रचलित कानून तथा समय समयमा हुने माथिल्लो अदालतको निरीक्षणबमोजिम भए वा नभएको हेरी सो अनुसार गर्न निर्देशन दिने जिम्मेवारी जिल्ला न्यायाधीश र निजको अनुपस्थितिमा वरिष्ठतम न्यायाधीशको हुनेछ ।

^{८३} तेस्रो संशोधनद्वारा थप ।

^{८४} पहिलो संशोधनद्वारा संशोधित ।

^{८५}१३क.म्याद तामेलीको अभिलेख: (१) अदालतबाट जारी गरिएको म्यादहरूको अभिलेख प्रत्येक तामेलदार पिच्छे अलग अलग रूपमा देखिने गरी अनुसूची-१२ मा तोकिएको ढाँचामा राखी आवश्यक कारबाही गर्नु पर्नेछ ।

(२) ^{८६}

(३) ^{८७}

(४) कुनै व्यक्तिका नाममा तामेल गर्नुपर्ने म्याद सूचना सामेल गर्न आवश्यकता अनुसार पक्षको सहयोग लिन सकिनेछ र यसरी सहयोग मागेमा म्याद तामेलीमा आवश्यक सहयोग पुऱ्याउनु सम्बन्धित पक्षको कर्तव्य हुनेछ ।

^{८८}१३ख.मिसिलको आन्तरिक निरीक्षण गर्ने: न्यायाधीश वा सेस्तेदारले वा न्यायाधीशले तोकेको अधिकृतद्वारा वर्षमा कम्तीमा दुई पटक अनुसूची-११ मा तोकिएको ढाँचामा मिसिलको आन्तरिक निरीक्षण गर्नु पर्नेछ ।

१४. अधिकार प्रत्यायोजन: (१) कानूनद्वारा जिल्ला न्यायाधीशले नै सम्पादन गर्नुपर्ने भनी किटान भएका अधिकारहरू बाहेक अदालतको कुनै काम कारबाईसम्बन्धी अन्य अधिकारहरू जिल्ला न्यायाधीशले कुनै न्यायाधीश वा सेस्तेदारलाई सुम्पन सक्नेछ ।

(२) कुनै खास कामको लागि तोकिएको कर्मचारीको अनुपस्थितिमा न्यायाधीशले सो काम अरु कुनै कर्मचारीबाट गराउन सक्नेछ ।

तर लेखाका दरबन्दीका कर्मचारीलाई सोही काममा मात्र लगाइनेछ ।

१५. पूर्ण बैठक: एकभन्दा बढी न्यायाधीश भएको अदालतमा न्यायाधीशले आवश्यक ठानेमा अदालतको नीतिसम्बन्धी कुराहरू, वार्षिक प्रतिवेदन, फाँट निरीक्षणसम्बन्धी प्रतिवेदन र अदालतलाई उपयोगी हुने अन्य समसामयिक विषयमा छलफल गर्न न्यायाधीशहरूको पूर्ण बैठक बोलाउन सक्नेछ ।

^{८९}१५क.वैतनिक कानून व्यवसायीको नियुक्ति, सेवाका शर्त र पारिश्रमिकसम्बन्धी व्यवस्था: (१) हरेक अदालतमा एउटा कानूनी सहायता शाखा रहनेछ । वैतनिक कानून व्यवसायीले सो शाखामा रही कार्य गर्नेछ ।

^{८५} पहिलो संशोधनद्वारा थप ।

^{८६} तेस्रो संशोधनद्वारा भिक्तिएको ।

^{८७} तेस्रो संशोधनद्वारा भिक्तिएको ।

^{८८} पहिलो संशोधनद्वारा थप ।

^{८९} चौथो संशोधनद्वारा थप ।

(२) वैतनिक कानून व्यवसायीको नियुक्ति गर्दा उपलब्ध भए सम्म अधिवक्ताहरूमध्येबाट गर्नुपर्छ । अधिवक्तामध्येबाट कसैको दरखास्त नपरेमा अधिवक्तालाई वैतनिक कानून व्यवसायीको रूपमा नियुक्त गर्न सकिनेछ । वैतनिक कानून व्यवसायीको नियुक्ति अदालतले निर्धारण गरेको प्रक्रियाबमोजिम स्वस्थ प्रतिस्पर्धाका आधारमा हुनेछ ।

(३) कानूनी सहायता प्राप्त गर्न नसकेका असहाय, अशक्त, नाबालक वा आर्थिक रूपमा विपन्न वा थुनुवा मानिस मुद्दाको पक्ष भएबाट कानूनी सहायता उपलब्ध गराउन आवश्यक छ भनी न्यायाधीश वा सेस्तेदारले तोकिएबमोजिमको मुद्दामा आवश्यक कानूनी लिखत तयार गर्ने, बहस पैरवी गर्ने जस्ता कानूनी सहायता पुऱ्याउनु वैतनिक कानून व्यवसायीको कर्तव्य हुनेछ ।

(४) कानून व्यवसायीले पालन गर्नुपर्ने सरहको आचरण वैतनिक कानून व्यवसायीले पनि पालन गर्नुपर्छ ।

(५) वैतनिक कानून व्यवसायीले नेपाल सरकारले तोकेबमोजिमको पारिश्रमिक र सुविधा पाउनेछ ।

(६) वैतनिक कानून व्यवसायीको पदावधि समान्यतया: एक वर्षको हुनेछ । निजलाई पुनः नियुक्त गर्न सकिनेछ ।

(७) देहायको अवस्थामा वैतनिक कानून व्यवसायी आफ्नो पदबाट मुक्त हुनेछ:-

(क) निजले दिएको राजीनामा जिल्ला न्यायाधीशबाट स्वीकृत भएमा, वा

(ख) निजलाई तोकिएको जिम्मेवारी इमान्दारीसाथ पूरा नगरेको वा बेइमानी वा लापर्वाही गरेको वा कानून व्यवसायीले पालन गर्नुपर्ने आचरणका कुनै कुरा उल्लङ्घन गरेको वा बिना सूचना अदालतमा अनुपस्थित रहने गरेको भनी जिल्ला न्यायाधीशले निजलाई पद मुक्त गर्ने निर्णय गरेमा, वा

(ग) निजको मृत्यु भएमा, वा

(घ) नेपाल कानून व्यवसायी परिषदबाट निजलाई कुनै प्रकारको सजाय भएमा, वा

(ङ) पदावधि समाप्त भएमा ।

(द) उपनियम (७) को खण्ड (ख) बमोजिमको निर्णय गर्नु अगाडि वैतनिक कानून व्यवसायीलाई सफाइ पेश गर्ने मनासिब मौका प्रदान गरिनेछ ।

(९) वैतनिक कानून व्यवसायीले आफूले गरेको काम कारबाहीको फेहरिस्त सहितको कार्य प्रगति विवरण, कानूनी सहायता उपलब्ध गराउने सम्बन्धमा देखा परेका कठिनाइ र कुनै सुझाव भए सो समेत खुलाइ प्रत्येक महिना अदालतमा प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्छ । यसरी प्रतिवेदन पेश हुन नआएमा निजले पाउने पारिश्रमिक भुक्तानी गर्नु हुँदैन ।

(१०) वैतनिक कानून व्यवसायीले प्रत्येक महिना बढीमा तीन दिन भैपरी आउने बिदा पाउँनेछ ।

तर त्यस्तो बिदा सञ्चित गरी अर्को महिनामा लिन पाइने छैन ।

(११) वैतनिक कानून व्यवसायीले आफ्नो पदबाट मुक्त भएपछि आफ्नो जिम्माका फाइल कागजात लगायतका अदालतका नगदी, जिन्सी आदि सेस्तेदारले तोकेको कर्मचारीलाई बुझाउनु पर्नेछ ।

९६. वैतनिक तथा अन्य कानून व्यवसायीको सहयोग लिन सकिने: (१) इजलासले आदेश दिएकोमा र असमर्थ पक्षले कानून व्यवसायीको सहायता उपलब्ध गराउनको लागि निवेदन दिएमा सेस्तेदारले कुनै पक्षका लागि निजको प्रतिनिधित्व गर्न वैतनिक कानून व्यवसायी नियुक्त गर्न सक्नेछ र यसरी नियुक्त कानून व्यवसायीले प्रतिनिधित्व गर्ने मुद्दामा छुट्टै वकालतनामा दिनुपर्ने छैन ।

(२) अदालतले कुनै मुद्दामा कुनै पक्षको प्रतिनिधित्व गरी दिन कुनै कानून व्यवसायीलाई अनुरोध गरेकोमा पनि कानून व्यवसायीको वकालतनामा आवश्यक पर्ने छैन र आवश्यक भएमा त्यस्तो कानून व्यवसायीलाई बिना कुनै शुल्क मिसिल अध्ययनको सुविधा पनि सेस्तेदारले मिलाई दिनुपर्छ ।

(३) उपनियम (२) बमोजिम कुनै कानून व्यवसायीले अदालतलाई सहयोग गरेको विवरण अदालतले आफ्नो प्रतिवेदनमा समावेश गर्नुपर्नेछ ।

९७. कानून व्यवसायीहरूको विवरण पठाउने: अदालतमा कानून व्यवसायीको रूपमा उपस्थित भै बहस पैरवी गरिरहेका कानून व्यवसायीहरूको नामावली प्रत्येक वर्ष चैत्र मसान्तभित्र सर्वोच्च अदालत र न्यायपरिषद्मा पठाउनुपर्छ । त्यस्तो नामावलीमा अदालतले देहायका कुराहरू खुलाउनुपर्छ:-

- (क) कहिलेदेखि कानून व्यवसायमा लागेको हो, र
(ख) पेशाप्रतिको रुची र इमान्दारीता कस्तो छ ?

१७क. अदालतका नियमित प्रयोगकर्ताको अभिलेख राख्ने: (१) अदालतको नियमित प्रयोगकर्ताहरूको परिचय स्पष्ट हुने गरी निजहरूको नाम, थर, वतन, बाबुको नाम, उमेर, शैक्षिक योग्यता, फोटो, निज कुनै कानून व्यवसायीको फर्ममा संलग्न रहेको भए त्यस्ता कानून व्यवसायीको फर्मको नाम, कानून व्यवसायीको नाम तथा स्तर(वरिष्ठ अधिवक्ता, अधिवक्ता, अभिवक्ता) समेतका विवरण खुलाइ सेस्तेदारले अभिलेख तयार गरी राख्नुपर्छ ।

स्पष्टीकरण: यस नियमको प्रयोजनका लागि “अदालतको नियमित प्रयोगकर्ता” भन्नाले लगाउ बाहेकका तीन वा सोभन्दा बढी भिन्न भिन्न मुद्दाका पक्षहरू भएको मुद्दामा वारिस बसेको वा बस्ने व्यक्तिलाई जनाउँछ ।

(२) अदालतका नियमित प्रयोगकर्ताका लागि सेस्तेदारले परिचयपत्र जारी गर्न सक्नेछ । यसरी जारी गरिएको परिचयपत्र स्पष्ट देखिने गरी साथमा राख्नु निजको कर्तव्य हुनेछ ।

(३) उपनियम (१) बमोजिम अभिलेखमा नदरिएको अदालतको नियमित प्रयोगकर्तालाई अदालतले अर्काको मुद्दामा वारिसको हैसियतले प्रतिनिधित्व गर्न नपाउने गरी निषेध गर्न सक्नेछ ।

(४) उपनियम (१) बमोजिमको अभिलेख सेस्तेदारले प्रत्येक छ/छ महिनामा अद्यावधिक गराइ राख्नुपर्छ ।

(५) उपनियम (१) बमोजिमको अभिलेखमा नाम दर्ताका लागि सम्बन्धित व्यक्तिले आफ्नो पूर्ण विवरण खुलाइ अदालतमा निवेदन दिनुपर्नेछ ।

(६) यो नियम लागू भएको मितिले छ महिनासम्म उपनियम (३) बमोजिम प्रतिनिधित्व गर्न निषेध गरिने छैन ।

१८. कर्मचारीको आचरण: अदालतका कर्मचारीहरूले:-

- (क) ठीक समयमा अदालतमा आउनुपर्छ,
(ख) अदालतमा आउनासाथ ठेकिएको काममा लाग्नुपर्छ,

^{१०} चौथो संशोधनद्वारा थप ।

(ग) अदालतमा हाजिर भएपछि अदालतसम्बन्धी काम बाहेक अरु कुनै काममा आफूमाथिको अधिकारीलाई नसोधी आफ्नो काम छोडी कार्यालय लागेको समयमा अन्यत्र जान हुँदैन,

(घ) इजलास लागेको ठाउँमा कुनै अवस्थामा पनि धुम्रपान गर्न हुँदैन ।

९९. हाजिरी र इजलासको समय: (१) न्यायाधीश लगायत सबै कर्मचारीले आएको र गएको समय जनाइ हाजिर गर्नुपर्छ ।

(२) अदालत खुल्ने दिन न्यायाधीशको इजलास साधारणतः अदालत खुलेको एक घण्टापछिदेखि अदालत बन्द नभएसम्म बीचमा एक घण्टाको विश्रामको लागि इजलास उठ्ने बाहेक अन्य समय चालू रहनेछ ।

१००. इजलासमा लगाउने पोशाक: इजलासमा बस्दा आशौच बारेको अवस्थामा बाहेक पुरुष न्यायाधीशले राष्ट्रिय पोशाक, कालो कोट, कालो टोपी तथा महिला न्यायाधीशले कालोकोट र साडी लगाउनुपर्छ ।

१०१. छिनुवा मिसिल र कोर्ट फी आदि बुझ्ने: अदालत र अन्य अदालतबाट आएको कोर्ट फी, नगदी, धरौटी, र अन्य दस्तुर आदि सम्बन्धित जिल्ला अदालतको लेखा शाखाले बुझी लिई समय समयमा दाखिल गर्नुपर्ने अड्डामा दाखिल गर्नुपर्छ र छिनुवा मिसिलहरू अभिलेख शाखाले बुझी लिई पञ्जिकाबमोजिम मिसिल कागजपत्र दुरुस्त भए नभएको जाँची अभिलेख संरक्षकले आफ्नो निस्सा लगाइ राख्नुपर्छ ।

१०२. मालसामानको संरक्षण: अदालतसम्बन्धी काम गर्दा प्रयोगमा ल्याउने वा आउने कुनै जिन्सी माल सामान अदालतका कर्मचारीले यथासम्भव बिग्रन, भत्कन, खेर फाल्न वा टुटफुट हुन दिन हुँदैन ।

१०३. प्रहरी जिम्मा लगाउने: अदालतको फैसलाले लागेको कैद, दण्ड, जरिवाना, सरकारी बिगो आदिमा पक्राउ भएको व्यक्ति तत्काल अदालतमा बुझाउन अदालत बन्द भएको अवस्था भए वा अदालतमा पुऱ्याउन बढी समय लाग्ने भए त्यस्तो व्यक्तिलाई पक्राउ गर्ने व्यक्तिले तत्कालै नजिकको प्रहरी कार्यालयमा बुझाइ दिनुपर्छ र सम्बन्धित प्रहरी कार्यालयले पनि त्यस्ता व्यक्तिलाई हिरासतमा राखी अदालत खुल्नासाथ अदालतमा बुझाई दिनुपर्छ ।

९१ चौथो संशोधनद्वारा संशोधित ।

१०४. दस्तुर नगदमा बुझाउनुपर्ने: यस नियमावली वा प्रचलित नेपाल कानूनबमोजिम अदालतमा लाग्ने कुनै दस्तुर बुझाउँदा नगदमा बुझाउनुपर्छ ।
१०५. ढाँचा तोक्ने: यस नियमावलीले नतोकेको अदालतको मासिक तथा वार्षिक प्रतिवेदन फारामहरू र प्रयोगमा आउने विभिन्न लगत किताबको ढाँचा सर्वोच्च अदालतले तोकेबमोजिम हुनेछ ।
१०६. प्रवेश निषेध: अदालत भवनका कोठाहरूमा अनुमति नलिई बेसरोकारको कुनै व्यक्ति पस्नु हुँदैन । अदालत भवनमा प्रवेश नियमित गर्ने अधिकार सेस्तेदारलाई हुनेछ ।
- ^{९२}१०७. अदालतको हाताभित्र तथा इजलास भित्रको प्रवेशलाई नियमित तथा व्यवस्थित गर्ने: (१) अदालतको हाताभित्र सर्वसाधारणको प्रवेशलाई व्यवस्थित गर्न सेस्तेदारले आवश्यक प्रवेश अनुमतिपत्रको व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।
- (२) कीर्ते जालसाजीमा सजाय पाएको व्यक्ति, मुद्दामा मिलापत्र गर्न चाहने पक्षलाई मिलापत्र गर्न नदिने वा मुद्दा बोकी हिड्ने व्यक्तिलाई अदालतले आफ्नो हाताभित्र प्रवेशमा रोक लगाउने गरी आदेश दिन सक्नेछ ।
- तर त्यस्तो व्यक्ति नै मुद्दाको पक्ष वा वारेस भएको वा मुद्दामा निजको कुनै हित वा स्वार्थ निहित रहेको भएमा त्यस्तो मुद्दाको तारिखका दिन प्रवेश गर्न दिनुपर्छ ।
- (३) खुल्ला इजलासबाट हेरिने मुद्दा सुनुवाइ गर्दा मर्यादित र शान्त वातावरण कायम गर्ने जस्ता कुराहरूलाई दृष्टिगत गरी सेस्तेदारले इजलासभित्र मानिसको प्रवेशलाई नियमित, नियन्त्रित र व्यवस्थित गर्न सक्नेछ ।
- (४) इजलासभित्र अदालतको मर्यादा पालन गराउने र इजलास व्यवस्थापन गर्ने काम न्यायाधीशको निर्देशनको अधीनमा रही सम्बन्धित इजलास सहायकले गर्नु गराउनु पर्छ ।
१०८. अदालतले अरू आन्तरिक कार्यविधि आफै व्यवस्थित गर्न सक्ने: यस नियमावलीमा लेखिएका कुरामा यसै नियमावलीबमोजिम हुनेछ र सोदेखि बाहेक अरू आन्तरिक कार्यविधि अदालत आफैले व्यवस्थित गर्न सक्नेछ ।
१०९. खारेजी: अञ्चल तथा जिल्ला अदालत नियमावली, २०३४ खारेज गरिएको छ ।

^{९२} चौथो संशोधनद्वारा संशोधित ।

अनुसूची-१

..... जिल्ला अदालत

(नियम ७ को उपनियम (१) को खण्ड (म) सँग सम्बन्धित)

निरीक्षण विवरण

मिति	निरीक्षण	निर्देशन	निरीक्षण गर्नेको दस्तखत

अनुसूची - २

(नियम १२ को खण्ड (छ) सँग सम्बन्धित)

..... जिल्ला अदालत

मुद्दाको विवरणपत्र

संवत् सालको दे.फौ. मुद्दा नं.

..... वादी/प्रतिवादी

विरुद्ध

..... वादी/प्रतिवादी

सि.नं.	मिति	कागजको विवरण	कैफियत

अनुसूची-३

(नियम १२ को खण्ड (छ) सँग सम्बन्धित)

..... जिल्ला अदालत

आदेशपत्र

संवत् सालको दे.फौ. मुद्दा नं.

.....

वादी

प्रतिवादी

विरुद्ध

.....

वादी

प्रतिवादी

आदेश

अनुसूची-४

(नियम १९ सँग सम्बन्धित)

..... जिल्ला अदालतमा चढाएको

फिरादपत्र

..... बस्ने वादी

पक्ष

विरुद्ध

..... बस्ने प्रतिवादी

विपक्ष

मुद्दा:.....

म निम्न प्रकरणहरूमा लेखिएबमोजिम फिराद गर्दछु ।

(१)

(२)

(३)

(४)

(५)

(६) यसै अदालतको अधिकार क्षेत्रभित्र पर्दछु ।

(७) निम्नानुसारको दस्तुर यसै साथ बुझाउन ल्याएको छु ।

(क) बापत रु.

(ख) बापत रु.

(ग) बापत रु.

(८) हाल कानून व्यवसायी नियुक्त गरेको छु । छैन ।

(९) प्रमाण:-

साक्षी -

देखीजन्ने

(१)

(२)

(३)

सुनिजन्ने

कागज -

(१)

(२)

(३) फलानो मितिको फलाना व्यहोराको कागज फलाना ठाउँमा छ ।

(१०) यसमा लेखिएको व्यहोरा ठीक साँचो छ । झुट्टा ठहरे कानूनबमोजिम सहँला बुझाउँला ।

फिरादकर्ता

.....

(दिनेको सहीछाप गर्नु, गराउनुपर्छ)

इति संवत् गते रोज शुभम्

९३ अनुसूची - ४क

(नियम २३क. सँग सम्बन्धित)

..... जिल्ला अदालतमा पेश गरेको

प्रतिउत्तर पत्र

सम्बन्धितसालको देवानी/फौजदारी/विविध/नं.

..... बस्ने श्री प्रतिवादी

विरुद्ध

..... बस्ने श्रीवादी

मुद्दा.....

उल्लेखित मुद्दामा वादीले आफ्नो फिरादपत्र उजुरीको प्रकरण प्रकरणमा दाबी गरेको विषयहरूका सम्बन्धमाम्यादभित्रै प्रस्तुत प्रतिउत्तरपत्र लिई उपस्थित भएको छु ।

१. वादीले दाबी गरेका विषयहरूका सम्बन्धमा मेरो भएको यथार्थ व्यहोरा निम्न प्रकरणहरूमा खुलाएको छु:-

.....
.....
.....
.....

२. नियम अनुसार लाग्ने दस्तुर समेत यसैसाथ बुझाउन ल्याएको छु ।

३. हाल कानून व्यवसायीलाई नियुक्ति गरेको छु-छैन ।

४. उल्लेखित व्यहोराको साक्षी प्रमाण तपसिलबमोजिम छ ।

(क) साक्षी

-
-

९३ पहिलो संशोधनद्वारा थप ।

(ख) कागज

—
—

(ग) अन्य सम्बद्ध प्रमाण भए

— फलाना मितिको फलाना व्यहोराको कागज फलाना ठाउँमा छ ।

—

५. यसमा लेखिएको व्यहोरा ठीक साँचो छ । झुठा ठहरे कानूनबमोजिम सहुँला बुझाउँला ।

.....

दस्तखत

फलाना ठाउँ बस्ने (साबिक र हालको समेत पूरा वतन)
फलानाका नाति फलानाको छोरा वर्ष को फलाना ।

ईति संवत्.....साल.....महिना.....गते..... रोज शुभम् ———

९४ अनुसूची – ४ख.

(नियम २३ग. सँग सम्बन्धित)

लगातार कारबाही र सुनुवाई गरिन मुद्दा

- (१) अपहरण तथा शरीर बन्धक
- (२) आगलागी
- (३) घरेलु हिंसा सम्बन्धी
- (४) सबै प्रकारको चोरी
- (५) जबरजस्ती करणी
- (६) जीउ मास्ने वेच्ने
- (७) ठगी
- (८) मानव वेचविखन तथा ओसार पसार
- (९) लागू औषध
- (१०) सर्वोच्च अदालतले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी तोकेका मुद्दाहरू ।

९४ आठौं संशोधनद्वारा थप ।

अनुसूची - ५
(नियम ३९ सँग सम्बन्धित)
..... जिल्ला अदालतमा चढाएको
निवेदनपत्र

विषय

..... निवेदक

विरुद्ध

..... विपक्षी

म/हामी निम्नलिखित निवेदन गर्छु । गछौं:-

१.

२.

तसर्थ यो विषयमा फलाना कानूनबमोजिम यो यस्तो गरी पाउँ वा यो यस्तो कुराका यो यसलाई आदेश गरी पाउँ ।

यस निवेदनपत्रको व्यहोरा ठीक साँचो छ, झुट्टा व्यहोरा लेखेको ठहरे कानूनबमोजिम सजाय सहुँला बुझाउँला ।

निवेदक,

फलाना ठाउँ बस्ने फलाना

(एकभन्दा बढी निवेदक भएमा १, २, ३ नम्बर दिई सबैको पूरा नाम, थर, वतन, उमेर लेखी त्यसमा लेखपढ गर्न जान्नेले हस्ताक्षरको सही र अरूले ल्याप्चे सही गर्नुपर्छ ।)

इतिसंवत् साल गते रोज शुभम् _____

द्रष्टव्यः—निवेदनपत्रको यो सामान्य ढाँचा हो । कुनै अरु ढाँचा यस नियमावलीद्वारा नतोकिएको भए विषय अनुसार चाहिने हेरफेर गरी यस नियमावलीको रीत पुन्याई प्रत्येक निवेदनपत्र यही ढाँचामा लेख्नु पर्नेछ ।

निवेदनपत्रको विषयको वर्णनलाई प्रकरण छुट्ट्याई सिलसिला नम्बर हाल्नु पर्नेछ र अन्तिम दुई प्रकरणमा नम्बर नहाली सोमध्ये पहिलोमा जुन कानून अन्तर्गत माग गरिएको छ, सकभर सो समेत खुलाई माग र दोस्रोमा यथार्थताको उल्लेख हुनुपर्नेछ । जस्तो माथिको ढाँचामा लेखिएको छ ।

वादी, प्रतिवादी मुद्दामा निवेदनपत्र दिनु परे विषयको ठाउँमा मुद्दाको साल, नम्बर, किसिम तथा निवेदन विपक्षको सट्टा आफ्नो पक्ष लेख्नु पर्नेछ ।

अनुसूची - ६
(नियम ४९ सँग सम्बन्धित)

..... जिल्ला अदालत

इजलास

माननीय जिल्ला न्यायाधीश श्री

फैसला

संवत् को देवानी । फौजदारी दायरी नं.

मुद्दा:-

वादीको नाम, थर वतन प्रतिवादीको नाम थर, वतन

वादीको साक्षी प्रतिवादीको साक्षी

.....

.....

कागज कागज

.....

.....

अदालतबाट बुझेको

साक्षी

.....

.....

कागज

.....

मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य:-

.....

.....

ठहरः यस मुद्दामा सबै कागज अध्ययन गर्दा यस्तो हो भन्ने वादी यसो हो भन्ने प्रतिवादी वा यस्तो व्यहोराले यस्तो भएकोमा यस्तो यस्तो फलानो फलानो प्रमाण भएको हुनाले यो यो रीत प्रमाण र यो यो कानूनले यसो हुने ठहर्छ वा यसो हुने देखिएकोले यसो गर्ने ठहराई यो फैसला गरी दिँएँ ।
इति संवत् साल गते रोज शुभम्

तपसिल

१. ठहरेकोले यसो गर्नु
२. म्यादभिन्न पुनरावेदन गर्नु

माननीय न्यायाधीशले बोलेर
टिपाएबमोजिम म फलाना दर्जाको
कर्मचारी फलानाले टिपेको हुँ भनी पुच्छे
सही गर्ने ।

यस ठाउँमा जिल्ला न्यायाधीशले
मिति सहितको पूरा नामको
दस्तखत गर्नु पर्नेछ ।

अदालतको छाप

अनुसूची-७

(नियम ५९ सँग सम्बन्धित)

..... जिल्ला अदालत

इजलास

माननीय जिल्ला न्यायाधीश श्री

आदेश

संवत् को दे/फौ मुद्दा नं.

..... निवेदक

वादी/प्रतिवादी

..... विपक्षी

वादी/प्रतिवादी

मुद्दाको नाम:-

आदेशको व्यहोरा

मिति:-

यस ठाउँमा मिति सहितको पूरा नाउँको दस्तखत हुनुपर्छ ।

अनुसूची-८

(नियम ५५ को उपनियम (१) सँग सम्बन्धित)

जिल्ला अदालतमा चढाएको

नक्कलको निवेदन पत्र

संवत्सालको.....नं.

मुद्दा

.....

निवेदक

वादी/प्रतिवादी

विरुद्ध

.....

वादी/प्रतिवादी

म निवेदक निम्नबमोजिमको लिखत/लिखतहरूको नक्कल अदालतले/आफ्नै तर्फबाट सारी लिन पाउँ भनी नियमबमोजिमको दस्तुर साथै राखी निवेदन गर्दछु ।

नक्कल माग गरेको लिखत/लिखतहरू

.....
.....
.....

यसमा लेखिएको व्यहोरा ठीक छ झुठ ठहरे कानून बमोजिम सहुंला बुझाउँला ।

द.....

निवेदक

इति संवत्

(अदालतको प्रयोजनको लागि)

निवेदन दर्ता नं.

निवेदन दस्तुर (साधारण / जरूरी) रु. ‘

दर्ता मिति:

नक्कल दस्तुर प्रति पाना

रसिद नं. रु.....का दरले पाना को जम्मा रु.....

..... जम्मा दस्तुर रु.

फाँटवालाको दस्तखतः

द

प्रमाणित गर्ने अधिकृत

मागबमोजिमको नक्कल बुझिलिएँ

द.

निवेदक

अनुसूची - ९

(नियम ६१ सँग सम्बन्धित)

..... जिल्ला अदालतमा चढाएको निरीक्षणको निवेदनपत्र

दर्ता मिति:-

निम्नलिखित चलिरहेको । छिनिएको मुद्दाको मिसिल कागजको साधारण/तत्काल निरीक्षण गर्न पाउँ निवेदन बापत लाग्ने दस्तुर रु. यसै निवेदनसाथ दाखिल गरेको छु ।

मुद्दाको किसिम	नम्बर	साल	निरीक्षण गर्दा चाहेको कागज पत्रको विवरण	निवेदक मुद्दामा पक्ष वा वारिस नभए निरीक्षण गर्न चाहेको	जुन व्यक्तिले निरीक्षण गर्ने हो, त्यसको नाम र ठेगाना
-------------------	-------	-----	---	---	--

इतिसंवत् साल गते रोज शुभम् _____

निवेदक:-

निजको सही:-

ठेगाना:-

अदालतको प्रयोगको लागि

१. निरीक्षण गराउने कर्मचारीले मिसिल मागेको मिति ।
२. निरीक्षण गराउने कर्मचारीले मिसिल पाएको मिति ।

अनुसूची-१०

(नियम ६३ सँग सम्बन्धित)

..... जिल्ला अदालत

संवत् सालको निरीक्षण दर्ता किताब

सि.नं.	निरीक्षण	निवेदन पत्रको सिलसिला नम्बर	आदेश मिति	आदेश दिने पदाधिकारी	निरीक्षण गर्ने आदेश भएको व्यक्तिको नाम र ठेगाना	जुन मुद्दाका मिसिल कागजात को निरीक्षण गर्न दिने आदेश भएको त्यस मुद्दाका साल, किसिम नम्बर	निरीक्षण गर्नेले केही कुरा टिपेका भए कुन कुन कागज पत्रबाटै टिपेका हो ?	निरीक्षण गर्दा कति समय लाग्यो ?	निरीक्षण गराउने कर्मचारीको सही	निरीक्षण गर्ने व्यक्तिको सही

अनुसूची - ११
(नियम ९३ख. सँग सम्बन्धित)
मिसिलको आन्तरिक निरीक्षण फाराम
जिल्ला अदालत

संवत् २०..... सालको दा. नं.

निवेदक/वादी

विरुद्ध

प्रत्यर्थी/प्रतिवादी

मुद्दा

क्र. सं.	निरीक्षणकर्ताको नाम	निरीक्षण गरेको मिति	मिसिलमा त्रुटि भए नभएको संक्षिप्त व्यहोराको टिप्पणी	दिइएको निर्देशन	कैफियत
१.	सुपरिवेक्षक				
२.	पुनरावलोकनकर्ता				
३.	निरीक्षक				

द्रष्टव्य - १

- (क) सुपरिवेक्षक भन्नाले शाखा प्रमुखलाई जनाउँनेछ ।
(ख) पुनरावलोकनकर्ता भन्नाले सेरस्तेदार वा निजबाट तोकिएको कर्मचारीलाई जनाउँनेछ ।
(ग) निरीक्षक भन्नाले निरीक्षण गर्न खटिएको न्यायाधीशलाई जनाउँनेछ ।

द्रष्टव्य - २

सुपरिवेक्षक, पुनरावलोकनकर्ता, निरीक्षकले सुपरिवेक्षण, पुनरावलोकन वा निरीक्षणको क्रममा ध्यान दिनु पर्ने मुख्य पक्षहरू:

- क. ऐन नियमले निर्दिष्ट गरेबमोजिमको काम कारबाही समयमा सम्पन्न भएको छ, छैन ।
ख. आदेश अनुसारको कामकारबाही समयमा भएको छ, छैन ।
ग. म्याद तामेली वा म्याद तारिखहरू मिलेको छ, छैन ।
घ. अङ्ग पुगी सकेपछि मुद्दा पेसी चढाइएको छ, छैन ।
ङ. मिसिलमा हुनु पर्ने कागजातहरू अद्यावधिक छ, छैन ।
च. एउटै त्रुटि पटक पटक दोहोरिएको छ, छैन ।
छ. कोर्ट फी लिएको छ, छैन ।

अनुसूची - १२

(नियम ९३क. सँग सम्बन्धित)

म्याद तामेलीसम्बन्धी कार्यको अभिलेख

फाराम

तामेलदार: श्री

क्र.सं.	मुद्दाको द.नं. र दायरी मिति	वादी प्रतिवादीको नाम थर वतन	मुद्दाको नाम	फाँटवाला	म्याद तामेल गर्नु पर्ने व्यक्तिको नाम, थर वतन	म्याद जारी भएको मिति	तामेलदारले म्याद बुझेको मिति र दस्तखत	तामेल गरेको मिति	फाँटवालाले बुझेको मिति र दस्तखत	म्याद बेरीत भए कारण र कैफियत	रीत बेरीत प्रमाणित गर्नेको दस्तखत र मिति	पुनः तामेल गर्न पठाएको मा सोको विवरण	कैफियत